

”MIKSI EMME LUOTTAISI?”
Retorinen tarkastelu suomalaisen tiedustelulainsäädännön
lähetekeskustelusta

Lasse Mannonen
Maisterintutkielma
Politiikan opintosuunta
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
kevät 2020

TIIVISTELMÄ

”MIKSI EMME LUOTTAISI?”

Retorinen tarkastelu suomalaisen tiedustelulainsäädännön lähetekeskustelusta

Lasse Mannonen

Politiikan opintosuunta

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Mika Ojakangas

Kevät 2020

Sivumäärä: 82 sivua

Tutkielmassa tarkastellaan eduskunnan lähetekeskustelua 20.2.2018. Tuolloin eduskunta aloitti suomalaista tiedustelua koskevien lainsäädännön käsittelyn. Työssä lähetekeskustelun puheenvuorot nähdään parlamentaarisena retoriikkana ja niitä tarkastellaan turvallistamisen teorian näkökulmasta. Tutkimusaineisto on lähetekeskustelun pöytäkirja, joka on julkaistu eduskunnan verkkosivuilla.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten kansanedustajat keskustelivat tiedustelua koskevista lakiesityksistä. Tähän vastataan tarkemmin kysymyksillä: Miten kansanedustajat puhuivat lakiesitysten puolesta ja vastaan? Mitä keskustelussa turvallistettiin? Miten he käyttivät retorisia keinoja ja aiheeseen liittyviä käsitteitä? Teoreettisena viitekehysenä tutkielmassa toimii politiikka parlamentaarisena retoriikkana. Se on samalla myös metodinen näkökulma, johon yhdistetään turvallistamisen teoria.

Työn havaintona on muun muassa se, että kansanedustajat pyrkivät puhumaan aiheesta kattavasti ja konsensushakuisesti lähetekeskustelun puheenvuoroissaan. Turvallistamisen näkökulmasta tietoverkot ja kybertoimintaympäristö turvallistettiin ja niiden esitettiin olevan uhattuina. Lakiesityksiä puolustaneet toivat esiin tiedustelun tarpeen välttämättömänä keinona, samalla esittäen sen kuitenkin arkipäiväisenä toimintona. Lakiesitysten ja esitettyjen toimivaltuuksien lisäämisestä vallitsi lähes yksimielisyys. Lakiesityksiä kritisoineet välttivät puhumasta suoraan niitä vastaan ja pyrkivät pikemminkin vastaturvallistamaan viranomaisten toiminnan. Analyysi osoitti myös, että suomalaisessa keskustelussa toistui vastaavia piirteitä ja perusteluja, kuin aiemmassa länsimaisessa tiedustelu- ja valvontakeskustelussa. Tällaisia perusteluja olivat muun muassa kansallinen turvallisuus ja tiedustelun normalisointi sen tuottamalla hyödyllä.

Avainsanat: eduskunta, kyberturvallisuus, lähetekeskustelu, parlamentarismi, retoriikka, tiedustelu, turvallistaminen

SISÄLLYS

1	ALUKSI.....	1
1.1	TUTKIMUKSEN AIHE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	1
1.2	AIEMPI TUTKIMUS.....	3
1.3	AINEISTO JA RAKENNE	5
2	KYBERTURVALLISUUDEN JA TIEDUSTELUN TAUSTAA.....	7
2.1	SODAN MUUTOS.....	7
2.2	KYBERTURVALLISUUS	8
2.3	TIEDUSTELU JA VAKOILU	10
2.4	SUOMALAINEN TIEDUSTELU	13
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
3.1	PARLAMENTAARINEN POLITIIKKA JA RETORIikka	16
3.2	TURVALLISTAMISTEORIA	19
3.3	TURVALLISTAMISEN PURKAMINEN JA VASTATURVALLISTAMINEN.....	24
4	TURVALLISTAMINEN LÄHETEKESKUSTELUSSA.....	26
4.1	ESITTELYPUHEENVUOROJEN TULKINTA	26
4.2	RYHMÄPUHEENVUOROT.....	31
5	TIETOYHTEISKUNNAN TURVALLISTAMISEN TAPOJA.....	39
5.1	KANSALLINEN TURVALLISUUS	39
5.2	TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOS	45
5.3	AJALLA PERUSTELU	54
6	TURVALLISTAMISEN PURKAMINEN JA VASTATURVALLISTAMINEN.....	57
6.1	EI AINAKAAN MASSAVALVONTAA	57
6.2	EI MITÄÄN SALATTAVAA -PERUSTELU	60
6.3	TURVALLISTAMISEN VASTUSTAMISEN TAPOJA	61
7	LOPUKSI	67
7.1	YLEISIÄ HAVAINTOJA KESKUSTELUSTA.....	67
7.2	TURVALLISTAMINEN.....	68
	LÄHDELUETTELO	70

1 ALUKSI

Suomessa astuivat 1.6.2019 voimaan lait sotilas- ja siviilitiedustelusta. Tämä lainsäädäntökokonaisuus sekä muutti että laajensi siviili- ja sotilasviranomaisten toimivaltuuksia suorittaa tiedustelua. Täysin uutta aiempiin toimivaltuuksiin verrattuna oli muun muassa se, että aiemmin konkreettisen rikosepäilyn vaatineita pakkokeinoja voidaan käyttää nyt myös tiedonhankintatarkoituksessa. Uutta lainsäädännössä oli myös tiedustelun toteuttaminen ulkomailla.

Tiedustelu on noussut 2000-luvulla valtioiden turvallisuuspolitiikan näkyväksi välineeksi. Suomessa tiedustelu on noussut julkiseen keskusteluun erityisesti 2010-luvulla. Suomalainen tiedustelu ja keskustelu siitä ovat liitettävissä osaksi kansainvälistä viitekehystä. Tähän viitekehykseen voi laskea kuuluvan myös turvallisuuskäsityksen muutoksen sekä teknologisen kehityksen. Muun muassa niiden seurauksena valtioiden turvallisuusviranomaiset ovat alkaneet hankkimaan tietoja uusilla tavoilla ja uusista kohteista. Tässä teknologisella kehityksellä on ollut merkittävä rooli.

Tietojen keräämisen, tietoverkoissa käytävän viestinnän ja aiempaa perusteellisemmän ihmisten käyttäytymisen valvonnan on mahdollistanut juuri teknologinen kehitys. Tekniikasta ja tietoverkoista on tullut osa yksilöiden ja yhteisöjen arkea. Digitaalinen maailma mahdollistaa ihmisten arjen palvelut. Teknologia on samalla vaikuttanut myös kansainväliseen politiikkaan ja turvallisuuteen. Turvallisuuden nimissä tehtävä valvonta ja tietojen kerääminen on haluttu ulottaa uusiin teknologisiin ratkaisuihin. Nykyään puhutaan kyberturvallisuudesta ja kybertoimintaympäristöstä. Viranomaisten toiminta tässä nykyisessä digitaalisessa maailmassa on myös tuonut esiin huolen perusoikeuksien, kuten yksityisyyden ja sananvapauden toteutumisesta.

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Turvallisuus esiintyy näkyvästi suomalaisessa nykypäivän poliittisessa puheessa. Suomessa hallitus nimesi toimintasuunnitelmassaan keväällä 2017 yhdeksi painopistealueeksi turvallisuuden. Se nimettiin samalla hallituskauden puolivälin toimintasuunnitelmassa uudeksi avaukseksi. Tätä perusteltiin turvallisuusympäristön muutoksella, useilla erilaisilla

uhkakuvilla sekä sillä, että yhteiskunta rakentuu turvallisuuden varaan. (Valtioneuvosto 2017a, 7–8.) Suunnitelmassa tähän mainittuun uhkakuvastoon ja muuttuneeseen turvallisuusympäristöön vastataan listaamalla useita keinoja. Keinoina luetellaan muun muassa viranomaisten määrärahojen nosto, yhteistoiminnan kehittäminen sekä lainsäädännön muutokset (Valtioneuvosto 2017a, 18). Vuonna 2017 Juha Sipilän hallitus julkaisi luonnokset tiedustelulainsäädännöksi. Julkisuuudessa lakiesityksiä perusteltiin viranomaisten tarpeella uusille valtuuksille ja korostettiin tiedustelun puutteellisuutta Suomessa verrattuna muihin valtioihin (Rydman 2017). Tiedustelu ja siihen liittyvät lainsäädännöt ovat ajankohtaisia länsimaisia ilmiöitä. Useissa eurooppalaisissa valtioissa on säädetty 2010-luvulla lakeja, jotka mahdollistavat tietoverkkojen seurannan ja tietojen keräämisen niistä.

Lakiesityksien julkaisua seuranneessa julkisessa keskustelussa kysyttiin muun muassa sitä, että lukevatko suomalaiset viranomaiset jatkossa tavallisten ihmisten kaiken verkkoviestinnän (Happonen 2017) ja kuinka kiireellistä näiden lakien säätäminen todella on (Salumäki 2017). Tiedustelu, valvonta ja niiden lainsäädäntö ovat laajoja yhteiskunnallisia aiheita, joita voi lähestyä erilaisista näkökulmista ja teemoista. Tässä tutkielmassa tarkastellaan tiedustelulainsäädännön lähetekeskustelua. Kyseinen lähetekeskustelu käytiin Eduskunnassa 20.2.2018. Lähetekeskustelulla eduskunta aloittaa lakiesitysten käsittelyn. Eduskunnan päätettäväksi asiat tulevat pääsääntöisesti kansanedustajien aloitteina tai hallituksen esityksinä. Tämän jälkeen seuraa esitysten käsittely valiokunnissa. Lähetekeskustelulla evästetään valiokuntaa. (Eduskunta 2017a.) Lähetekeskustelua voi pitää julkisena esiintymistilana kansanedustajille. Täysistunnot televisioidaan sekä lähetetään suorana verkossa. Kansanedustajan voi siis ajatella puhuvan sekä salissa oleville kansanedustajille, että myös laajemmalle yleisölle.

Työn tutkimusongelma on muotoiltu seuraavasti: Miten kansanedustajat keskustelivat lähetekeskustelussa tiedustelulainsäädännöstä? Tähän vastataan tarkemmin kysymyksillä: Miten kansanedustajat puhuivat lakiesitysten puolesta ja vastaan? Mitä keskustelussa turvallistettiin? Miten kansanedustajat käyttivät retorisia keinoja ja aiheeseen liittyviä käsitteitä? Teoreettisesti työ tukeutuu parlamentaariseen retoriikkaan ja turvallistamisen teoriaan. Turvallistamisen teoria ja turvallistaminen tiivistetyksi tarkoittavat, että tutkimusnäkökulmana turvallisuus ei ole de facto objektiivinen asia tai tila, vaan sosiaalisesti muodostettu konstruktio.

1.2 Aiempi tutkimus

Suomalaisessa politiikantutkimuksen kentässä ei ole juuri tutkittu sitä, miten poliitikot puhuvat nykyisestä kybertoimintaympäristöstä, tiedustelusta tai valvonnasta. Aiheen tutkimus on kuitenkin yleinen eurooppalaisessa tutkimuskentässä. Aihe on siis suomalaisen eduskuntaretoriikan tutkimuksen osalta tuore mutta liittyy samalla kansainväliseen viitekehykseen. Tässä alaluvussa kuvataan aiempaa retorista tutkimusta poliitikkojen puheista liittyen kybertoimintaympäristöön ja sen valvontaan.

Tutkimustarkastelun perusteella valvonnan ja tiedustelun tutkimukseen on vaikuttanut merkittävästi Edward Snowdenin tapaus. Kun puhutaan Snowdenin tapauksesta tai tietovuodosta, viitataan siihen, että vuonna 2013 yhdysvaltalaiselle tiedustelupalvelulle työskennellyt Edward Snowden paljasti Yhdysvaltojen toteuttaman laajamittaisen valvonnan ja tietojen keruun. (Gregory 2016, 92.) Suomalaisia diskursseja Snowdenin tapaukseen liittyen on tulkinnut Minna Tiainen. Hän on tutkinut Helsingin Sanomien uutisointia vuodelta 2013 koskien Snowdenin tekemiä paljastuksia. Tiainen havaintona on, että suomalaisessa keskustelussa keskityttiin kritisemaan silloista tilannetta, eikä niinkään esitetty vaihtoehtoja sille. Valvonta yhteiskunnallisena ilmiönä miellettiin negatiiviseksi asiaksi mutta se näyttäytyi pikemminkin kehityksen seurauksena, kuin asiana johon poliittisella päätöksenteolla voisi vaikuttaa. Suomalainen julkinen keskustelu sijoittuu eurooppalaiseen viitekehykseen: asiasta puhutaan yleisellä tasolla, eikä keskustella varsinaisesti ongelmista. (Tiainen 2017, 76.)

Marraskuussa 2016 Britanniassa hyväksyttiin viranomaisille laajat oikeudet mahdollistava Investigatory Powers Bill Act -lainsäädäntö. Stefan Steiger on tutkinut sitä, miten brittiläiset poliitikot ovat puhuneet tiedusteluviranomaisista ja perustelleet lakia. Steigerin mukaan Snowdenin paljastusten jälkeen poliitikkojen kommentoissa korostui suuttumus tietovuotoja kohtaan. Pääministeri David Cameron korosti esimerkiksi tiedustelun merkitystä, nykyajan uhkia ja edellytti kiitollisuutta viranomaisia kohtaan. (Steiger 2017, 87.) Paljastusten jälkeen käydyssä parlamenttikeskustelussa brittiläinen tiedustelu sai myös pääosin tuen puolueesta riippumatta. Vain joissakin puheenvuoroissa esitettiin kritiikkiä. Niissä viitattiin Irakin sotaan ja Neuvostoliiton aikaan. Historiaan vetoamisella, hyvällä maineella ja osaamisen

korostamisella pystyttiin Steigerin mukaan viemään läpi vuoden 2016 lainsäädäntö. (Steiger 2017, 90–91.)

Vastaavanlaisia kommentteja on havaittavissa myös saksalaisessa viitekehyksessä. Katharina Dimmroth ja Wolf J. Schünemann ovat tutkineet, miten saksalaispoliitikot kommentoivat kybertoimintaympäristöä Snowdenin paljastusten jälkeen. Saksalaisten poliitikkojen puheenvuoroissa kybertoimintaympäristö kuvataan vaaralliseksi tilaksi, joka mahdollistaa uudenlaisia hyökkäys- ja haitantekotapoja. Samoin kuin Isossa-Britanniassa, puheenvuoroissa vedottiin myös historiaan. Puheenvuoroissa kybertoimintaympäristö mahdollistaa myös yritysten ja hallitusten kansalaisiin kohdistaman seurannan ja valvonnan. Parlamenttipuheessa painotettiin yksityisyyttä ja viestinnän vapautta kyberturvallisuuden sijaan. (Dimmroth & Schünemann 2017, 101–12; 110.)

Saksalaisten poliitikkojen puheenvuoroja koskien Snowdenin tekemiä paljastuksia on tutkinut myös Matthias Schulze. Schulze tutki, miten saksalaiset poliitikot perustelivat retorisesti viranomaisten tarvetta suorittaa valvontaa vuonna 2013. Schulzen havaintoja olivat, että NSA-skandaalista puhuttiin eri tavalla hallituspuolueiden, opposition ja median välillä. hallituspuolueet legitimoivat nimeämällä paljastusten myötä syntyneen skandaalin uudelleen. Media ja oppositio käyttivät aiheen yhteydessä adjektiiveja, kuten laaja (extensive) ja ennenkuulumaton (outrageous). (Schulze 2015, 202.)

Verena Weiland on tutkinut ranskalaista valvonnan ja turvallisuuden sanaston käyttöä ranskalaisessa lehdistössä Snowdenin paljastusten jälkeisessä ajassa. Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten aiheeseen liittyvää sanastoa on käytetty uutisoinnissa. (Weiland 2017, 47.) Ranskalaisessa keskustelussa korostettiin eurooppalaisuutta. Weilandin mukaan ranskalaiset päättäjät yrittivät pitää huomion tapauksen jälkeen eurooppalaisessa viitekehyksessä, jottei keskustelu ohjautuisi Ranskan omiin valvontajärjestelmiin. (Weiland 2017, 56–58.)

1.3 Aineisto ja rakenne

Tutkimuksen kohteena oleva aineisto on eduskunnan lähetekeskustelu hallituksen esityksistä lainsäädännöksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (Valtioneuvosto 2017b), tiedustelutoiminnan valvonnasta ja valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta (Valtioneuvosto 2017c), siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (Valtioneuvosto 2017d) ja sotilastiedustelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (Valtioneuvosto 2017d).

Lähetekeskustelu näistä neljästä lakiesityksestä käytiin tiistaina 20.2.2018, klo 14.05–18.19 välisenä aikana. Poissa täysistunnosta oli 42 edustajaa. (Eduskunta 2018a). Puhemies Paula Risikko avasi lähetekeskustelun hallituksen esityksestä eduskunnalle *laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta*. Samalla sallittiin keskustelu päiväjärjestykseen ilmoitetuista kolmesta muusta tiedustelulakiesityksestä. (PTK 9/2018 vp, 1–2.) Pääosa puheenvuoroista pidettiinkin tämän lakiesityksen käsittelyn kohdalla. Perustuslain muuttamisen kohdalla pidettiin neljä esittelypuheenvuoroa, yhdeksän ryhmäpuheenvuoroa ja seitsemänkymmentäkahdeksan vastauspuheenvuoroa. Tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan esityksen kohdalla käytettiin neljä vastauspuheenvuoroa ja sotilas- ja siviilitiedustelun kohdalla kummassakin yhdet puheenvuorot. Lakiesityksestä tiedustelutoiminnan valvonnasta pidettiin neljä puheenvuoroa, kun taas siviili- ja sotilaslakiesityksistä pidettiin kummastakin vain yksi puheenvuoro. (PTK 9/2018 vp, 61–62.) Tarkasteltu aineisto on haettu Eduskunnan verkkosivulta löytyvästä PDF-tiedostosta (PTK 9/2018 vp), johon tässä työssä esitetyn aineiston sivunumerot perustuvat. Jäljempänä viitataan täysistunnon pöytäkirjaan ja sen sivunumeroihin. Tutkielmassa esitettävät puheenvuorojen lainaukset ovat kirjoitusasuineen suoraan pöytäkirjasta. Puheenvuoroja on paikoin lyhennetty osoittamaan analyysin kannalta keskeinen kohta. Poisto osoitetaan kahdella ajatusviivalla.

Analyysissä ei oteta kantaa uhkaan, sen luonteeseen tai siihen onko se olemassa. Puheenvuoroja luetaan turvallistamisteorian kautta parlamentaarisenä retoriikkana. Tällöin huomioidaan tapa esittää asia puheenvuoroissa. Analyysi ei näin ollen vastaa siihen, ovatko puhujat ”oikeassa” tai puhuvatko he ”totta”. Siinä ei myöskään arvioida puhujia vaan esitetään tulkintoja puheenvuoroista. Tässä tutkielmassa ei tarkastella tai oteta kantaa mainittujen lakiesitysten sisältöön, vaan niihin viitataan analyysiosissa taustoittavina seikkoina. Tutkielmassa ei siis tarkastella tiedustelua toimintana tai prosessina, analysoida viranomaisen toimia tai oteta kantaa siihen, mikä on oikein tai väärin. Tutkielman huomio on siinä, mitä poliitikot sanoivat ja miten he esittivät asiansa.

Tämä pro gradu -tutkielma koostuu seitsemästä pääluvusta. Johdanto-luvun jälkeen, luvussa kaksi, esitellään tutkimukseen liittyvät keskeiset käsitteet. Koska tarkoituksena on retorinen analyysi eduskuntapuheesta, on tarpeen taustoittaa keskustelussa käytettävää käsitteistöä. Luvun lopuksi käsitellään myös suomalaisen tiedustelukeskustelun taustaa. Luvussa kolme käsitellään tarkemmin työn teoreettinen viitekehys. Siinä muodostetaan turvallistamisen teoriasta ja parlamentaarisesta retoriikasta näkökulma, jolla lähetekeskustelua analysoidaan. Teoreettisesta viitekehyksestä siirrytään aineiston käsittelyyn luvussa neljä. Luvussa neljä tarkastellaan lähetekeskustelun esittely- ja ryhmäpuheenvuoroja. Luvussa viisi tehdään tarkempi analyysi puheenvuorojen turvallistamisen tavoista. Luvussa kuusi perehdytään turvallistamisen vastustamisen tapoihin. Luvussa seitsemän esitetään yhteenveto lähetekeskustelun analyysistä ja vastaukset tutkimuskysymyksiin.

2 KYBERTURVALLISUUDEN JA TIEDUSTELUN TAUSTAA

Tässä luvussa taustoitetaan käsityksiä turvallisuudesta, tiedustelusta ja kyberturvallisuudesta. Käsitteiden avulla muodostetaan kuva, joka mahdollistaa lähetekeskusteluiden puheenvuorojen analysoinnin ja niistä havaintojen tekemisen. Suomessa lainsäädäntö ja siinä esitettävät toimet sekä käsitteet ja sanasto ovat yleisiä länsimaisessa viitekehyksessä. Suomessakin käytävään keskusteluun ja tilanteeseen vaikuttavat länsimaiset käsitykset turvallisuudesta, valvonnasta, sodankäynnistä ja kyberturvallisuudesta. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan ja luodaan katsaus tähän kehitykseen. Luvun päätteeksi käsittely tarkennetaan koskemaan suomalaista tiedustelulainsäädäntöä.

2.1 Sodan muutos

Sota nähdään usein kokonaisvaltaisena yhteiskunnallisena ilmiönä. Perinteinen clausewitziläinen ajattelu sodasta ja sodankäynnistä on ollut sodan käyttämistä keinona pakottaa vastapuoli – yleensä toinen valtio, tekemään halutulla tavalla (Der Derian 2017, 253). Sota, ja käsitys siitä, vaikuttavat myös muuhun ymmärrykseen. Puhutaan muun muassa kylmästä sodasta, kun halutaan viitata ajanjaksoon toisen maailmansodan jälkeen. Sillä viitataan ajanjakson lisäksi tietynlaiseen käsitykseen turvallisuudesta. (Raitasalo & Sipilä 2008, 1.)

Sodan on kuvattu muuttuneen niin toimintana kuin käsitteenä. Kylmän sodan aikana valtiot varautuivat toisen maailmasodan perintönä suurten armeijoiden kohtaamiseen. Nykyaikana konfliktit poikkeavat jo käsitetasolla tästä. Nykyajan puheessa esiintyy käsitteitä kuten ”informaatiosodankäynti”, ”kybersota” ja ”terrorisminvastainen sota”. Esimerkiksi Mary Kaldor on kutsunut (1999, 1) nykyisiä 1990-luvun jälkeisiä sotia uudeksi sodaksi (new war). Kylmän sodan jälkeen alettiin puhua myös kyberturvallisuudesta ja uusista uhista, joilla voisi olla merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia (Hansen & Nissenbaum 2009, 1155). Aki-Mauri Huhtisen ja Jari Rantapelkosen (2004, 89) mukaan ajatus ja puhe sodasta muuttui kun 19 henkilön suorittama terrori-isku vuonna 2001 sai sotilaallisen suurvallan julistamaan sodan terrorismia vastaan. Tämän terrori-iskun jälkeen niin eurooppalaiseen kuin

Yhdysvaltojenkin politiikkaan on kuulunut turvallisuuden korostaminen. Tämä on tarkoittanut lisääntyntä valvontaa ja rajoitetumpia yksilön oikeuksia. Perusteluina on käytetty lisäksi kyberturvallisuutta, immateriaalisia oikeuksia sekä lukuisia muita syitä. Toimia on perusteltu turvallisuuden lisäämisellä ja terrori-iskujen uhalla. (Vuori 2005, 48; Richards 2013, 1936.)

Kari Laitinen ja Vilho Harle (2004, 4) ovat todenneet, että turvallisuuden korostuminen on tarkoittanut myös sotilaallisen voiman merkityksen korostamista. Samalla teknologia ja sen kehittyminen on otettu osaksi sodankäyntiä. Columba Peoplesin ja Nick Vaughan-Williamsin mukaan (2014, 185) nykyaikaista länsimaista käsitystä sodankäynnistä ohjaa tekninen ylivoima. Tämä käsitys perustuu siihen, että teknologia mahdollistaa teoriassa yksittäiseen terroristiksi määritettyyn henkilöön kohdistuvan sotilaallisen voimankäytön missä tahansa päin maailmaa. (Raitasalo 2008, 55.) Tiedustelu toimintana on osaltaan ollut myös vaikuttamassa tähän kehitykseen. Kylmän sodan aikana tiedonhankinta Neuvostoliiton kaltaisesta suljetusta järjestelmästä oli hankalaa muilla kuin teknisillä välineillä. (Lowenthal 2017, 21.) Kylmän sodan jälkeen länsimaissa on myös ollut vaikeampi perustella yhteiskunnallisesti asevoimien kokoa, budjettia ja käyttötarvetta. Kehittyvän informaatioteknologian hyödyntäminen on auttanut säilyttämään asevoimat poliittisesti hyväksyttävänä. Pienillä, tarkoituksi kohdennetuilla operaatioilla ja joukoilla voitiin saavuttaa poliittinen hyväksyntä. Tällöin on onnistuttu säilyttämään sodan käyminen edelleen Clausewitzin ajattelun mukaisena politiikan jatkeena. (Guha 2011, 108.)

2.2 Kyberturvallisuus

Koska tarkastelun kohteena ovat tiedustelun ja valvonnan tutkimus tietoyhteiskunnassa, liittyy tähän myös käsite *kyber*. Se toimii määriteosana yhdys-sanalle, kuten kyberturvallisuus. Kun nykyajan turvallisuusajattelussa huomiota on siirretty fyysisen maailman ilmiöistä myös tietoverkkoihin, on alettu puhua kyberturvallisuudesta ja kybertoimintaympäristöstä. (Schünemann & Baumann 2017, 10.)

Jarno Limnéll, Klaus Majewski ja Mirva Salminen määrittelevät kyberturvallisuuden strategiseksi ja poliittiseksi asiaksi. Sanalla kyberturvallisuuden kokonaisuuden ymmärtäminen on ollut heikkoa. Kyse ei ole pelkästään teknologiaan liittyvästä asiasta.

Kyberturvallisuus ilmenee kaikkialla ja siinä ilmenevät ongelmat saattavat pysäyttää yrityksen tai koko yhteiskunnan. Kyberturvallisuus on noussut näkyvään osaan länsimaisessa turvallisuusajattelussa. Siitä on tullut yksi osa valtioiden turvallisuutta. (Limnell ym. 2014, 14–16.) Samalla se liittyy edellisessä alaluvussa kuvattuun sodankäynnissä tapahtuneeseen muutokseen. Kyberturvallisuus, tiedustelu ja sen toimialaan liittyvä lainsäädäntö on osaltaan yksi seuraus kylmän sodan jälkeisen ajan turvallisuus-, informaatio- ja valvontakehityksessä. Käytännön esimerkki tästä muutoksesta on se, että Yhdysvallat nimesi vuonna 2013 kyberuhat vakavimmaksi kansallisen turvallisuuden uhaksi (Limnell ym. 2014, 21). Maailman talousfoorumin vuoden 2015 raportin mukaan kyberhyökkäys on yksi todennäköisimmistä uhista nykyajan maailmassa. (Lifländer 2019, 170.) Tomi Hasu (2014, 66) on todennut, että julkisessa keskustelussa kukaan ei kiistä valtioiden oikeutta voimankäyttöön kybertoimintaympäristössä.

Poikkeuksena aiempaan käsitykseen turvallisuudesta, kybermaailma on kuitenkin lopulta ihmisen itsensä tuottama tila (Aaltola, Sipilä & Vuorisalmi 2011, 22). Käsitteistö on vuosien aikana muuttunut. Aiemmin on käytetty käsitteitä informaationsodankäynti ja informaatio-operaatiot (Lowenthal 2017, 383; Eriksson 2001, 148.) Kyberhyökkäyksen voi erottaa käsitteen tasolla fyysisestä vaikuttamisesta. Ohjusisku johonkin kohteeseen on teoriassa mahdollista paikantaa ohjuksen jättämän jäljen perusteella. Kyberhyökkäyksen toteuttajan jälkiä voi olla vaikeampi seurata. Tällaisen iskun selvittäminen on yksi syy, jolla on perusteltu viranomaisten tarvetta tietoverkkotiedusteluun. (Lifländer 2019, 171.)

Kyberturvallisuus, tiedustelu ja valvonta ja erityisesti niistä käyty keskustelu ovat saaneet vaikutteita populaarikulttuurista. Nimityksen *kyberavaruus* keksijäksi on nimetty William Gibson, joka käytti sitä vuonna 1984 julkaistussa romaanissaan *Neuromancer*. Gibsonin teoksessaan esittämä visio tulevaisuudesta ja yhteen verkottuneista tietokoneista on sittemmin katsottu vaikuttaneen yleiseen käsitykseen internetistä ja kybertoimintaympäristöstä. (Lifländer 2019, 170; Der Derian 1992.) Valvontaan liittyvässä keskustelussa saatetaan puhua massavalvonnasta, urkinnasta ja orwellilaisesta toiminnasta. Tällä viitataan George Orwellin alun perin vuonna 1950 julkaistuun romaaniin *1984* jossa yhteiskunta kykeni valvomaan kaikkien kansalaisten toimia ja ajatuksia. Tämä Orwellin teoksen ajatus nousee esiin, kun keskustellaan valtion suorittamasta valvonnasta ja tiedustelusta. Toni Weller huomauttaa, että länsimaissa kehittynyt yhteiskunnan suorittama valvonta ei nykyaikana ole orwellilainen. Valvontaa on normalisoitu perustelemalla sen

tuottamia hyötyjä. Sen myötä kansalaiset ovat sallineet turvallisuuden nimissä tietojensa keräämisen ja käytön. (Weller 2012, 59.)

Teknologian kehitys on johtanut uudenlaisiin uhkiin, mutta myös niiden ratkaisuun. Tekniikan kehittyminen mahdollistaa entistä helpommin ihmisten tarkkailun ja valvonnan (Treverton 2009, 14). Huhtinen ja Rantapelkonen (2004, 90) kuvaavat, kuinka tekniikkaa käytetään ratkaisemaan koko ajan enemmän oman tietoyhteiskuntamme ja elämäntapamme synnyttämiä tekniikan käyttöön liittyviä ongelmia. Paul Virilio on kritisoinut nykyaikaista elämäntapaa teknokulttuuriksi, jossa ei ole kyse vain tekniikan käyttämisestä, vaan pikemminkin elämisestä sen kanssa. Virilion mukaan samalla on kadonnut kaikenlainen kritiikki teknologiaa kohtaan. (Virilio 2000, 39.)

2.3 Tiedustelu ja vakoilu

Tiedustelu tai informaatio eivät ole uusia käsitteitä tai toimintoja. Informaatio, sen salainen hankinta, vakoilun paljastaminen ja väärällä tiedolla harhauttaminen ovat vanhoja sotataidon käsitteitä. Ne voidaan johtaa Kiinassa 2400 vuotta sitten kirjoitettuun Sunzin *Sodankäynnin taito* -teokseen (Nojonen 2005). Nykymuotoinen länsimainen tiedustelu on kuitenkin suhteellisen tuore ilmiö. Yhdysvaltojen nykyisen tiedustelujärjestelmän voi katsoa alkaneen toisen maailmasodan jälkeen (Lowenthal 2017, 1). Yhdysvaltalaisessa ajattelussa tiedustelu on korostunut kylmän sodan jälkeen. Tänä päivänä tiedustelutiedon saatavuus ja tilannekuvan ajantasaisuus on noussut Yhdysvaltojen asevoimien tärkeysjärjestyksessä korkealle (Raitasalo 2008, 45). Gregory Treverton (2009, 3–4) toteaa, että yhdysvaltalaisessa turvallisuusviranomaisten toiminnassa tämä on tarkoittanut sitä, että on siirrytty enemmän ihmisten toiminnan ja käytöksen tarkkailuun. Käytöksen ja toiminnan tarkkailu on edellyttänyt uudenlaisia menetelmiä ja paikkoja, joista tietoja kerätään. Samalla on noussut esiin keskustelu ihmisten yksityisyydensuojasta. Tietoa ei enää kerätä vain rikosepäilystä, vaan sitä kerätään laajasti jo ennalta. (Treverton 2009, 13.)

Yhdysvaltalaisen Mark Lowenthalin mukaan tiedustelu on yksi julkisen hallinnon toimintoihin missä teiden kunnossapito tai perusopetus. Se poikkeaa kuitenkin muista sektoreista siinä, että se on käytännössä salaista. Se on salassa pidettävää sekä valtion ulko- että sisäpuolella. Valtioiden haluavat tietää lähiympäristöstä sekä muusta maailmasta ja samalla salata omia tietojaan. Yhteiskunnallisesti tämä tarkoittaa, että muun avoimen julkisen hallinnon rinnalla on toiminto, joka salataan myös omilta kansalaisilta. (Lowenthal 2017, 1–2.)

Valtioiden salaamat tiedot koskevat yleensä sotilaallisia kykyjä, valtioiden välisiä kauppasuhteita sekä itse tiedustelutiedon keräämiseen liittyviä tietoja (Limnell ym. 2014, 128). Kun tiedustelu ymmärretään tämän mukaisesti, yksi tiivistetty luonnehdinta sille on, että tiedustelu tuottaa analysoitua tietoa päätöksentekijälle. Rantapelkosen ja Huhtisen (2004, 87) mukaan tiedustelussa kyse ei ole pelkästään sotilaallisen toiminnan tukemisesta, vaan tiedustelulla tuetaan koko poliittista prosessia. Heidän mukaansa kyse on kansallisen turvallisuuden takaamisesta. Länsimaisessa ajattelussa tiedustelu määritellään usein tiedonhankinnan prosessiksi, tuotteeksi ja tiedusteluviranomaisiksi (Joint Chiefs of Staff 2013, 6; Lowenthal 2017, 11). Tälle luonnehdinnalle on esittänyt kritiikkiä James Der Derian. Hänen mukaan tiedustelu tulisi ymmärtää laajasti, eikä typistää sitä pelkäsi informaation hankinnaksi tai analyysitoiminnaksi. Der Derian (1992, 21) määrittelee tiedustelun Clausewitzia mukaillen ”sodan jatkamiseksi salaisilla keinoilla vastapuolen asioihin vaikuttamiseksi”. Ero on siinä, että tiedustelu on hänen mukaansa sotaa ilman perinteistä sodankäyntiä.

Vuonna 2015 puolustusministeriö julkaisi mietinnön nimeltä *Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja*. Työryhmä määrittelee tiedustelun olevan ”julkisiin ja ei-julkisiin lähteisiin kohdistuvaa tiedonhankintaa, jonka tarkoituksena on kartoittaa ja lisätä ymmärrystä erilaisista uhista, riskeistä, mahdollisuuksista ja muutoksista niin maan sisällä kuin rajojen ulkopuolella” (Puolustusministeriö 2015, 15).

Näillä määritelmillä tiedustelu määrittyy tiedusteluviranomaisen suorittamaksi tiedonhankinnaksi, jonka lopputulos on informaatio. Informaation tarkoitus on Lowenthalin mukaan estää valtion johtoa tulemasta yllätetyksi. Kyseessä on tilanne, jossa olemassaolon voi katsoa olevan uhattuna. (Lowenthal 2017, 2–3.) Arkikielessä ja julkisessa keskustelussa puhutaan myös *vakoilusta*. Kielitoimiston sanakirja antaa sanalle vakoilu määritelmäksi: ”asiamiesten tai teknisten laitteiden avulla harjoitettu, varsinaiseen vieraaseen valtioon kohdistuva salainen tiedustelu (joka valtioon itseensä kohdistuvana katsotaan rikolliseksi)” (Kotimaisten kielten keskus 2019a). Tästä voidaan havaita, että tiedustelu on valtion laillista tiedonhankintaa, mutta vieraassa valtiossa siitä kiinni jäädessä se tulkitaan vakoiluksi.

Lowenthalin (2017, 137) mukaan vakoilu ja vakoojat sekä niihin liittyvät tunnetut todelliset ja fiktiiviset henkilöt yhdistetään arkikielessä synonyymeinä tiedusteluun. Tiedustelussa on kuitenkin samalla kyse myös arkisesta ja normaalista valtioiden välisestä kanssakäymisestä. Ulkomailla tiedon keräämistä toteuttavat suurlähetystöt ja edustustot. Diplomaattisen toiminnan rinnalla tapahtuvasta tiedonkeräyksestä ja hankinnasta on noudatettu Wienin yleissopimusta. Suomalaista siviilitiedustelua koskevan lakiesityksen mukaan ulkomailla tapahtuvaan tiedusteluun liittyy kuitenkin myös sensitiivisiä elementtejä. (Valtioneuvosto 2017d, 13; 92.) Lähteenä tiedonhankinnalle toisessa valtiossa voivat toimia tietojärjestelmät tai yksittäiset henkilöt. Esimerkiksi henkilötiedustelussa (Human intelligence, HUMINT) tiedusteluvirkailija pyrkii hankkimaan omalle valtiolleen hyödyllistä tietoa kansalaisten kautta. Tämä tapahtuu tarvittaessa värväämällä palvelukseen kyseisessä valtiossa henkilöitä, jotka huomaamattaan tai tietoisesti paljastavat hyödyllistä tietoa. (Lowenthal 2017, 137; Suojelupoliisi 2017, 14.)

2.4 Suomalainen tiedustelu

Suomalaisessa turvallisuuspolitiikassa ja julkisessa keskustelussa tiedustelu on herättänyt suurta kiinnostusta 2010-luvulla. Helsingin Sanomat julkaisi Suojelupoliisin päällikön Ilkka Salmen haastattelun otsikolla ”Suomi tarvitsee mini-CIA:n” 18.11.2012. Kyseisessä haastattelussa Salmi muun muassa toteaa: ”Suomi tarvitsee siviilitiedustelun, joka hankkii tietoa myös ulkomailta.” (Pietiläinen 2012.) Kyseinen haastattelu aloitti Suomessa laajan julkisen keskustelun tiedustelusta, tiedustelupalveluista ja siitä, minkälaista toimintaa Suomen tulisi valtiona harjoittaa. Mainittuun Salmen haastatteluun reagoi silloinen sisäministeri Päivi Räsänen kommentoimalla seuraavasti: ”Mitään Suomen CIA:ta ei olla perustamassa. Jos kysytään, onko meillä tarvetta ulkomailta tapahtuvaan vakoilutoimintaan, niin ei ole eikä se ole työryhmän agendalla.” (Hänninen & Suominen 2012.)

Vuonna 2010 julkaistussa *Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa* päätettiin erillisen kyberturvallisuusstrategian laadinnasta. Tämä Suomen ensimmäinen kyberturvallisuusstrategia ilmestyi vuonna 2013. Kyseisessä asiakirjassa on ensimmäisiä julkisia mainintoja suomalaisen tiedustelutoiminnan kehittämistä. Kyseinen strategia nimeää toimivaltuudet ja lainsäädännön Suomen kyberturvallisuuden kehitettäviksi kohteiksi. Yhtenä strategisena linjauksena puolustusvoimien kyberpuolustuskykyyn liittyen strategiassa todetaan muun muassa, että ”tunnistetut puutteet toimivaltuussäädöksissä korjataan lainsäädäntötoimenpitein”. (Turvallisuuskomitea 2013, 8.)

Aiemmin julkaistuun kyberturvallisuusstrategiaan viitaten presidentti ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta päättivät 7.11.2013, että Suomessa on aloitettava tiedustelulainsäädännön kehittäminen. Perusteena oli se, ettei Suomessa ole tiedustelua koskevaa lainsäädäntöä. (Eduskunta 2018b.) Joulukuussa 2013 puolustusministeri Haglund asetti työryhmän pohtimaan tiedustelulainsäädännön kehittämistä. Työryhmän tarkoitus oli ”arvioida Suomen lainsäädännön kehittämistarvetta siten, että Suomessa kyetään huolehtimaan kansallisesta turvallisuudesta tietoverkoissa esiintyvien uhkien torjumiseksi”. Työryhmän mietintö *Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja* ilmestyi 24.1.2015. (Puolustusministeriö 2015, 7.) Vuonna 2015 julkaistun tiedonhankintalaki työryhmän mietinnön lisäksi presidentti Niinistö otti kantaa tiedusteluun eduskunnan vaalikauden 2011–2015 päättäjäsissä. Niinistö totesi puheessaan:

Viimeaikaiset tapahtumat ovat muistuttaneet meitä myös siitä, että kansallinen turvallisuus edellyttää monipuolisia valmiuksia ja riskien hallintaa. Tämä tarkoittaa muun muassa ajantasaista tiedustelukykä ja sen vaatimaa lainsäädäntöä. (Niinistö 2015.)

Vuonna 2015 aloittaneen Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa tiedustelu oli mukana. Ohjelmassa hallitus esitti ”säädosperustaa ulkomaantiedustelulle ja tietoliikennetiedustelulle” (Valtioneuvosto 2015a, 35). Myöhemmin vuonna 2015 Juha Sipilän hallitus käynnisti lainsäädäntötyön tiedustelulaeista. Tiedustelua koskevat lakiesitykset hallitus antoi eduskunnalle 25.1.2018. (Valtioneuvosto 2015b; Valtioneuvosto 2018). Käytännössä kyse oli esityksistä Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (Valtioneuvosto 2017b), tiedustelutoiminnan valvonnasta ja valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta (Valtioneuvosto 2017c), siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (Valtioneuvosto 2017d) ja sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (Valtioneuvosto 2017e). Eduskunta käsitteli näitä esityksiä lähetekeskustelussa 20.2.2018.

Tietoyhteiskunnan kehityksen myötä käsitteet ovat muuttuneet ja niitä on tullut lisää. Tietoyhteiskunnan käsite itsessään on esimerkki tällaisesta. Suomessa on myös 2010-luvulle tultaessa puhuttu kokonaisturvallisuudesta. Tämän edistämiseksi valtioneuvosto antoi 5.12.2012 periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Tällä kyseisellä päätöksellä muodostettiin turvallisuuskomitea. Suomessa ei ennen tiedustelulainsäädäntöuudistusta ollut lakia tiedusteluviranomaisista. Lailla ei myöskään oltu säädetty aiemmin, millaista tiedustelutoimintaa voidaan harjoittaa (Puolustusministeriö 2015, 7; 14). Suomessa ei myöskään ole ollut ulkomaan tiedusteluun keskittyntä viranomaista (Holmström 2013, 265).

Suojelupoliisi on taustaltaan poliisiorganisaatio, jonka tehtävänä on ollut ”ennaltaehkäistä ja torjua kaikkein vakavimpia kansallisen turvallisuuden uhkia, kuten terrorismia ja vieraiden valtioiden Suomeen kohdistamaa laitonta tiedustelua” (Suojelupoliisi 2019). Sen tehtäviin on kuulunut tiedustelu ylläpitämällä tilannekuvaa kansallisesta ja kansainvälisestä turvallisuustilanteesta. Tiedonhankinta on ollut sidottu rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen. Suojelupoliisin toimivaltuuksista on ennen tätä lainsäädäntöä säädetty vain poliisia koskevilla lainsäädännöllä. Suojelupoliisin aiemmat toimivaltuudet ovat koskeneet vain Suomea. (Puolustusministeriö 2015, 14; 31.) Poliisin on vuodesta 2011 lähtien ollut mahdollista rikoksen selvittämiseksi asentaa haittaohjelmia ja sen myötä seurata ja lukea rikoksesta epäillyn viestintää. Yhtä lailla Suomessa yhteyksiä tarjoavat teleoperaattorit on vuodesta 2015 velvoitettu säilyttämään teletunnistetiedot ja luovuttamaan ne poliisille rikosten selvittämiseksi. (Viljanen 2019; Poliisilaki 2011/872, 26 §; Laki sähköisen viestinnän palveluista 2014/917, 157 §.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa kuvataan työn teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat, joiden kautta tutkimus on tehty. Viitekehukseen on vaikuttanut valittu tutkimusongelma ja kysymykset. Metodisesti työssä yhdistetään retorinen analyysi sekä turvallistamisteoria. Niiden myötä työ sijoittuu teoreettisesti konstruktivistiseen tutkimusperinteeseen, jonka voi pelkistää tiivistää siihen, että todellisuus tuotetaan sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tämä alun perin sosiologiassa käytetty teoria painottaa sosiaalisen vuorovaikutuksen roolia ihmisten ymmärrykseen asioista. Poliitiikan ja turvallisuuden tutkimuksen viitekehyksessä se tarkoittaa, että valtion turvallisuus on yksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyvä ilmiö. (Vuori 2004, 5; Peoples & Vaughan-Williams 2014, 16–17.) Konstruktivismi ei sinänsä kiistä valtioiden materiaalistien ominaisuuksien vaikutusta mutta niiden lopullinen merkitys syntyy sosiaalisessa todellisuudessa. Kansainväliseen politiikkaan vietyä käytännön esimerkkinä on muun muassa todettu, että Ison-Britannian 500 ydinohjusta eivät ole uhka Yhdysvalloille mutta Pohjois-Korean viisi ohjusta voivat olla. Tämä liittolaisuuden kautta syntynyt ymmärrys ja todellisuus ovat esimerkkejä konstruktivistisen näkökulman selityskyvystä. (Peoples & Vaughan-Williams 2014, 19.) Luvun ensimmäisessä alaluvussa kuvataan miten politiikka ja parlamentaarinen retoriikka tässä työssä ymmärretään. Samalla luodaan katsaus eduskunnan puhekäytäntöihin. Tämän jälkeen kuvataan tutkimuksessa käytetty turvallistamisen teoria.

3.1 Parlamentaarinen politiikka ja retoriikka

Kun puhutaan politiikasta, voi olla ajoittain vaikea hahmottaa, mistä varsinaisesti puhutaan. Kari Palonen (1988, 13) on jakanut politiikan ilmiöksi, joka on havaittavissa, kun tutkija esittää siitä tulkinnan. Toinen tapa politiikan hahmottamiselle on sen toimintana ilmenevä muoto, *policy*, jollaisena esiintyy vaikkapa hallitusohjelma. Palonen (2006, 10) haluaisikin määritellä politiikan käsitteen niin, ettei se olisi ”vain” yläkäsitteenä hallitukselle tai julkiselle vallalle, vaan politiikka käsitteenä tulisi määritellä omanaan. Esimerkiksi turvallisuus on yksi esimerkki yhteiskunnallisesta ilmiöstä, joka esiintyy sekä *policynä*, että tutkijoiden tulkintana turvallisuuspolitiikasta. Tällöin turvallisuuden voi nähdä yhtenä politiikan ilmentymänä, jolla on poliittinen roolinsa. Palosen (1988, 19) mukaan kaikilla ilmiöillä voi olla poliittinen aspekti, jolloin tarkastelu voidaan keskittää siihen, miten se tulee

esiin. Palosen mukaan käsite *politiikka* tulisikin ymmärtää monimutkaisena joukkona sanoja, tekoja ja käsitteitä (Palonen 2006, 9–10).

Politiikan yksi ilmenemismuoto on myös parlamentti. Claudia Wiesner, Taru Haapala ja Kari Palonen (2017, 1) ovat kuvanneet parlamentin sekä esityspaikaksi että keinoksi toteuttaa politiikkaa. Palosen (2012a, 236) mukaan parlamentaarinen politiikka on tekoja puheen kautta. Retoriikalla tarkoitetaan usein puhujan taitoa suostutella kuulija puolelleen (Charteris-Black 2005, 9; Wiesner ym. 2017, 70). Parlamentaarisen politiikan tutkimuksessa onkin vaikuttanut tällainen retorinen paradigma. Sen myötä nähdään, että parlamentaarinen retoriikka on omanlainen politiikan ilmenemismuoto. Se tarkoittaa, että parlamentissa esitettävissä asioista puhutaan puolesta ja vastaan. Parlamentarisessa politiikan tutkimuksessa nähdään, että retoriikalla on mahdollista suostutella yleisössä oleva vastapuoli oman näkemyksen puolelle. Tällöin kansanedustajat ja heidän puheenvuoronsa eivät edusta puolueiden ryhmäkuria, vaan yksittäisiä toimijoita (Soininen & Turkka 2008, 9–10; Palonen 2012a, 237). Palosen mukaan parlamentissa asioiden puolesta ja vastaan puhumisen tärkeys on siinä, että eri vaihtoehdot tulevat kuulluksi. Eri näkökulmien käsittely mahdollistaa niistä seuraavien vaikutusten ymmärtämisen. Retorinen näkökulma on siinä, että kaikesta voidaan esittää puolesta ja vastaan näkemyksiä. (Palonen 2012a, 239.) Suomessa eduskunnankin täysistunnon puhekäytännöt on suunniteltu sen mukaan, että keskustelu noudattelisi ajatusta puolesta ja vastaan -debatoinnista (Palonen 2008, 82; 86).

Parlamentaariseen puheeseen liittyy myös kritiikki. Puheeseen liittyvä kritisointi on yksi perinteisiä parlamentarismen kritiikkejä (Wiesner ym. 2017, 117; Soininen & Turkka 2008, 11). Muun muassa suomalaisessa mediassa seurataan kansanedustajien puheenvuorojen määrää ja arvioidaan sen perusteella edustajien tehokkuutta ja asioiden aikaan saamista (Soininen 2008, 78). Kyösti Pekonen (2011, 221) on tutkimuksessaan havainnut, että eduskunta itsekin haluaisi tulla tunnetuksi ”työskentelevänä” eikä ”puhuvana” parlamenttina. Samalla retoriikkaan puheen luonteena liittyy oma kritiikkinsä. Sillä viitataan teatraaliseen puheeseen, jonka nähdään poikkeavan todellisuudesta, ja olevan siten epärehellistä. (Turja 2008, 170.) Suomalaista parlamentaarista retorista erityispiirrettä edustaa Timo Turjan mukaan se, että suomalainen retoriikka on sovittelevaa ja vastakkaisia näkemyksiä yhdistävää. Toinen suomalainen retorinen erityispiirre on ollut vetoaminen kansaan. (Turja 2008, 168; 171.)

Turjan esiintuomaa konsensushakuisuutta voi havaita turvallisuuteen liittyvästä eduskuntakeskustelusta. Tapani Raunio (2018, 163) mukaan Suomessa kylmän sodan jälkeisessä ajassa parlamentin turvallisuuspoliittinen keskustelu on liikkunut Venäjän, Euroopan unionin ja kriisinhallinnan ympärillä. Sittenkin keskustelun aiheita on tullut lisää mutta valtion turvallisuudesta keskusteltaessa on vallinnut tietynlainen varovaisuus. Turvallisuuspoliittisessa keskustelussa on havaittu jako oikeisto ja vasemmiston välillä. Vasemmisto on korostanut ihmisoikeuksia ja kehitysyhteistyötä. Oikeistoksi luettavat ovat kannattaneet kansainvälistä yhteistyötä ja vastustaneet puolustusbudjetin leikkauksia. (Raunio 2018, 163.)

Kyösti Pekonen (2011, 37) huomauttaa, että asioista on parlamentissa keskusteltava ja väiteltävä, koska vaaleissa keskitytään puolueiden suosion saamiseen, eikä niissä päätetä tai keskustella varsinaisesti politiikan sisällöistä. Pekosen tutkimuksen perusteella suomalaiset kansanedustajat korostavat avoimen täysistuntopuheen sijaan suljettujen ovien takana pidettävien valiokuntakeskustelujen merkityksellisyyttä (Pekonen 2011, 16–17). Palonen (2008, 103) on kritisoinut tätä näkemystä, jossa eduskunnan puheet edistäisivät ja osoittaisivat hallinnon tehottomuutta. Tällöin ei ole nähty parlamentarismen retorista roolia. Eduskunnan ja parlamentin roolin voi yleisesti mieltää kansanvallan suorittamaksi valvonnaksi. Palosen mukaan parlamentti jo olemassaolollaan vaikuttaa hallituksen harjoittamaan politiikkaan. (Palonen 2012b, 149–150.)

Parlamenttikeskusteluun vaikuttavat myös käytännön seikat. Eduskunnassa käytettävään retoriikkaan voi nähdä vaikuttavavan paitsi hallituksen ja opposition jaon, perinteet, sekä erilaiset viralliset ja epäviralliset säännöt ja konventiot. Se, mitä kansanedustaja täysistunnossa sanoo, riippuu monesta asiasta, jotka eivät välttämättä liity itse käsiteltävään aiheeseen. Palonen (2008, 103) mukaan parlamentaarisen asian käsittelyn aikataulu on usein niin kiireinen, että myös se vaikuttaa retoriikkaan ja näkökulmiin käsiteltävistä asioista. Parlamentaarisisessa käsittelyssä tulisi olla aikaa esittää näkemyksiä puolesta ja vastaan. Asioiden käsittelyyn vaikuttaa myös se, miten asia käsitteellistetään ja muotoillaan puheenvuoroissa (Palonen 2008, 101).

3.2 Turvallistamisteoria

Barry Buzan, Ole Wæver ja Jaap de Wilde esittelivät turvallistamisteorian vuoden 1998 teoksessaan *Security A New Framework For Analysis*. Teoksen nimen mukaisesti kirjoittajat kuvaavat aiemmasta turvallisuustutkimuksesta poikkeavan ja samalla laajemman tavan tutkia turvallisuutta. Turvallisuustutkimukseen tulee kuulua muitakin tarkastelun kohteita kuin vain sota ja sotilaallisen voiman käyttö. (Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 1; 4.) Tutkimuksessa oli aiemmin käsitetty, että turvallisuus olisi irrallaan politiikasta, koska kylmän sodan aikana turvallisuustutkimus mielsi turvallisuuden tarkoittavan ennen kaikkea valtion turvallisuutta sotilaallisesta näkökulmasta. (Vuori 2004, 5.) 1990-luvulla huomattiin, ettei suurvaltojen välinen ydinsota ole ajankohtainen, jolloin tuli tarve laajentaa turvallisuuden tutkimuksen näkökulmia (Buzan ym. 1998, 4). Turvallistamisen teorian käytössä on kyse puheen tutkimuksesta ja siitä, miten asioita saadaan aikaan sanoilla. Turvallistamisteorian perusajatus oli, että turvallisuus ja siihen liitettävät toimet muodostuvat puhujan ja yleisön välisessä vuorovaikutuksessa. (Stritzel & Chang 2015, 550; Buzan ym. 1998, 24.) Tutkimukseen vietyä se tarkoittaa puhetekojen tarkastelua. Tarkoitus on tutkia mitä, missä, milloin ja miten jokin asia muuttuu turvallisuutta uhkaavaksi, ja pois normaalista poliittisesta käsittelystä. (Snetkov 2017, 3; Buzan ym. 1998, 25.) Tällaisen konstruktivistisen näkökulman vahvuutena on pidetty muun muassa sitä, että sen avulla on voitu tarkastella aiemmin faktoina pidettyjä asioita uudella tavalla. (Vuori 2008a, 117–136.)

Turvallistamisteorian yksi filosofinen tausta-ajatus on, että turvallisuus ei sinällään aina ja automaattisesti tarkoita positiivista tai ”hyvää” (Peoples & Vaughan-Williams 2014, 100). Teoriaan sisältyy muutama keskeisen toimijan käsite ja se esitetään usein etenevänä prosessina. Toimijoina siihen liittyvät turvallistaja (securitizing actor), turvallistava teko (securitizing move), viitattava kohde (referent object) ja turvallisuustoimet (security act) (Buzan ym. 1998, 24–25). Prosessina se kuvataan niin, että asiat ovat joko epäpoliittisia (nonpoliticized), politisoituja (politicized) tai turvallistettuja (securitized). Epäpoliittinen asia ei ole esillä julkisessa tai poliittisessä keskustelussa. Politisoitu asia on esillä kummassakin. Turvallistettu asia on poliittisen puheen seurauksena keskustelun ulkopuolella. (Buzan ym. 1998, 23; Peoples & Vaughan-Williams 2014, 94.)

Teorian mukaan siis asia, joka on politisoitu ja esillä poliittisessa käsittelyssä, voidaan turvallistaa. Turvallistettu asia siirtyy näin pois normaalista poliittisestä käsittelystä. (Buzan ym. 1998, 24–25.) Samalla poistuu mahdollisuus parlamentaariseen politiikkaan kuuluvaan puolesta ja vastaan debattiin (Hansen 2012, 528). Juha A. Vuoren mukaan turvallisuudesta tulee tällöin itsessään argumentti poliittiseen käsittelyyn. Kansalaiselle se näyttäytyy positiivisena asiana, kun taas valtion kannalta kyse on aina negatiivisesta konnotaatiosta. (Vuori 2005, 48.) Teoriassa asiat voivat liikkua tästä järjestyksestä myös toiseen suuntaan. Turvallistamisen teoriaan voi katsoa kuuluvan myös turvallistamisen purkamisen. Purkaminen tarkoittaa asiaan siirtämistä takaisin ”normaaliin” poliittiseen käsittelyyn. (Peoples & Vaughan-Williams 2014, 94.)

Retorisesti turvallistamispuhe voidaan jakaa väitteeseen, varoitukseen, vaatimukseen ja tukemiseen. (Vuori 2008b, 76–77; Stritzel 2012, 554.) Turvallistamisen teoriassa turvallistaminen alkaa väitteellä. Poliittisessa puheessa esitetään väite uhasta. Esitetty uhka on hyvin perustavaa laatua oleva. Se on jotain sellaista, mikä uhkaa olemassaoloa ja selviytymistä. (Peoples & Vaughan-Williams 2014, 94; Buzan ym. 1998, 24.) Tämän jälkeen seuraa varoitus. Eli puheessa voitaisiin todeta, että ”jos emme nyt puutu tähän ongelmaan, millään muulla teolla ei sen jälkeen ole merkitystä”. (Buzan ym. 1998, 24.) Varoituksen jälkeen esitetään vaatimus poikkeustoimista. Samalla vaaditaan kiirehtimään. Vaatimuksessa voidaan esittää, että on liian myöhäistä, jos emme hoida asiaa nyt, koska emme ole enää myöhemmin olemassa. Turvallistava teko on jotain totutusta kaavasta tai säännöistä poikkeavaa, jonka turvallistaja haluaa suoritettavan. Valtion olemassaoloa uhkaa jokin asia. Ja koska on tällainen hätätila, ei ole mahdollista toimia ”normaalisti”. Turvallistaja haluaa siis luvan olla noudattamatta aiemmin sovittuja sääntöjä. Tämä hyväksyntä syntyy yleisön ja turvallistajan välisessä vuorovaikutuksessa (Buzan ym. 1998, 26; Hansen 2012, 531).

Mainitun kaltainen retoriikka ja puhetavat ovat tuntomerkkejä, jolla voidaan etsiä turvallisuuspuhetta ja tekoja muualtakin, kuin sotilaallisista asioista puhuttaessa. (Buzan yms. 1998, 26.) Turvallistamisen tukemiseen käytetään myös erilaista todistelua, jolla tuetaan väitettä ja varoitusta (Vuori 2008b, 76–77; Stritzel 2012, 554). Kyse ei ole jonkin asian, ilmiön tai tapahtuman ominaisuuksista, vaan miten ne esitetään puhetekoina. (Buzan ym. 1998, 26.) Kyberturvallisuuden turvallistamista ovat tutkineet esimerkiksi Lene Hansen ja Helen Nissenbaum (2009). He ovat jakaneet turvallistamispuheen kyber-asioista puhuttaessa kolmeen tyyppiin: hyperturvallistamiseen, jossa katastrofi uhkaa kansankuntaa ja sen olemassaoloa; arjen turvallistamiseen, jossa kansalaisen arki vedetään mukaan turvallisuudesta puhumiseen sekä teknistämiseen, jolloin kyberuhkakuvissa korostetaan ongelmien tai ratkaisujen teknistä puolta. (Hansen & Nissenbaum 2009, 1152.)

Turvallistajat mielletään lähtökohtaisesti valtion viranomaisiksi tai poliitikoiksi. Michael C. Williams on todennut, että uhasta puhujaan suhtaudutaan vakavasti. Yleisönä olevat joutuvat miettimään seurauksia omalle uskottavuudelleen, mikäli he lähtevät kiistämään uhasta puhunutta toimijaa. Tällöin voi katsoa syntyvän uhan pelko. Tämä voi toimia itsessään riittävänä tekona ja vakuutteluna. (Williams 2011, 457.) Turvallistaja motivoi yleisöään siis pelolla. Turvallistamisen onnistuminen, ja sen teho, perustuvat siis myös turvallistajan asemaan. Uskottavan aseman myötä puhujan kuvaus tilanteesta tai ehdotetut toimet alkavat tuntua yleisön silmissä normaaleilta ja hyväksyttäviltä. (Balzacq 2015, 3–4; Stritzel & Chang 2015, 552.) Vuoren (2004, 11) mukaan kyse on siitä, että tekemällä asioista turvallisia, syntyy vaikutelma asioiden hallinnasta. Harjoitettu politiikka on tuloksellista, ja tehdyt toimenpiteet ovat oikeita.

Alkuperäinen turvallistamisen teoria ei vaatinut turvallistamisen onnistukseksi varsinaisten poikkeustoimien toteuttamista käytännössä. Pelkkä hyväksyttävyyden ilmeneminen on riittävä. Tällöin pelkkää puhetkoa voidaan pitää turvallistamisen määritelmänä. Tätä määritelmää on esimerkiksi Thierry Balzacq (2011) kritisoinut. Balzacqin mukaan ongelmallista tässä näkemyksessä on, että turvallisuus on tällöin olemassa vain puheen tasolla (Balzacq 2011, 12). Silloin oletetaan, että on olemassa paikasta ja tilanteesta riippumattomat tavat, jolla puheteko onnistuu ja toimet hyväksytään. (Balzacq 2011, 1–2.) Balzacqin mukaan sanojen merkitys riippuu siitä, missä kontekstissa ollaan ja kuka sanat lausuu. Turvallisuudesta puhuttaessa on kyseessä se, että uhkakuvat ovat sosiaalisia

totuuksia, jotka muuttuvat objektiivisiksi turvallistajan ja yleisön välisessä puheessa ja kontekstissa (Balzacq 2011, 25–27).

Balzacqin mukaan alkuperäisen turvallistamisteorian ongelmana on siis sen keskittyminen pelkkiin diskursseihin ja puhetekoon, jättäen muut tekijät huomioimatta (Balzacq 2011, 1). Alkuperäiseen turvallistamisteoriaan nähden Balzacq jakaa turvallistamisen kahteen näkökulmaan. Hänen mukaansa voidaan puhua filosofisesta ja sosiologisesta näkemyksestä. Hän kutsuu alkuperäistä turvallistamisteoriaa (Buzan ym. 1998) filosofiseksi näkökulmaksi. Juha A. Vuoren mukaan näkökulmat eivät korvaa tai poissulje toisiaan. Vuoren mukaan ne toimivat toisiaan täydentävinä. (Vuori 2011, 187.)

Balzacqin (2011, 16–17) mukaan turvallistaminen ei toteudu vain puheteon lopputuloksena. Puheteon ja sen hyväksymisen tarkastelun sijasta tulisi tarkastella laajemmin puheeseen liittyviä käytäntöjä ja tapoja, joilla turvallisuus arkipäiväistyy. Tutkimuksen huomion kohde ei ole vain yleisön hyväksynnän saavuttamisessa. Tutkimuksen kohteena tulisi olla puheenvuorojen tavat perustella. Lähetekeskustelu on sopiva aineisto tällaisen tutkimukseen, koska se osaltaan kertoo suomalaisesta turvallisuuspoliittisesta keskustelusta. Poikkeuksellisetkaan toimet eivät välttämättä tapahdu hetkessä. Lainsäädännön kehittymisen ja siitä käytävän keskustelun seuraaminen ovat aina ajankohtaisia. Balzacqin huomauttaa, että kaikkein poikkeuksellisimmatkin yhteiskunnalliset toimet ovat alkaneet aivan normaaleina lainsäädäntöinä (Balzacq ym. 2016, 506).

Balzacqin mukaan tämä puhetekoon keskittyvä näkökulma eroaa hänen esittelemästään sosiologisesta näkökulmasta kolmella tavalla. Filosofinen näkemys keskittyy vain siihen, että puheteko hyväksytään ja se ”menee läpi”. Eli sen siis voidaan katsoa onnistuneen ja päättyneen johonkin. Alkuperäinen turvallistamisteoria oletti, että on paikasta ja tilanteesta riippumattomat tavat, joilla puheteko onnistuu. (Balzacq 2011, 1–2.) Sosiologisessa näkemyksessä puhetekoja ja puhujia tarkastellaan kulloisessakin tilanteessa. Tilanteet vaihtelevat konteksteiltaan toisistaan. Sosiologinen näkökulma huomioi tavat puhua, metaforat ja vaikuttamisyritykset yleisesti (Balzacq 2011, 2). Toiseksi Balzacqin mukaan sosiologinen näkökulma eroaa filosofisesta siinä, että huomioon otetaan konteksti. Puheteot ovat riippuvaisia kulloisestakin tilanteesta ja siitä millaisessa asemassa niiden lausujat ovat. (Balzacq 2011, 2.) Kolmas ero on yleisössä. Yleisö on Balzacqin mukaan turvallistamisteorian keskiössä. Jotta jokin turvallistettava kohde voitaisiin turvallistaa, on

oltava siihen uskova yleisö. Yleisölle on vielä omat vaatimukset. Yleisöllä on oltava mahdollisuus vaikuttaa niihin toimiin, joilla hoidettaisiin uhkatilanne. Kokonaisuudessaan yleisön on siis hyväksyttävä turvallistamistoimi. (Balzacq 2011, 3.)

Näihin eroavaisuuksiin ja lisäyksiin viitaten Balzacq määrittelee turvallistamisen olevan:

Joukko käytäntöjä, joissa turvallistaja kulloisessakin kontekstissa käyttää metaforia, kuvia, rinnastuksia, joilla hän pyrkii vaikuttamaan yleisön käsityksiin, tunteisiin uhan kohteeksi määritellystä asiasta, joilla pyrkii saamaan käyttöönsä sellaiset toimet, jolla tämä ennennäkemätön uhka voidaan pysäyttää. (Balzacq 2011, 3.)

Tämä Balzacqin määritelmä ymmärretään tässä tutkielmassa niin, että turvallistamisen voi mieltää pelkän puheteon lisäksi sosiaalisena ja poliittisena prosessina. Alkuperäinen turvallistamisteoria (Buzan ym. 1998) ei Balzacqin mukaan huomio uhkien rakentamista. Balzacqin mukaan kyse on poliittisesta prosessista. Tämä tarkoittaa, että vaikutetaan yleisöön niin, että tehdään jostain aiemmin poikkeavasta normaalista toimintaa. Näillä toimilla uhan esitetään vähenevän. Tämän jälkeen tarjotaan ratkaisu poikkeuksellisenä toimintana. Ratkaisu voi kuitenkin vaikuttaa muutoinkin, kuin vain yhtenä välineenä. Tällaisesta ratkaisusta Balzacq käyttää esimerkkinä ydinasetta. Se on ase ja turvallisuusväline itsessään, mutta se myös vaikuttaa ja muuttaa sitä, miten sen hallussapitäjään suhtaudutaan. (Balzacq 2011, 16–17.)

Alun perin Buzan ym. (1998, 36) määrittelivät kolme käsitettä, jotka on selitettävä turvallistamisteorian viitekehityksessä. Nämä olivat 1) viitattava kohde 2) turvallistajat ja 3) käytännön toimija. Balzacq on laajentanut tätä käsitteistöä. Balzacqin mukaan tästä listasta puuttuvat tärkeät yleisön ja kontekstin käsitteet (Balzacq 2011, 35). Balzacqin sovellus näistä kolmesta käsitteestä on kolme analyysitasoa. Näiden kolmen tason (levels) avulla voi muodostaa eri näkökulmia turvallistamistutkimukseen (Balzacq 2011, 35).

Ensimmäinen taso on toimijat (agents). Tämä käsittää niin turvallistajan, käytännön toimijan kuin yleisönkin. Tähän sisältyy myös näiden mainittujen väliset suhteet, sekä kunkin tausta, joka vaikuttaa käytökseen ja toimintaan. Tähän sisältyy myös se, mikä on uhattuna ja kenen toimesta. (Balzacq 2011, 35–36.) Toinen taso koostuu teoista (acts). Tämä käsittää toimet ja prosessin, sisältäen niin tietyt tavat puhua kuin myös vaikuttamiskeinot, kuten metaforat ja

asioiden esittäminen tietyllä tavalla. Turvallistamisesta syntyvät käytännöt (policies) kuuluvat myös tähän. Kolmantena tasona Balzacq esittelee kontekstin. Balzacq viittaa kontekstia käsitellessään Norman Faircloughin ja hänen esityksiinsä diskursseista. Diskursseihin vaikuttaa kulloinenkin konteksti. Uhat ovat riippuvaisia siitä, missä kontekstissa puhutaan. Tämän vuoksi Balzacqin mukaan on määriteltävä se sosiaalinen ja historiallinen konteksti, jossa tutkimusta tehdään. Tämä siis käsittää sen ”ympäristön”, jossa puhutaan. (Balzacq 2011, 36–37.) Tässä tutkielmassa lähetekeskustelua on luettu tällä laajemmalla käsitteistöllä. Lähtökohta ja päähuomio on ollut Balzacqin kuvaamalla tasolla kaksi, teoissa. Puheenvuoroista on tulkittu, miten turvallisuutta rakennetaan retorisin keinon. Eli millaisia käsitteitä on käytetty ja millaisilla viittauskohteilla yleisöön on yritetty vaikuttaa. Tämänkaltaisen retorisen analyysin voi nähdä sopivan parlamentaarisen retoriikan ajatukseen. Puheenvuorot ovat tekoja, joilla pyritään vaikuttamaan yleisöön. Samalla on huomioitu keskustelu, johon käsitteilyssä ollut lainsäädäntö liittyy sekä se, että eduskuntaretoriikkaan sisältyy myös omat puhumisen käytännöt. Balzacqin käsitteistö ymmärretään niin, että tässä tehty tulkinta yksittäisen puheenvuoron sanavalinnoista ei sellaisenaan toimi toisen aiheen keskustelua analysoitaessa.

3.3 Turvallistamisen purkaminen ja vastaturvallistaminen

Turvallistamisteorian kautta nähtynä asia on ensin epäpoliittinen, sitten politisoitu ja lopulta turvallistettu. Asioiden voi esittää liikkuvan myös toiseen suuntaan. Osana turvallistamisen teoriaa ymmärretään myös purkaminen ja vastaturvallistaminen. Purkaminen (desecuritization) tarkoittaa asiaan siirtämistä takaisin ”normaaliin” poliittiseen käsittelyyn. (Peoples & Vaughan-Williams 2015, 94; Buzan ym. 1998, 4.) Sen on esitetty olevan oma tutkimussuuntauksensa (Hansen 2012, 530).

Turvallistaminen ja sen purkaminen kuuluvat yhdessä samaan poliittiseen todellisuuteen. Jos nähtäisiin vain turvallistaminen ilman ajatusta turvallistamisen purkamisesta, niin silloin ei olisi mahdollista rajata turvallistamispuhetta normaalista poliittisesta debatista. (Hansen 2012, 531.) Purkaminen palauttaa tai luo asian jälleen keskusteltavaksi. Lene Hansenin mukaan yksi purkamisen tapa on asiasta vaikeneminen (Hansen 2012, 544). Juha A. Vuoren mukaan purkaminen tapahtuu puheteon kautta (Vuori 2011, 191). Turvallistamisen purkamiseen liittyy Hansenin mukaan se haaste, että turvallistamisen purkaminen voi mennä

liian pitkälle. Asian hävitessä turvallisuus-teemaisesta puheesta, se voi hävitä kokonaan myös poliittisesta keskustelusta. Silloin yhteiskuntaan mahdollisesti merkittävästikin vaikuttava asia muuttuu pelkäksi tekniseksi ja byrokraattiseksi järjestelyksi ilman julkista keskustelua siitä. (Hansen 2012, 535.)

Turvallistamisen purkamisen lisäksi turvallistamista voidaan myös vastaturvallistaa (Vuori 2011, 191). Vastaturvallistamisen käsitteen voi katsoa kuuluvan osaksi turvallistamisen teoriaa. Kyse on turvallistamisteon vastustamisesta. Se ei suoraan kiellä esitettyä tilannetta tai toimia, vaan käyttää samalla tavalla turvallistamisen käsitteistöä ja rakennetta muodostaakseen oman versionsa. Näkökulma asiaan on vain toinen. (Stritzel & Chang 2015, 552; Vuori 2011, 190.) Esimerkkinä valtion hallinto voi julistaa tietyn ryhmän uhaksi valtion turvallisuudelle. Tämä valtion turvallisuuden uhaksi turvallistettu ryhmä voi vastata tähän omalla turvallistamisella. Tässä vastauksessa se julistaa olevansa todellinen valtion turvallisuuden takaaja ja vastassa oleva hallinto on uhka. Tutkimuksissa (ks. esim. Vuori 2011; Stritzel & Chang 2015) on osoitettu, kuinka Kiinan hallinnon vastustajat ja Taleban ovat hyödyntäneet vastaturvallistamista. Falun Gong pyrki ensin purkamaan Kiinan hallinnon turvallistamista ja sen jälkeen vastaturvallisti hallinnon toimet. (Vuori 2011, 200–201). Vastaavalla tavalla vastaturvallistamista on tehnyt myös Taleban esittäessään Yhdysvallat ja NATO:n uhaksi Afganistanin turvallisuudelle (Stritzel & Chang 2015).

4 TURVALLISTAMINEN LÄHETEKESKUSTELUSSA

Tässä luvussa esitetään havainnot lähetekeskustelun esittelypuheenvuoroista ja kunkin eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorosta. Lähetekeskustelun pöytäkirjan analyysiin on vaikuttanut työn tutkimuskysymykset. Puheenvuoroista on tulkittu, miten turvallisuutta rakennetaan retorisin keinon. Thierry Balzacqin mukaan tulisi huomioida puhettavat, metaforat ja vaikuttamisyrietykset yleisesti (Balzacq 2011, 2). Lähetekeskustelun luennassa on huomioitu myös turvallistamiseen kuuluvan puheen retorinen rakenne, johon on esitetty kuuluvan väite, varoitus, vaatimus ja näitä tukevat perustelut. (Vuori 2008b, 76–77; Stritzel 2012, 554.)

4.1 Esittelypuheenvuorojen tulkinta

Lakiesitykset tiedustelusta olivat täysistunnon päiväjärjestyksessä peräkkäisinä käsiteltävinä asioina. Ensimmäisenä listalla oli lakimuutos perustuslain muuttamisesta, sitten lakiesitys tiedustelun valvonnasta, jonka jälkeen seurasivat esitykset laeiksi siviili- ja sotilastiedustelusta. Puhemies Paula Risikko salli keskustelun muista esityksistä jo ensimmäisen, eli perustuslakimuutosesityksen kohdalla (PTK 9/2018, 2). Käytännössä lakiesitysten vastuuministerit, sisäministeri Kai Mykkänen, oikeusministeri Antti Häkkänen ja puolustusministeri Jussi Niinistö, esittelivät jo tämän ensimmäisen lakiesityksen kohdalla aluksi kukin vuorollaan vastuullaan olleen lakiesityksen.

Valtioneuvoston esittelypuheenvuorot aloitti sisäministeri Kai Mykkänen. Kun ministerien puheenvuoroja tarkastelee, niin niistä voidaan havaita turvallistamisen ominaisuuksia. Turvallistamiseen liittyy ajatus puheteosta, jossa turvallistaja vakuuttaa yleisöään olemassa olevasta uhasta. Samalla käsillä olevaan uhkaavaan tilanteeseen on puututtava nopeasti. Reagoiminen on tehtävä normaalista poikkeavalla tavalla tai keinoilla. (Ks. esim. Buzan ym. 1998, 24). Mykkänen aloittaa kuvailemalla Suomen muuttunutta turvallisuusympäristöä kolmella esimerkillä:

Ensinnäkin, vakavimmat kansallista turvallisuutta uhkaavat tekijät liittyvät aiempaa useammin Suomen ulkopuolisiin tapahtumiin. Turvallisuus siis kansainvälistyy. – – Toiseksi, turvallisuus siirtyy yhä enemmän tietoverkkoihin. – – Kolmanneksi, kansalliseen turvallisuuteen kohdistuville ulkoisille uhille on aiempaa enemmän tyypillistä, että niiden taustalla on sekä valtiollisia että ei-valtiollisia tahoja, joiden tunnistaminen ja erottaminen toisistaan on yhä vaikeampaa, joiden motiivit voivat liittyä yhtä hyvin Suomen päätöksentekoon vaikuttamiseen, selvästi vahingoittavaan rikollisuuteen tai jopa kaupalliseen tiedusteluun. (Kai Mykkänen, s. 3)

Turvallisuusympäristö on siis puheenvuoron mukaan muuttunut suuntaan, johon Suomi ei ole voinut, eikä voi vaikuttaa, uhan syntyessä jossain Suomen ulkopuolella. Turvallistamisen näkökulmasta väitteenä näyttäytyy puhe turvallisuusympäristön muutoksesta. Varoituksena voi tulkita puheenvuorossa kuvauksen kybertoimintaympäristön sekä viestintäteknologian muodostamasta uhasta turvallisuudelle. Mykkäsen puheenvuorossa tulee esiin myös tiedustelun muutos ja disinformaation uhka. Varoituksena puheenvuorosta voi tulkita sen, että uusi teknologia mahdollista myös tällä disinformaatiolla päätöksentekoon vaikuttamisen. Puheenvuorossa tämän toteuttajaksi esitetään valtiolliset sekä ei-valtiolliset tahot. Tämän muuttuneen turvallisuusympäristön jälkeen hän kuitenkin tarjoaa puheenvuorossaan ratkaisua näihin uhkakuviin:

Näihin turvallisuusympäristön muutoksiin on pystyttävä vastaamaan ajanmukaisella turvallisuusviranomaisten toimivaltuuksien päivittämisellä sekä parantamalla viranomaisten suorituskykyä, jotta Suomi edelleen myös 2020-luvulla on maailman turvallisimpiin kuuluva maa. Tällä hetkellä suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuudet reagoida näihin voimistuviin uhkiin ovat valitettavan merkittävässä epäsuhdassa uhkien toteutumisesta aiheutuvien vahinkojen ja vaarojen kanssa. (Kai Mykkänen, s. 3)

Vaatimuksena ja ratkaisuna uhkaan puheessa siis tarjoaa viranomaisten ajanmukainen toimivaltuuksien lisääminen. Tulevaisuuteen ja sen paremmuuteen viitataan sillä, että toimivaltuuksien päivittäminen kuuluu tähän, ja että se takaa aiemmin kuvattuihin uhkiin sopivan vastauksen. Samalla luodaan yhteenkuuluvuutta ja esitetään kuva paremmasta tulevaisuudesta puhumalla Suomesta maailman turvallisimpana maana, joka olisi sitä myös edelleen 2020-luvulla. Ratkaisun merkittävyyttä korostavat perustelut, että juuri nyt ei ole riittävää kykyä takaamaan tätä turvallisuutta muuttuneessa turvallisuusympäristössä.

Arvoisa puhemies! Kybertoimintaympäristön merkitys kasvaa, siis turvallisuus menee yhä enemmän verkkoon, eikä kyberkeinojen käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi voida todellakaan Suomenkaan kohdalla sulkea pois. Tietoliikenneverkkojen kautta tapahtuva rajat ylittävä vakoilu on noussut merkittäväksi uhaksi. (Kai Mykkänen, s. 4.)

Lain esittelypuheenvuorossa viitataan uhan alla oleviin kohteisiin. Kybertoimintaympäristö on uhkaava, niin yrityksille kuin koko yhteiskunnalle. Hansenin ja Nissenbaumin (2009, 1161) mukaan kyberturvallisuuden diskursiivisessa toiminnassa on havaittavissa siirtymistä uhan kohteiden välillä. Kybermaailmasta tuleva uhka voidaan puheessa liittää yksilöön, yrityksiin tai koko yhteiskuntaan. Samalla myös talouden merkitys korostuu, kun puhutaan mahdollisesta isosta vahingosta.

Puolustusministeri Jussi Niinistö esitteli Mykkäsen jälkeen lakiesityksen sotilastiedustelusta. Kuten Mykkänen, myös Niinistö puhuu muutoksesta. Hän puhuu entisestä ajasta, johon ei ole paluuta. Turvallisuus on tässä siis tila, joka on muuttunut tai muutoksessa.

Arvoisa puhemies! Pidän välttämättömänä saattaa tiedustelulainsäädäntö mahdollisimman pikaisesti voimaan. Keskeisenä perusteena on tarve saada sotilastiedustelujärjestelmä vastaamaan muuttunutta turvallisuusympäristöä. Krimin valtauksista 2014 ja jo itse asiassa Georgian kriisistä 2008 alkaen tapahtunut muutos on ollut nopea, ja se jatkuu edelleen. Samanaikaisesti teknologia on kehittynyt voimakkaasti ja sotilaallinen viestiliikenne on siirtynyt analogisesta toimintaympäristöstä digitaaliseen. Sen seurauksena on kriittisiin tiedustelutietoihin ilman uuden lainsäädännön toimivaltuuksia erittäin vaikea päästä kiinni. Ulkovallat pyrkivät tälläkin hetkellä kohdistamaan edistynyttä kybervakoilua Suomen valtionhallintoon. Kyberhyökkäyksistä turvallisuusviranomaisia kohtaan on tullut arkipäivää (Jussi Niinistö, s. 7.)

Puheenvuoro tuo esiin yhtenäisyyden. Ikään kuin asia olisi jo valmiiksi hyväksytty laajasti, kun tuodaan esiin lausuntojen antajien määrä sekä se, että puolueet ovat olleet laaja-alaisesti jo valmisteluvaiheessa mukana. Niinistön puheenvuorossa tiedustelu asettuu aiemmin muodostettuun länsimaissa hallitsevassa roolissa olevaan käsitteeseen. Niinistön mukaan sillä ”tuotetaan ennakkovaroitus Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta uhkasta” (Jussi Niinistö, s. 6). Puheenvuorosta voi tulkita kybertoimintaympäristön ja tietoverkkojen turvallistamisen, kun ne esitetään uhattuna ympäristöinä sekä menetelminä hyökätä valtiota kohtaan.

Hansenin ja Nissenbaumin mukaan yksi turvallistamisen tapa on korostaa käsiteltävän asian teknistä näkökulmaa. Turvallisuuskontekstissa tekninen sanasto voi näkyä niin, että tietyistä toimijoista voi tulla uskottavampia auktoriteetteja, kun puhutaan tällaisesta tietoyhteiskunnan uhasta. (Hansen & Nissenbaum 2009, 1163–1166.) Niinistön puheenvuorossa toimintaympäristö kuvataan muuttuneeksi juuri teknisen näkökulman kautta eli analogisesta toimintaympäristöstä digitaaliseen. Osaltaan tällainen on seurausta myös teknologisesta kehityksestä, joka edellyttää asiantuntijuutta. Samalla tämä teknisyys on ongelmallista, koska on vaikeaa päästä siihen kiinni. Samoin tilanne jatkuu sellaisena, koska tälläkin hetkellä Suomi on tällaisten hyökkäysten kohteena. Hansen ja Nissenbaum (2009, 1167) ovat esittäneet, että puhumalla esimerkiksi kybervakoilusta ja hyökkäyksistä, ja niissä esiintyvien uhkien vaikeudesta, turvallistetaan kybertoimintaympäristöä.

Niinistö korostaa tiedonhankinnan näkökulmaa puhuessaan tiedustelusta. Uhan esittäminen, keinojen luettelu siihen vastaamiseksi ja sen korostaminen, ettei kyse ole massavalvonnasta, edustavat turvallistamisen vakuuttamisen keinoja. Yksityisyys asetetaan puheenvuorossa kansallisen turvallisuuden kanssa rinnakkain. Tarkoitus on rajoittaa yksityisyyden suoja vain ”vähäisessä määrin”. Niinistö korostaa puheenvuoronsa lopuksi myös aika - näkökulmaa. Georgiaan ja kansainväliseen toimintaympäristöön viittaamalla Niinistö vakuuttaa, että laki on saatava ”mahdollisimman pikaisesti voimaan” (Jussi Niinistö, s. 7). Lainsäätäjille kiireen korostaminen on yksi tapa turvallistaa esittämänsä asiaa. Nytkään ei ole aikaa hukattavaksi. Kuten Mykkäsen puheenvuorossa, myös tässä aikaan vetoaminen on retorinen keino.

Niinistön jälkeen oikeusministeri Antti Häkkänen esitteli lakiesitystä perustuslain muuttamisesta:

Suomen turvallisuustilanteen heikentyminen ja tarve varautua Suomen kansallista turvallisuutta uhkaavaan toimintaan muodostavat hallituksen näkemyksen mukaan sellaisen poikkeuksellisen tilanteen, jossa perustuslain kiireelliselle muuttamiselle on osoitettavissa välttämätön tarve. Suomen turvallisuusviranomaisilla ei ole tällä hetkellä sellaisia toimivaltuuksia, joiden avulla voitaisiin hankkia tietoa turvallisuusuuskista siten kuin esimerkiksi verrokkimaamme muissa Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa tekevät. (Antti Häkkänen, s. 8.)

Häkkänen esittää Suomen olevan poikkeuksellisessa tilanteessa. Tämän kuvauksen voi tulkita turvallistamisen väitteeksi tilanteessa, jossa on toimittava mahdollisimman nopeasti. Varoitukseksi voi tulkita, kun Häkkänen toteaa, että on ”välttämätön tarve”. Puheenvuorossa näillä edellisillä kuvauksilla vaaditaan lakia muutettavaksi. Perustelun tueksi Suomea ja sen viranomaisia verrataan muihin toimijoihin kansainvälisessä ympäristössä vetoamalla, että pohjoismaissa ja Euroopan unionissa näin tehdään jo. Niinistön tavoin myös Häkkänen turvallisti kybertoimintaympäristön käyttämällä sitä perusteluna. Hän totesi viestinnän siirtyneen ”vahvasti digitaaliseen ympäristöön”, ja tämän myötä myös ”on välttämätöntä”, että viranomaisten ”tiedonhankinta seuraisi tätä kehitystä”. (Antti Häkkänen, s. 8.)

Esittelypuheenvuoroista on tulkittavissa turvallistamisteorian puhetapoja. Väitteenä voi pitää sitä, että kaikissa esittelypuheenvuoroissa kuvataan Suomen toimintaympäristön muuttuneen uusien uhkien ja teknologian myötä. Varoitus sisältyy siihen, että puheenvuoroissa viitataan valtion kansalliseen turvallisuuteen, joka tässä kybertoimintaympäristössä on uhattuna. Vaatimus on tulkittavissa, kun viestintäteknologian kehittyessä viranomaisille halutaan mahdollisuus valvoa ja kerätä tietoa myös tästä digitaalisesta ympäristöstä. Tätä turvallistamista tuetaan kuvaamalla tarvetta saada aiempaa nopeammin tietoa turvallisuuden takaamiseksi. Mykkänen ja Häkkänen käyttävät puheenvuoroissaan perusteluna myös *kansallinen turvallisuus* -käsitettä. Käsitteen käytön tarkempi analyysi on esitetty alaluvussa 5.1. Puheenvuoroissa tuodaan esiin myös aika. Niinistö ja Häkkänen puhuvat kiireestä ja siitä, että tämän kaltainen laki pitäisi olla jo. Ajasta puhuminen perustelee samaan aikaan lakiesityksen laadukkuutta valmisteluun käytetyn ajan johdosta, ja on samalla myös turvallistamisen vahvistamisen keino. Aikaa retorisen keinona tarkastellaan tarkemmin alaluvussa 5.3.

4.2 Ryhmäpuheenvuorot

Esittelypuheenvuorojen jälkeen ensimmäisen ryhmäpuheenvuoron piti Seppo Kääriäinen (kesk). Puheenvuorossa hän korosti suomalaisten viranomaisten tiedon tarvetta ja totesi nyt esitellyn lainsäädännön olevan välttämätön ja että asia laitetaan nyt kerralla kuntoon. Samalla hän toi esiin, että kansallista turvallisuutta koskien Suomen tulee olla tiedon hankinnassa omavarainen. Samassa puheenvuorossa korostettiin kuitenkin myös kansainvälistä yhteistyötä; Suomesta tulisi tämän lainsäädännön mahdollistamien toimivaltuuksien myötä houkutteleva yhteistyökumppani. Puheenvuorossa ei sinänsä nimetä turvallisuuspoliittista uhkaa, vaan keskitytään perustelemaan, mitä viranomaiset eivät tällä hetkellä voi tehdä. Puheenvuorossa uhka tulee esiin siinä, että on toimittava heti, muuten saatamme olla kohtalokkaasti myöhässä. Puheenvuorossa korostetaan yhtenäisyyttä toteamalla, että Suomesta ei ole tulossa poliisivaltiota, sekä puhutaan kansallisesta turvallisuudesta yhteisenä asiana. (Seppo Kääriäinen, s. 8–9.)

Seuraavan ryhmäpuheenvuoron piti Wille Rydman (kok). Ryhmäpuheenvuoro oli, kuten sitä edeltänyt keskustan puheenvuoro, hallituksen esitystä tukeva ja toi esiin samoja teemoja kuin ministerien esittelypuheenvuorot ja Kääriäisen pitämä ryhmäpuheenvuoro. Rydman taustoitti aluksi lainsäädäntöön liittyviä teknisiä puolia. Puheenvuorossa tuotiin esiin nykyaikaisen tietoyhteiskunnan vahvuuksia, kuten tiiviin verkottumisen myötä syntyvää ennennäkemätöntä vaurautta ja hyvinvointia. Taloudellisen hyödyn lisäksi puheenvuorossa nostettiin esiin tiedonvälityksen yhteiskunnallinen vaikutus. Nykyiset järjestelmät kykenevät Rydmanin mukaan levittämään ihmisoikeuksien ja demokratian asiaa tehokkaammin, kuin mihin on totuttu. Näiden asioiden kuvailun jälkeen seurasi uhkien esiintuominen. Tämä turvallisuusympäristön kuvailu on vastaavan kaltaista, kuin hallituksen esittelypuheenvuoroissa:

Sama tekninen kehitys, joka mahdollistaa maailmanhistorian nopeimman tiedonvälityksen, mahdollistaa myös yhtä nopean disinformaation ja propagandan levittämisen. Internet poistaa terroristijärjestöjen toimintaa aiemmin rajoittaneet ajan ja maantieteen esteet. (Wille Rydman, s. 10.)

Samalla kybertoimintaympäristö mahdollistaa myös disinformaation levittämisen, ja helpottaa terrorismia. Puheenvuoro esittää myös tilanteen olevan hallittavissa. Mainituista uhista huolimatta asia voidaan korjata lainsäädännöllä, puhujan mukaan on jo korkea aika saada lainsäädäntömme vastaamaan muuttuneita turvallisuusuhkia.

Useimmat länsimaat ovat jo reagoineet tapahtuneeseen kehitykseen saattamalla voimaan sellaisen lainsäädännön, jolla näitä muuttuneeseen tekniseen ympäristöön liittyviä uhkia voidaan torjua. Suomi on reagoinut muutokseen hitaammin. On jo korkea aika saada lainsäädäntömme vastaamaan muuttuneita turvallisuusuhkia. (Wille Rydman, s. 11.)

Viranomaiset pystyvät puheenvuoron mukaan hallitsemaan mainitut uhat, kunhan vain toimivaltuudet korjataan. Kuten Kääriäinen keskustan ryhmäpuheenvuorossa, myös Rydman puhui ajan loppumisesta, ja Suomen hitaudesta toiminnassa. Puheenvuorossa turvallisuudesta ei haluttu poliittista debattia: ”Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä toivoo hyväksymiselle mahdollisimman laajaa parlamentaarista tukea” (Wille Rydman, s. 11).

Suurimman oppositiopuolueen, sosiaalidemokraattien (sd) ryhmäpuheenvuoron esitti Mika Kari. SDP:n oppositioasemasta huolimatta puheenvuoron voi tulkita olevan esitetyn lainsäädännön puolella. Kari toteaa jo alussa, että uusien uhkien johdosta tämä lainsäädäntö tarvitaan, mutta sellaisena, joka samalla kunnioittaa myös kansalaisten perusoikeuksia. Puheenvuorossa nähdään Suomen turvallisuus ministerien esittelypuheenvuorojen kanssa samalla tavalla: Suomen tilanne on muuttunut ja on olemassa uusia uhkia. Mitään tiettyä uhkaa ei puheenvuorossa nimetä, yleisesti mainitaan terrorismi ja ääriliikkeet. Puheenvuorossa korostetaan, että ”kansalaisen oikeudet turvallisuuteen ja yksityisyyteen ovat tasapainossa”. Vaikka samanmielisyyttä löytyy, puheenvuorossa vaaditaan, että hallitus näin merkittävässä esityksessä on myös valmis muuttamaan esitystään. Puheenvuorossa haastetaan myös hallitusta korostamalla kaikkien neljän nyt esiteltyjen lakiesitysten laajuutta puhumalla sivumääristä ja vaatimalla vastauksia: ”kaikkiin pitää vastaus löytyä.” (Mika Kari, s. 11–12.)

Ensimmäinen vaatimuksemme on, että eduskunnassa hyväksyttävä lainsäädäntö on täsmällistä ja tarkkarajaista eikä saa mahdollistaa suomalaisten viestintään kohdistuvaa kohdentamatonta massavalvontaa. Haluamme myös varmuuden siitä, ettei esitetyllä perustuslain muutoksella tähdätä myöskään tulevaisuudessa kansalaisoikeuksien rajoittamiseen tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. (Mika Kari, s. 12.)

Puheenvuorossa vaaditaan hallitukselta ja sen lakiesitykseltä tiettyjen ehtojen täyttymistä ennen esitettyjen lakien hyväksymistä. Yleisesti halutaan varmuus ainakin siitä, ettei lainsäädäntö mahdollistaisi väärinkäytöksiä. Toisena vaatimuksena SDP:n eduskuntaryhmä esitti suojelupoliisin toiminnan valvonnan kasvattamista, Karin todetessa: ” Toiseksi, supon koko toiminta on syytä saattaa asianmukaiseen parlamentaarisen valvonnan piiriin kokonaisuudessaan.” Samalla pystyttiin korostamaan eduskuntaa, demokratiaa ja kansavaltaa, puhumalla eduskunnan suojelupoliisille annettavien resurssien varmistamisesta ja kansanvallan roolista yhteiskunnassa. Samalla vaadittiin myös tekoja puheiden sijaan tuomalla esiin, että keskustelu Suojelupoliisin toiminnan valvomisesta on kestänyt yli 10 vuotta. (Mika Kari, s. 12.)

Hallitus on ilmoittanut pyrkivänsä tiedustelulainsäädännön voimaansaattamiseen eduskunnassa kiireellisessä perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Me sosiaalidemokraatit keskitymme nyt siihen, että esityksessä kansalaisten perusoikeudet taataan, tiedustelulaitoksille saadaan toimivaa valvontaa ja uudistuksen sisällöstä löydetään laaja parlamentaarinen yksimielisyys. – – Kiireellisyydestä päätetään sitten, kun paketti on kasassa ja perustuslakivaliokunta on saanut ottaa asiaan kantaa. Asiat siis määräävät aikataulun, ei toisinpäin. Tässäkään asiassa rattaita ei pidä laittaa hevosen eteen. (Mika Kari, s. 12.)

Puheenvuorossa korostetaan oman puolueen näkemystä käyttämällä ilmaisua ”me sosiaalidemokraatit”. SDP korostaa toimivansa hallituksesta poikkeavalla tavalla ”taaten ensin kansalaisten perusoikeudet”. Puheenvuorossa esitetään, että toisin kuin hallitus, joka ”kiirehtii”, sosiaalidemokraatit keskittyvät kansalaisten perusoikeuksiin, viranomaisten toimia valvottaisiin ja kaikista toimista oltaisiin samaa mieltä. Eli kritiikki hallitukselle on sisällytetty oman toiminnan kuvailuun, jossa ”aikataulu” tai siitä muodostuva kiire ei määritä toimintaa. Puheenvuorossa viitataan myös tulevaisuuteen, jossa nyt toteutettava lainsäädäntötapa muuttuisi normaaliksi:

Haluamme myös varmuuden siitä, ettei esitetyllä perustuslain muutoksella tähdätä myöskään tulevaisuudessa kansalaisoikeuksien rajoittamiseen tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. (Mika Kari, s. 12.)

Puheenvuorossa halutaan varmuutta tulevaisuudesta, etenkin asioiden poliittisessa käsittelyssä. Puheenvuoro ei puhu suoranaisesti tiedustelulakeja vastaan, sillä Kari toteaa SDP:n kannattavan tiedustelulainsäädännön säätämistä. Huolimatta tuesta hän esitti myös samalla kritiikkiä hallituksen esitykselle. SDP ei Karin mukaan tukisi ”kohdentamatonta massavalvontaa”.

Lain esittelypuheenvuoroissa ei esitetty toteutettavaksi kohdentamatonta massavalvontaa. Siitä puhuminen on tässä kuitenkin kritiikki, koska massavalvonta-käsitteellä on negatiivinen konnotaatio. Massavalvontaa käsitteellisesti on tarkasteltu tarkemmin alaluvussa 5.1. Puheenvuorossa samaan ehtoon liittyi vaatimus varmuudesta, ettei tulevaisuudessakaan haeta poikkeuksia lain säätämisyjärjestykseen. Toinen puheenvuorossa esitetty ehto liittyy suojelupoliisiin ja sen valvontaan. Puhuminen viranomaisen valvonnan lisäämisestä on kritiikkiä, jossa huomio viedään sivuun tiedustelun toteuttamisesta, johon lakiesitys sitä vastoin keskittyy.

Sinisten ryhmäpuheenvuoron piti Vesa-Matti Saarakkala. Puheenvuorossa tuotiin esiin se, kuinka maailma on Suomen ympärillä muuttunut. Puheenvuoron mukaan se on tosiasia, joka pitää tunnustaa. Edeltäneissä ryhmäpuheenvuoroissa käytetty ajalla perustelu esiintyy myös tässä puheenvuorossa. Puheenvuorossa korostetaan sitä, että Suomi on jo myöhässä tai ollut väärässä. Vapaa liikkuvuus ihmisten ja tavaroiden suhteen on ollut puheenvuoron mukaan harhakuva. Uhan Suomelle muodostavat puheenvuorossa sodankäynnin uudet muodot, kansainvälinen terrorismi sekä poliittisen ilmaston kiristyminen Suomen lähialueilla, Itämerellä ja Arktiksella. Vielä näiden lisäksi uhan muodostaa Saarakkalan mukaan Venäjän asevoimien kehitys. (Veli-Matti Saarakkala, s. 12–14.)

Puheenvuorossa tiedustelu esitetään arkipäiväisenä toimintona kielikuvien avulla. Saarakkalan mukaan tiedustelutieto on vain päätöksentekijöiden tukena, eikä sitä käytetä turhaan, eikä ”tavallisen matti-meikäläisen tarvitse pelätä, että omat tiedot joutuvat jotenkin väärille teille”. Uhkakuvien ja arkipäiväisen vakuuttelun lisäksi puheenvuoro tarjoaa myös ulospääsyn uhkaavasta tilanteesta. Thierry Balzacqin (2011, 3) mukaan turvallistamisessa käytetään kielikuvia ja rinnastuksia, jolla vakuutetaan yleisö ratkaisevista toimista. Puheenvuorossa ratkaisuksi esitetään tämä lainsäädäntö, jonka avulla voidaan taklata hankkeita, joilla uhataan kansanvaltaista yhteiskuntajärjestelmäämme. Puheenvuoron mukaan ”sillä voidaan estää toimintaa, jolla uhataan suuren ihmismäärän henkeä ja terveyttä”. (Veli-Matti Saarakkala, s. 12–14.)

Juho Eerola piti perussuomalaisten ryhmäpuheenvuoron. Toiseksi suurin oppositiopuolue esitti kritiikkiä hallitusta ja esitystä kohtaan, vaikka pääosin puheenvuorossa oltiin hallituksen esityksen kanssa samaa mieltä. Puheenvuorossa tuotiin esiin oman puolueen rooli. Eerola toteaa, kuten lain esittelypuheenvuoroissa, että Suomen turvallisuustilanne on muuttunut puhumalla kansainvälisestä rikollisuudesta, terrorismista ja kyberuhista, jotka ovat tulleet osaksi yhteiskuntaamme. Puheenvuorossa päähuomio kiinnitetään kuitenkin lainsäädännön kiireellisenä voimaan saattamiseen. Hallituksen esitystä kritisoidaan, kun puheenvuorossa Eerola toteaa, että ”laillisuusvalvojen mielestä perustelut kiireellisyyden edellytyksistä ovat osin riittämättömiä”. (Juho Eerola, s. 12–13.)

Puheenvuorossa ollaan esittelypuheenvuorojen kanssa samaa mieltä turvallisuusympäristössä tapahtuneesta muutoksesta. Siinä kuitenkin on havaittavissa myös aiheesta sivuun puhumista. Mainitsemistaan uusista kyberuhista tai muuten muuttuneesta turvallisuustilanteesta huolimatta yhtenä ratkaisuna puheenvuorossa esitetään maahanmuuton korjaamista. Maahanmuutto yhdistetään tässä terrorismin uhan lisääntymiseen, koska Eerolan mukaan ”terrorismia voitaisiin tehokkaammin torjua, jos hallitus toteuttaisi oman 80-kohtaisen turvapaikkapoliittisen ohjelmansa”. (Juho Eerola, s. 12–13.)

Toinen huomionarvoinen seikka puheenvuorossa on vakoilu-sanankäyttö. Eerolan mukaan tekeillä oleva lainsäädäntö lisääisi sekä sotilastiedustelun että suojelupoliisin vakoiluvaltuuksia. Tulkinnanvaraista on, tarkoittaako Eerola vakoilua epäilyttävänä toimintana niin, että Suomen viranomaiset *vakoilisivat* suomalaisia, vai tarkoittaako hän lisääntyneitä toimivaltuuksia tiedusteluun ulkomailla. Maahanmuuton haasteen lisäksi toinen esimerkki sivuun puhumisesta on Eerolan pitämässä puheenvuorossa maininta siitä, ”kuinka pientä ihmistä ihmetyttää, ettei niin sanottua Tiitisen listaa anneta edes tutkimuskäyttöön”. (Juho Eerola, s. 12–13.)

Vihreän eduskuntaryhmän puheenvuorossa Jyrki Kasvi kuvasi lakiehdotusta tiedustelusta laajaksi ja tärkeäksi. Puheenvuorossa kiitellään lainvalmistelua, jota on maltettu kiirehtiä. Puheenvuorossa osallistutaan turvallistamiseen puhumalla turvallisuudesta tilana, joka on politiikan yläpuolella. Valmistelussa ei Kasvin mukaan ole sorruttu puoluepolitiikointiin. Puheenvuorossa listataan uhkakuvia teknisesti ja suhteellisen yksityiskohtaisesti verrattuna muihin ryhmäpuheenvuoroihin. Kasvi puhuu asejärjestelmien tietoliikenteestä, kyberiskuista ja hybridioperaatioista. Samalla myös varoitellaan luottamasta liiaksi viranomaisten toimivaltuuksiin. Tämä esitetään Kiinan kautta, jossa Kasvin mukaan tapahtuu terrori-iskuja huolimatta viranomaisten laajoista valtuuksista ja valtavista resursseista. Hän viittaa itseensä epäilijänä puhuessaan kansallisesta turvallisuudesta. Kasvi kertoo epäilleensä, että kyseisen käsitteen käyttöä olisi ”liian höttöinen peruste kansalaisoikeuksia rajoittaville toimivaltuuksille”. Ikään kuin välttämättömänä pahana tämä tulisi hyväksyä, koska muuten Suomi ”vain helpottaa ulkomaisten tiedustelupalveluiden toimintaa”. (Jyrki Kasvi, s. 13–15.)

Markus Mustajärvi piti vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenvuoron. Puheenvuorossa ei otettu kantaa Suomen turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen, eikä puhuttu toimintaympäristöstä tai uhkakuvista, kuten edeltävissä ryhmäpuheenvuoroissa. Mustajärvi kritisoi puheenvuorossa muiden puolueiden käyttämää retoriikkaa toteamalla, että valmisteluprosessiin ”on luotu kuva uhasta ja pelosta”. Puheenvuorossa mainitaan viranomaisten painostaminen poliitikkojen suuntaan toteamalla, että tällä tavoin ”turvallisuuskoneistot painostavat demokraattisesti valittuja päättäjiä”. Sama epäluottamus heijastuu tiedustelualaa koskevasta kuvauksesta, jossa Mustajärvi toteaa kyseen olevan siitä, että ”vaihdetaan, varastetaan, ostetaan ja myydään tietoja”. Puheenvuorosta jää tulkinta kriittisyydestä paitsi esityksen nopeaa käsittelyaikataulua myös viranomaisten toimintaa kohtaan. (Markus Mustajärvi, s. 15–16.)

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän puheenvuorossa Thomas Blomqvist toi myös esiin tiedustelulainsäädännön tärkeyden. Puheenvuorossa nimetään terrorismi, mutta sitäkin suuremmaksi uhaksi mainitaan tuntemattoman uhka, jota ei vielä tunnisteta (”sådana som vi inte ens kan föreställa oss”). Kuten Jyrki Kasvi vihreiden puheenvuorossa, myös Blomqvist toi puheenvuorossaan esiin sen, ettei saa ”sokeasti luottaa lainsäädännön kaikkivoipaisuuteen”. (Thomas Blomqvist, s. 16–17.)

Päivi Räsänen piti kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron. Siinä annettiin tuki hallituksen esitykselle, mukaan lukien kiireelliselle perustuslain muuttamiselle. Räsänen mukaan lait tulee saada voimaan nopealla aikataululla. Puheenvuorossa vahvistetaan turvallistamista toteamalla, että kansallinen turvallisuus ei ole poliittisen pelin paikka. Puheenvuorossa vakuutellaan, etteivät viranomaiset urki, eikä heitä edes kiinnosta tai ole resurssijakaan moiseen. Uhka kuvataan konkreettisesti. Puheenvuoron mukaan kansallista turvallisuutta uhkaava kyberhyökkäys tai vakava terrori-isku on milloin tahansa mahdollinen. (Päivi Räsänen, s. 17–18.)

Puheenvuorossa Räsänen toivoo, ettei mikään eduskuntaryhmä ”ottaisi vastuuta lainsäädännön viivyttelystä”. Puheenvuorossa tuli esille asian teknistä perustelua hänen puhuessa Suomen tiedustelun kohteena olevien organisaatioiden viestinnästä, joka on siirtynyt analogisesta digitaaliseen muotoon. Retoriikkaan haettiin tukea myös kansainvälisestä ympäristöstä. Räsäsen mukaan vastavanlaiset valtuudet ovat käytössä muissa pohjoismaissa ja myös lähes kaikissa Euroopan maissa. Puheenvuorossa tekeillä oleva lainsäädäntö nähdään asioita korjaavana toimenpiteenä. (Päivi Räsänen, s. 17–18.) Eduskuntaryhmien vastauspuheenvuorojen perusteella mikään ryhmä ei suoranaisesti vastustanut esitettyä lainsäädäntöä. Opposition edustajat sisällyttivät kuitenkin kriittisyyttä omiin puheenvuoroihinsa.

5 TIETOYHTEISKUNNAN TURVALLISTAMISEN TAPOJA

Tässä luvussa analyysiä syvennetään ja kuvataan, miten turvallistamista vahvistettiin ja tuettiin. Eli millaisia käsitteitä on käytetty ja millaisilla viittauskohteilla yleisöön on yritetty vaikuttaa. Lakiesitystä puoltavista puheenvuoroista oli tulkittavissa tiettyjä käsitteitä ja sitä, miten niillä vahvistettiin turvallistamista. Käsitteiden kautta tehtävää tarkastelua voi pitää Juha A. Vuoren mukaan oleellisena, koska eniten käytetyissä käsitteissä ei välttämättä nähdä niissä olevia valtarakenteita tai taustalla vaikuttavaa poliittista kulttuuria (Vuori 2005, 50). Quentin Skinnerin mukaan puhujissa voidaan nähdä innovatiivisia ideologeja, jotka onnistuvat muuttamaan käsitteiden tarkoitusta haluamikseen. Käsitteiden aiemmasta poikkeavalla käytöllä voidaan tehdä hyväksyttäväksi uutta tai aiemmasta poikkeavaa toimintaa. (Skinner 2002, 148–150.)

5.1 Kansallinen turvallisuus

Yksi keskeinen lähetekeskustelussa esiintyneistä käsitteistä oli *kansallisen turvallisuuden* käsite. Se on itsessään monitulkintainen ja vaikeasti määriteltävä. Tässä tutkielmassa nähdään, että kansallinen turvallisuus on viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistoiminnan kautta nimetty valtion tavoitetila. Samalla nähdään, että ilmaisua voidaan käyttää retorisenä perusteluna puheenvuorossa. Tässä yhteydessä se ymmärretään turvallistamisen vahvistamisen keinoksi. Juha A. Vuori toteaa, että käsite itsessään yhdistää kaksi positiiviseksi ja hyväksi koettua asiaa: turvallisuuden ja kansallisen edun (Vuori 2017, 96). Kari Laitinen (1999, 116) on kuvannut käsitettä kansallinen turvallisuus sellaiseksi perimmäiseksi arvoksi, jonka edessä voidaan yksilön oikeuksista joustaa. Samalla hän tuo esiin, ettei kansallinen turvallisuus ole objektiivinen, vaan kollektiivinen tuntemus yhteiskunnan kyvystä selviytyä.

Retorisena perusteluna käsitteen *kansallinen turvallisuus* voi katsoa olevan suhteellisen tuore käsite suomalaisessa turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Ennen kuin esitetään tulkinta sen retorisesta käytöstä lähete keskustelussa, tarkastellaan taustaa käsitteelle virallisiin asiakirjoihin pohjautuen. Virallisissa asiakirjoissa käsite kansallinen turvallisuus on kuvattu aiemmin varautumistoimenpiteiden kautta muodostuvana tavoitetilana. Pekka Riipinen toteaa selvityksessään *Kokonaismaanpuolustuksen käsitteen kehityskaari osana Suomen kansallista turvallisuutta* (2008) että Suomi turvasi kylmän sodan jälkeen kansallista turvallisuutta EU-jäsenyydellä ja yhteisellä valuuttajärjestelmällä. (Riipinen 2008, 33–34.)

Vuonna 2006 julkaistun *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa* kansallinen turvallisuuden ylläpitämiseksi edellytettiin seurantaa siitä, miten eri hallinnonalat ovat valmistautuneet (Puolustusministeriö 2006, 47.) Varautumistoimia on kuvattu myös sanoilla kokonaismaanpuolustus ja kokonaisturvallisuus. Niillä on tarkoitettu maanpuolustukseen liittyvien toimijoiden yhteistoimintaverkostoa (Riipinen 2008, 46). Vuonna 2009 julkaistu *Valtioneuvoston turvallisuuspoliittinen selonteko* totesi turvallisuusympäristön ja uhkakuvien johdosta tarpeen selvittää yhteiskunnan varautuminen (Valtioneuvosto 2012a, 5). Selvityksen perusteella Valtioneuvosto julkaisi vuonna 2012 periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Kokonaisturvallisuuden käsitteellä tarkoitetaan yhteiskunnallista tavoitetilaa ja mallia viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisten yhteistoiminnasta ja varautumisesta. (Valtioneuvosto 2012a, 7.) Yläkäsitteenä sen on katsottu sisältävän myös aiemmin käytetyn kokonaismaanpuolustuksen käsitteen. Kokonaismaanpuolustuksella ymmärretään edelleen ”sotilaalliset ja siviilialojen toimet, joilla turvataan valtion itsenäisyys sekä kansalaisten elinmahdollisuudet ja turvallisuus ulkoista, valtioiden aiheuttamaa tai muuta uhkaa vastaan”. Näiden toimien yhteensovittaminen on nimetty puolustusministeriön vastuulle (Puolustusministeriö 2019; Valtioneuvosto 2012a, 19.)

Sisäministeriön tulevaisuuskatsaukseksi nimetyssä *Sisäinen turvallisuus tulevaisuuden menestystekijänä ja hyvinvointimme varmistajana* vuodelta 2014 käytetään käsitettä *kansallinen sisäinen turvallisuus*: ”Kansainvälisen toiminnan merkitystä kansalliselle sisäiselle turvallisuudelle ei riittävässä määrin tunnusteta.” (Sisäministeriö 2014, 14.) Kyseinen lause on ainoa maininta tai viittaus, joka tulee lähelle käsitettä *kansallinen turvallisuus*. Vuonna 2012 käytetty vastaava käsite oli *sisäinen turvallisuus*. Se esiintyy myös vuonna 2012 Sisäministeriön julkaisemassa ”*Turvallisempi huomina – Sisäisen turvallisuuden ohjelma*” (Sisäministeriö 2012, 5). Kyseisessä julkaisussa ei puhuta siis kansallisesta turvallisuudesta, sen sijaan julkaisussa puhutaan kansallisesta ihmisoikeustoimintaohjelmasta (s. 11), kansallisesta uhritutkimuksesta (s. 15), sekä kansallisesta yritysturvallisuudesta (s. 58). Vuonna 2012 julkaistiin myös *Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta* (Valtioneuvosto 2012b). Siinäkin ei käytetä käsitettä kansallinen turvallisuus. Lähin vastaava viittaus löytyy, kun puhutaan kyberturvallisuudesta, jolloin käytetään termiä kansallinen kyberturvallisuus (Valtioneuvosto 2012b, 94b). Vuonna 2014 julkaistu *Suomen sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tulevaisuus – Pitkän aikavälin tavoitteet* käyttää edelleen termiä kansallisesta sisäisestä turvallisuudesta, sisältäen saman lauseen, kuin aiemmin mainittu tulevaisuuskatsaus (Sisäministeriö 2015, 13).

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelma julkaistiin 29.5.2015. Siinä kansallinen turvallisuus -käsitteen sijasta turvallisuuteen viitataan Suomen sisäisenä turvallisuutena. Samalla mainitaan, että vuoden 2016 toukokuun loppuun mennessä hallitus laatii selonteon sisäisen turvallisuuden tilasta. (Valtioneuvosto 2015a, 34.) Kyseinen selonteko sisäisestä turvallisuudesta julkaistiin 19.5.2016. Siinä kansallisen turvallisuuden käsitettä käytetään kuvaamaan Suomen turvallisuutta: ”Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjunnasta vastaa suoraan sisäministeriön alaisuudessa toimiva Suojelupoliisi.” (Sisäministeriö 2016, 58.)

Eduskunnan täysistuntopöytäkirjojen perusteella ensimmäisiä kertoja, jolloin kansallisen turvallisuuden käsite esiintyi perusteluna eduskuntakeskustelussa, on kyselytunti 20.4.2017. Tuolloin eduskunta keskusteli (Eduskunta 2017c) sisäministeriön julkaisemasta sisäisen turvallisuuden selonteosta ja siihen liittyvästä hallintovaliokunnan lausunnosta. Kyseisessä keskustelussa käsitettä käytti kristillisdemokraattien kansanedustaja Päivi Räsänen:

Rajat ylittävää tietoliikennetiedustelua tapahtuu maamme rajojen yli muiden maiden, kaikkien naapurimaittemme, viranomaisten toimesta. Sen vuoksi ajattelen, että rajatusti ja harkitusti voisi suorittaa tiedustelua silloin, kun kansallinen turvallisuus on uhattuna. (Päivi Räsänen, s. 32.)

Kommentissa varsin suoraan tuetaan selonteon sisältöä ja tuolloin lausuntokierrokselle lähtenyttä lakiesitystä tiedustelusta. Kansallinen turvallisuus on peruste itsessään, joka antaa motiivin viranomaisen toimille. Tiedustelu toimintana kuvataan tässä poikkeuksellisenä toimena. Sitä tehtäisiin silloin kun kansakunnan tila olisi uhattuna. Kyseisessä keskustelussa toinen käsitteen käyttäjä oli myös opposition kansanedustaja, Olli-Poika Parviainen:

Lisäksi esimerkiksi tiedustelulakeja valmistellaan, jotta voisimme vastata muun muassa terrorismin ja hybridi- ja kyberuhkien tuomiin haasteisiin, jotka ovat todellisuutta Suomessakin. Ihmisten luottamus toisiinsa ja viranomaisiin on se kivijalka, jonka päälle kansallinen turvallisuus ja kaikki muukin hyvinvointi rakentuu. (Olli-Poika Parviainen, s. 42.)

Käsitteeseen kansallinen turvallisuus viitataan nyt tarkastelussa tiedustelulakeja koskeneessa lähetekeskustelussa useita kertoja. Lain esittelypuheenvuorossaan sisäministeri Kai Mykkänen aloittaa: ”Ensinnäkin, vakavimmat kansallista turvallisuutta uhkaavat tekijät liittyvät aiempaa useammin Suomen ulkopuolisiin tapahtumiin.” (s. 3.) Kyseinen lainaus on sellaisenaan uudelleenmuotoilu aiemmin mainitusta, sisäministeriön vuonna 2014 käyttämästä lauseesta. Nyt vain puhutaan sellaisenaan kansallisesta turvallisuudesta, jolloin on jätetty sana sisäinen pois. Joka tapauksessa turvallisuusuhat ovat jotain, mikä uhkaa valtion rajojen ulkopuolella. Mykkänen jatkaa kansallisella turvallisuudella perustelua:

Nykyisillä rikos- ja henkilöperusteisilla toimivaltuuksilla lainsäädännössämme ei valitettavasti läheskään kaikissa tapauksissa ole mahdollisuuksia lähteä tunnistamaan tai torjumaan ulkomaisia valtiollisia hybridiuhkia, jotka voivat vakavasti kuitenkin vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. (Kai Mykkänen, s. 4–5.)

Esittelypuheenvuorossaan Antti Häkkänen toteaa kansallisesta turvallisuudesta:

Kyse on perustuslain tarkistamisesta siten, että tavallisella lailla voitaisiin säätää tiedonhankinnasta kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. -- Perustuslakisääntely on muissa maissa sisällöltään merkittävästi yleisemmällä tasolla. Useissa meidän verrokkimaissamme on myös viime aikoina säädetty uutta lainsäädäntöä tiedustelutoiminnasta, tietoliikennetiedustelusta ja tiedustelutoiminnan valvonnasta, mutta näissä yhteyksissä ei ole puututtu perustuslain säännöksiin. (Antti Häkkänen, s. 7.)

Esittelyssä tuodaan esiin tarve Suomen perustuslain muuttamiselle, oikeusministerin viitatessa perustuslain (1999/731) 10 §:n kohtaan: ”*Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.*” Tämän vaatimuksen perään esitetään kansainvälinen vertailu. Viitataan siis verrokkimaihin ja niiden lainsäädäntöön. Kansainvälisyyden vaikutus Suomen uhkakuviin tuli jo sisäministeriön lausumana esiin, mutta nyt se on peruste myös lainsäädännölle. Tarkemmin oikeusministeri perustelee tarvetta perustelain muuttamiselle seuraavasti:

Tietoa sotilaallisesta toiminnasta ja sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta, on välttämätöntä hankkia myös sellaisilla tavoilla, jotka saattavat rajoittaa luottamuksellisen viestin suojaa nykyaikaisessa viestinnässä. (Antti Häkkänen, s. 8.)

Käsitteenä kansallinen turvallisuus vaikuttaa siis olevan sekä tila, jossa valtio ikään kuin on, mutta myös perustelu tietynlaiselle toiminnalle. Keskustelussa tulee esiin, että juuri nyt siitä tilasta ei voida huolehtia riittävästi, koska ei ole työkaluja sen takaamiseksi. Seppo Kääriäinen totesi myös, ettei ”päättäjillä ja viranomaisilla ei ole tällä haavaa riittävästi itsenäisiä työkaluja huolehtia kansallisesta turvallisuudesta” (Seppo Kääriäinen, s. 9).

Kansallinen turvallisuus -perustelulla esitettiin turvallisuus politiikan ulkopuoliseksi toiminnoksi. Tällaista perustelua on tulkittavissa Wille Rydmanin esittämässä kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa:

Kansallinen turvallisuus ei myöskään ole – eikä se saa olla – puoluepoliittinen kiistakapula. (s. 11.)

Puheenvuorosta on tulkittavissa, että turvallisuus olisi perustelu itsessään. Eli asia, jonka sisällöstä ei esitettäisi näkemyksiä puolesta ja vastaan. Se olisi siis jotain, joka on päivän politiikan ulkopuolella, objektiivisena totuutena. Tällaisena epäpoliittisena asiana se esiintyy myös kristillisdemokraattien ryhmäpuheenvuorossa: ”Kansallinen turvallisuus ei ole poliittisen pelin paikka.” (Päivi Räsänen, s. 17.) Turvallisuus ei siis puhujan mukaan ole pelattavissa, eikä käsiteltävissä poliittisesti. Tekstiä ja puheita tulkitessa voi pohtia, mieltävätkö puhujat itse juuri sillä hetkellä ”pelaavansa”.

SDP:n ryhmäpuheenvuorossa kansallinen turvallisuus oli myös esillä, kun Mika Kari totesi:

Kansallista turvallisuuttamme uhkaavien, ovat he sitten yksittäisiä ihmisiä tai valtiollisia toimijoita, täytyy tietää, että olemme valppaina ja myös puolustamme oikeuksiamme. Ja samalla kansalaisten on voitava luottaa siihen, että kansallisen turvallisuuden varjolla ei luoda yleistä urkintakoneistoa tai poliisivaltiota. (Mika Kari, s. 12.)

Oppositioapuolueessa oli omaksuttu käyttöön siis samankaltainen perustelu kuin hallituksella. Hallituspuolue sinisten ryhmäpuheenvuoro käyttää kansallista turvallisuutta kuten se lakiesityksessäänkin perustellaan:

Nykyisin tietoa voidaan hankkia vain, jos epäillään yksittäistä henkilöä tai yksittäisestä konkreettisesta rikoksesta Suomessa. Uusi laki tähtää siihen, että tietoa voi hankkia toiminnasta, joka uhkaa vakavasti kansallista turvallisuutta mutta joka ei ole rikos, tai toiminnasta, joka tapahtuu ulkomailla. (Vesa-Matti Saarakkala s. 13.)

Kansallinen turvallisuus on tila, jota voidaan uhata ja joka on sopiva perustelu tietojen keräämiselle, ilman rikosepäilyä. Perustelussa todetaan, että ”joka uhkaa vakavasti kansallista turvallisuutta mutta joka ei ole rikos”. Samassa puheenvuorossa myös kerrotaan, mitä tällainen vakava uhka voisi olla:

Tällaista toimintaa voi olla terrorismi, ulkomainen tiedustelu, joukkotuhoukseiden suunnittelu, valmistaminen tai levittäminen ja käyttö. (Vesa-Matti Saarakkala s. 13.)

Kansallinen turvallisuus toistuu myös tilana, joka on tai sitä tavoitellaan.

Haluamme olla itse uskottava toimija oman kansallisen turvallisuutemme takaajana. (Vesa-Matti Saarakkala, s. 14.)

Perussuomalaisten eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorossa ei käytetty käsitettä kansallinen turvallisuus. Käsite *kansallinen turvallisuus* on tässä alaluvussa esitetyllä suppealla otannalla virallisiin asiakirjoihin pohjautuen tarkoittanut aiemmin Suomen turvallisuutta laajasti ja siihen liittyviä varautumistoimenpiteitä. Tarkastellussa lähetekeskustelussa se esiintyi tiiviisti niin hallituksen kuin oppositiossa olevien puolueiden kansanedustajien puheenvuoroissa. Sen voi tulkita tarkoittavan kahta asiaa. Se on virallisten asiakirjojenkin kuvaama Suomen valtion tila, joka on uhattuna. Samalla se on myös perustelu itsessään, ilman muuta keskustelua tai ”poliittisen pelaamisen” sallimista. Analyysin perusteella se toimi retorisena perusteluna ja siten turvallistamisen keinona. Lähetekeskustelun puheenvuoroissa ei käytetty virallisten asiakirjojen käsitteitä *kokonaisturvallisuus* tai *kokonaismaanpuolustus*.

5.2 Turvallisuusympäristön muutos

Keskustelussa viitattiin kansainväliseen muuttuneeseen turvallisuusympäristöön sekä muihin valtioihin ja niiden lainsäädäntöön. Uhkakuvien käyttäminen puheenvuoroissa on yksi kiinnostava tarkastelukohde. Turvallisuudesta keskusteltaessa voidaan huomata, etteivät uhkakuvat ole objektiivisia totuuksia tai yksiselitteisiä (Raitasalo & Sipilä 2008, 6). Edustajien käsityksiä Suomen turvallisuudesta ja turvallisuusympäristöstä tarkasteltiin keskittymällä käsitteeseen *muutos*.

Muutos esiintyi varsinkin lakiehdotuksia esitelleissä ja sitä avoimesti tukeneissa puheenvuoroissa. Kai Mykkänen aloitti esittelypuheenvuoronsa puhumalla Suomen turvallisuusympäristön muutoksesta:

Turvallisuus siis kansainvälistyy. Ulkomaista alkuperää olevan ja siellä syntyvän uhan seuraukset myös näkyvät Suomessa selvästi aiempaa nopeammin siitä, kun ilmiö on ulkomailla syntynyt. (Kai Mykkänen, s. 3.)

Mykkäsen mukaan *perinteisen* uhan eli laittoman tiedustelun torjuminenkin on muuttunut, koska ulkomaisten tiedustelupalveluiden toiminta on ”monimuotoisempaa” (Kai Mykkänen, s. 4). Puolustusministeri Jussi Niinistö puhui myös esittelypuheenvuorossaan turvallisuuden ajasta, joka ei enää koskaan palaa, sanoessaan, että turvallisuusympäristö on muuttunut, sillä ”paluuta entiseen ei ole näköpiirissä” (Jussi Niinistö, s. 5). Muutos on hänen puheenvuorossaan esillä perusteluna toimivaltuuksille, koska niiden avulla sotilasviranomaisten kyky informoida valtionjohtoa muutoksista olisi parempi. Niinistö kuvaa vielä muuttunutta kansainvälistä ympäristöä, jonka hän toteaa muuttuneen ”Georgian vuoden 2008 kriisistä”, ja tuo muutos ”jatkuu edelleen”. Tätä muutosta hän kuvaa teknologian ”voimakkaalla kehitymisellä” sekä sillä, että ”sotilaallisen viestiliikenteen” toimintaympäristö on digitaalinen. (Jussi Niinistö, s. 6.)

Tähän digitaaliseen maailman muutokseen viittasi myös Antti Häkkänen esittelypuheenvuorossaan, jossa hän totesi viestinnän siirtyneen vahvasti digitaaliseen ympäristöön, ja tämän myötä myös on välttämätöntä, että viranomaisten tiedonhankinta seuraisi tätä kehitystä. Häkkäsen mukaan Suomen turvallisuustilanne on heikentynyt, joka on sellainen poikkeuksellinen tilanne, että tämä perustuslakiin tehtävä muutos tarvitaan. (Antti Häkkänen, s. 8.)

Puheenvuoroissa viitattiin myös sodankäyntiin. Kylmän sodan jälkeen onkin alettu puhua myös kyberturvallisuudesta ja uusista uhista, joilla voisi olla merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia (Hansen & Nissenbaum 2009, 1155). Syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen on alettu kiinnittämään huomiota verkon mahdollistamaan yhteydenpitoon. Samalla on noussut esille elektroninen valvonta ja joissain valtioissa tarpeen estää pääsy tiettyihin verkon palveluihin. Näille estoille voi nähdä syyksi halun estää minkäänlaiset vaikuttamispyrkimykset yhteiskuntaan ja etenkin hallintoon. (Hansen & Nissenbaum 2009, 1156.) Muutoksen korostaminen turvallisuusympäristössä oli yksi tapa, jolla keskustelussa turvallistettiin tietoyhteiskuntaa.

Mykkäsen puheenvuorosta tämä viittaus muihin toimijoihin tulee esille:

Näihin turvallisuusympäristön muutoksiin on pystyttävä vastaamaan ajanmukaisella turvallisuusviranomaisten toimivaltuuksien päivittämisellä sekä parantamalla viranomaisten suorituskykyä, jotta Suomi edelleen myös 2020-luvulla on maailman turvallisimpiin kuuluva maa. Tällä hetkellä

suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuudet reagoida näihin voimistuviin uhkiin ovat valitettavan merkittävässä epäsuhdassa uhkien toteutumisesta aiheutuvien vahinkojen ja vaarojen kanssa. (Kai Mykkänen, s. 2.)

Mykkänen luetteli Suomen turvallisuusympäristöön vaikuttaneita tekijöitä, jonka jälkeen seurasi yllä esitetty perustelu ja vakuuttelu. Tässä esitetään olemassa uhka, johon viranomaiset tarvitsevat lisää toimivaltuuksia nyt säädettäväksi esitettävällä lailla. Samalla uhan lisäksi korostetaan kuitenkin olemassa olevaa turvallisuutta todeten, että Suomi on nyt turvallisimpiin kuuluva, ja jos halutaan, että se on sitä myös jatkossa, on tämä laki säädettävä. Puheenvuorossa kuvataan myös uhan muuttuneen:

Kolmanneksi, hybridivaikuttaminen on jo arkipäivää. Se on erityisesti osa suurvaltojen ja vahvojen poliittisten tai aseellisten ryhmien toimintaa oman vaikutusvallan lisäämiseksi, vastapuolen häiritsemiseksi tai poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Vieraiden valtioiden hybridivaikuttamisen keinot ovat aiempaa monimuotoisempia ja liittyvät esimerkiksi poliittiseen, taloudelliseen, infrastruktuuri-, informaatio- ja kulttuurivaikuttamiseen. Nykyisillä rikos- ja henkilöperusteisilla toimivaltuuksilla lainsäädännössämme ei valitettavasti läheskään kaikissa tapauksissa ole mahdollisuuksia lähteä tunnistamaan tai torjumaan ulkomaisia valtiollisia hybridiuhkia, jotka voivat vakavasti kuitenkin vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta. (Kai Mykkänen s. 3.)

Mykkänen toteaa hybridivaikuttamisesta, että se on jo arkipäivää, joka viittaa siihen, että jossain suhteessa ollaan myöhässä ja on toimittava heti. Samalla kuvataan sitä, miten nykylainsäädäntö on voimaton näiden Suomen ulkopuolelta tulevien uhkien suhteen:

Valtiollisten tahojen suorittama laiton tiedustelu aiheuttaa vahinkoa myös suomalaisille yrityksille, erityisesti korkean teknologian yrityksille, ja tutkimuslaitoksille. Toiminta voi aiheuttaa yritystasolla kriittistä vahinkoa, ja sillä on potentiaalisesti myös todella iso kansantaloudellinen vaikutus tulevaisuuteen. -- Jos viranomaiset kykenevät vain reagoimaan asian jo tapahduttua, yhteiskunnan elintärkeätkin toiminnot ovat erittäin suuressa vaarassa. (Kai Mykkänen, s. 4.)

Tämän kaltaisella puheteolla liitetään yksityinen sektori yhteiskunnalliseen kehukseen. Puheenvuorossa todetaan uhan koskevan suomalaisia yrityksiä, joka toteutuessaan voisi aiheuttaa ison kansantaloudellisen vaikutuksen. Puheenvuorossa nostettiin esiin juuri korkean teknologian yritykset esimerkkeinä. Wille Rydman kuvasi globaalin kaupan tekijäksi, joka vaikuttaa tuotantoon, elinkeinon ja palveluihin. Samalla myös tiedonvälitys muuttuu tehokkaammaksi. (Wille Rydman, s. 10.) Hänen mukaansa myös tekninen ympäristö on muuttunut, ja tätä terroristijärjestöt ja ulkomaiset tiedustelupalvelut hyödyntävät häikäilemättömästi myös Suomessa (Wille Rydman, s. 11.) Hansenin ja Nissenbaumin (2009, 1162) mukaan taloudellisen näkökulman sekä yksityisten toimijoiden liittäminen yhteiseen turvallisuuteen käy helposti, kun puhutaan kyberturvallisuudesta.

Sinisten Vesa-Matti Saarakkala kuvailee puheenvuorossa yksityiskohtaisesti muuttunutta maailmaa ja puhuu myös sodan muutoksesta. Hän puhuu muuttuneesta maailmasta, joka vaatii tiettyjä toimenpiteitä ja nopeaa reagointia. Hän käyttää esimerkkinä Venäjän asevoimien kehitystä ja toteaa myös, että sodan luonne on muuttunut. Muutosta on hänen mukaansa tapahtunut vieraiden valtioiden toiminnassa, joiden tiedustelu Suomessa on lisääntynyt. (Vesa-Matti Saarakkala, s. 12.) Muutosta sodankäynnissä painotti myös hallituspuolue kokoomuksen Ilkka Kanerva, joka totesi että, ”huomisen päivän taistelukenttä on tietysti hybridioperaatioissa”. Hän myös nimesi tulevaisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi informaatio- ja sodankäynnin, tekniikan kehittymisen sekä kyberoperaatiot. Vakuuttamiseen hän käytti ”on tietysti” painotuksen lisäksi ”ilman muuta” toteamusta puhuessaan näitä ilmiöitä yhdistävästä tiedustelusta. Kyberturvallisuudesta ja muutoksesta Kanerva jatkoi vielä todeten, että ”kyberrikollisuus on tänä päivänä isompaa kuin huumerikollisuus maailmalla tai ihmiskauppa”. (Ilkka Kanerva, s. 24–25.) Yleisesti suomalaisessa turvallisuuspoliittisessa näkökulmassa eri valtioiden välinen sodankäynti armeijoiden avulla on tehnyt tilaa vaikuttamiselle, jossa käytetään useita eri keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi (Valtioneuvosto 2016, 16).

Sota on aiemmin liitetty siihen, että valtiot käyttävät sitä keinona pakottaa puhtaasti väkivallalla toinen valtio tahtoonsa. Tällainen clausewitziläinen suhtautuminen sotaan tai sen ymmärtämiseen ei enää ole ainoa käsitys sodasta. (Kaldor 1999, 15; Huhtinen & Aimonen 2005, 9–10.) Rikollisuudesta puhumisen voi ajatella tuovan turvallisuuden eri yhteiskunnan tasolle, kuin puhumisen ”taistelukentästä tai ”alueiden valtauksesta”, jotka voisi liittää valtioiden välisen sodankäynnin kuvaukseen. Mitä tulee käsitteiden monitulkintaisuuteen, niin muuan muassa Katri Pynnöniemi on pitänyt *hybridivaikuttamista* ongelmallisena käsitteenä, ja hän puhuisikin pikemminkin harhauttamisesta (deception). Menetelmästä riippumatta kyse on lopulta huomion siirtämisestä muualle (Pynnöniemi 2016, 16–17).

Saarakkalan toteamuksia ja turvallistamisen vahvistamista jatkettiin osin myös oppositiosta. Vihreiden Jyrki Kasvin mukaan Suomen turvallisuusympäristö on tosiaan muuttunut. Muuttunutta on hänen mukaansa se, että ”rikollis- ja terroristijärjestöt ovat siirtyneet nettiin”. (Jyrki Kasvi, s. 16.) Suoraan muuttuneesta turvallisuusympäristöstä puhui myös Päivi Räsänen, joka puhui Vesa-Matti Saarakkalan lailla sotilaallisten uhkien muuttuneesta luonteesta, joka hänen mukaan konkretisoitui Krimin valtauksessa (Päivi Räsänen, s. 19). Räsäsen voi tulkita viittavan Thomas Blomqvistinkin esiin tuomaan vanhamuotoiseen alueiden valtaamiseen. Touko Aallon (vihr) mukaan (s. 25) lain uudistamisen tarve on ilmeinen. Myös opposition Anna-Maja Henrikssonin (r) mukaan (s. 26) ”on aivan selvää”, että tarvitsemme uuden lainsäädännön.

Opposition kansanedustajat käyttivät hallituksen lakiesityksen kanssa yhtenevää kieltä:

Suomeenkin kohdistuu uudenlaisia turvallisuusuhkia: kyberhyökkäykset, hybridisodankäynnin muoto, tai vaikkapa väkivaltaiset poliittiset ääriliikkeet niin kuin Pohjoismainen vastarintaliike, Krimin kriisi – nämä kaikki perustelevat sitä, että päivittämme tiedustelulainsäädännön ajan tasalle. (Tytti Tuppurainen, s. 30).

Tuppurainen puhui uudenlaisista turvallisuusuhista. Nämä ovat hänen mukaansa perusteluja sille, että tiedustelulainsäädäntö on saatava ajan tasalle. (Tytti Tuppurainen, s. 30.) SDP:n kansanedustaja jakaa tässä Kanervan ja Saarakkalan mainitsemat uhkakuvat. Perussuomalaisten Arja Juvosen mukaan muuttunutta on se, että terrorismi suunnitellaan

”tänä päivänä” Suomen ulkopuolella etänä, jolloin on tärkeää lainsäädännön tarkistus (Arja Juvonen, s. 30).

Toisenlaisesta näkökulmasta turvallisuutta tarkasteli SDP:n Maria Guzenina, jonka mukaan ”kansallinen ja kansalaisten turvallisuus ei tänä päivänä riipu ainoastaan siitä, miten hyvän yhteiskunnan me onnistumme rakentamaan”. Hänkin tuki muutoksen viestiä. Hänen mukaansa maailma on monimutkaistunut ja turvallisuutta kansalaisten osalta olisi vahvistettava ”uhkia vastaan, joita voidaan nyt keskustelussa olevalla lainsäädännöllä parantaa”. (Maria Guzenina, s. 27–28.)

Kokoomuksen Sofia Wikmanin mukaan ”turvallisuusympäristömme on muuttunut nopeasti” (Sofia Wikman, s. 35). Samoin totesi keskustan Mikko Alatalo, joka puhui vakavasti muuttuneesta turvallisuustilanteesta. Hän nimesi syiksi muun muassa kyberhyökkäykset ja trollaukset verkossa (Mikko Alatalo, s. 35). Sinisten Ari Jalonen jatkoi teknisen uhan korostamista ja totesi, että kyberturvamaailma on muuttunut ja samalla totesi sen olevan todella monimutkainen asia (Ari Jalonen, s. 36).

Esittelypuheenvuoroissa puhuttiin terrorismin uhasta ja kybertoimintaympäristön hyödyntämisestä. Keskustan Mikko Savola puhui verkkoturvallisuudesta ja sen avulla tehtävästä terrorismista, johon on puututtava ajoissa (Mikko Savola, s. 46). Terrorismista puhui toisesta näkökulmasta myös perussuomalaisen Ville Tavio, jonka mukaan ”Turun terroristi-isku oli osoitus turvallisuutemme heikentymisestä, johon avoimien rajojen politiikka on johtanut” (Ville Tavio, s. 44). Uudenlaisten uhkien lisäksi turvallisuusympäristön muutosta kuvattiin kuvailemalla Suomen asemaa suhteessa muihin valtioihin. Keskustellessa Suomen uhasta viitekohdaksi otettiin Ruotsi. Mykkänen kertoi Suomea kohtaavan uhan olevan pohjoismaista tasoa:

Terrorismin uhka on siis Suomessa noussut muiden Pohjoismaiden tasolle, ja valitettavasti meillä ei ole nopeita keinoja tätä uhkatasoa laskea. Meidän täytyy pystyä varautumaan yksittäisten hankkeiden paljastamiseen ja torjuntaan. Suomen uhkatilanteen muutoksessa, jos sitä vertaa naapurimaihimme, on tyypillistä myös sen nopeus. Muissa Pohjoismaissa, esimerkiksi Ruotsissa, vastaavan tyyppinen muutos on toki tapahtunut, mutta se on tapahtunut selvästi pidemmällä aikavälillä, ja siihen on myös pitkäjänteisesti kyetty varautumaan. (Kai Mykkänen, s. 3.)

Samalla perusteluna olemassa olevalle uhalle haettiin verrokkia Ruotsia. Ruotsissa siis ollaan jo pidemmällä, ja siellä tämä uhan muutos on tapahtunut jo aiemmin. Tämän lausuman mukaan Ruotsi on myös varautunut paremmin tähän uuteen uhkaan. Oikeusministeri Antti Häkkänen käytti esittelypuheenvuorossaan myös Ruotsia esimerkkinä:

Kansainvälisessä vertailussa tämä valtuus ei kuitenkaan näyttäydy erityisen poikkeuksellisenä, vaan esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa tiedustelun laillisuusvalvojalla on samanlainen valtuus käytössään. (Antti Häkkänen s. 7.)

Hallitus esityksessään HE 199/2017 esitti perustettavaksi tiedusteluvaltuutetun virkaa. Esityksessä viran tehtäviksi nimetään tiedustelumenetelmien laillisuuden valvonta ja perusoikeuksien valvonta (Valtioneuvosto 2017c, 3–4). Tähän tiedusteluvaltuutetun rooliin ja vastaavuuteen Häkkänen kommentissaan viittaa.

Meillä on ollut onni elää maassa, joka on yksi maailman vakaimmista. Meillä on länsiraja, jota on kehuttu maailman rauhallisimmaksi rajaksi. Olemme siinä suhteessa Euroopan edelläkävijöitä, sillä Suomen ja Ruotsin välinen raja on ollut kaupankäynnin ja työssäkäynnin mahdollistaja pitkään ennen EU:ta ja sen sisärajapolitiikkaa. (Veli-Matti Saarakkala, s. 11.)

Saarakkalan puheenvuorossa Ruotsi on siis positiivinen esimerkki Suomen kansainvälisestä ympäristöstä. Tähän positiiviseen kuvaan voidaan liittää rauha, toimiva työssäkäynti yhteys ja kaupankäynti. Myös Jyrki Kasvi käytti vihreiden ryhmäpuheenvuorossa Ruotsia hyvänä esimerkkinä suomalaiselle lainsäädännölle:

Moni on sanonut, että Suomi on jäljessä muita maita. Toisaalta Suomi voi nyt ottaa opiksi muiden virheistä. Esimerkiksi Ruotsin niin kutsuttua FRA-lakia jouduttiin tiukentamaan, koska se loukkasi yksityisyyttä liikaa. Voimme ottaa opiksi myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen muiden maiden tiedustelulakeja koskevat päätökset. (Jyrki Kasvi, s. 14.)

Ruotsissa hyväksyttiin vuonna 2008 laki, joka mahdollisti viranomaisille tietoliikenteen seurannan (Sveriges Riksdag 2008; Kiviranta 2013). Puheenvuorossa Kasvi vertailee Suomen ja Ruotsin lainsäädäntöjä. Puheenvuorossa toivotaan Suomeen säädettävästä laista parempaa kuin Ruotsissa FRA-lakina tunnettu vastaava lainsäädäntö oli. Päivi Räsänen perusteli kristillisdemokraattien ryhmäpuheenvuorossa lainsäädäntö myös Ruotsilla:

Arvoisa puhemies! Nyt esitetyn kaltaiset valtuudet ovat käytössä muissa Pohjoismaissa, samoin kuin lähes kaikissa Euroopan maissa. Ruotsissa viranomaiset ovat kertoneet pystyneensä tietoliikennetiedustelun avulla estämään terrori-iskuja. Naapurimaittemme viranomaisilla on siis mahdollisuus tiedustella Suomen rajat ylittävää tietoliikennettä, ja olemme tätä kautta saaneet apua myös omien uhkiemme selvittämiseen. Miksi emme luottaisi näitä valtuuksia oman maamme turvallisuusviranomaisille? (Päivi Räsänen, s. 17–18.)

Viranomaisiin luottamisesta puhui myös Simon Elon (sin) puheenvuorossa, jossa viitattiin Ruotsin turvallisuusviranomaisiin:

Perussuomalaisten ryhmäpuheenvuorossa esitettiin ajatus, että me voittaisimme vain vuoden, jos tämä tiedustelulainsäädäntö saadaan voimaan pikaisesti. Toisaalta voi ajatella, että se vuosikin voi olla ratkaiseva. Vuonna 2015 Ruotsin suojelupoliisi Säpo kertoi julkisesti, että vuoden aikana he olivat uusitulla tiedustelulainsäädännöllä pystyneet estämään kaksi terrori-iskua. Se vuosi voi olla se ratkaiseva, enkä minä ainakaan halua olla vastaamassa, kun äänestäjä kysyy, että miksi te ette toimineet silloin, kun olisi pitänyt toimia. (Simon Elo, s. 52.)

Tässäkin viitataan siihen, että Ruotsissa tämä lainsäädäntö on jo toiminut; viranomaiset ovat estäneet sen avulla terrori-iskuja. Samalla tulee viittauskohde itseensä; puhuja ei itse halua selittää jälkikäteen asioita. Turvallistamisessa aika on loppumassa – on toimittava heti, muuten tapahtuu jotain pahempaa. Ruotsi on siis positiivinen esimerkki tällaisen tiedustelulainsäädännön käyttäjästä. Samalla lausumassa tulee esiin vahva luottamus viranomaisiin. Ruotsin viranomaisten kertoma on siis perustelu sille, että lainsäädännön mahdollistama toiminta on tehokasta. Samankaltaista luottamusta esitetään myös suomalaisiin viranomaisiin kysymällä, ”miksi emme luottaisi” (Päivi Räsänen, s. 18). Kokoomuksen Pia Kaumakin viittasi puheenvuorossaan Ruotsiin:

Arvoisa puhemies! Toisaalta lakipaketissa on myös joitakin sellaisia kohtia, joita kannattaa vielä täsmentää. Yksi näistä koskee ulkomaisia tiedustelupalveluja. Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu, Britannian ulkomaantiedustelu ja Ruotsin sotilaallinen tiedustelu saivat nyt selkeän luvan toimia Suomessa ja kerätä kohteelta salaa tiedustelutietoa Suomen rajojen sisäpuolella, toki supon tai Puolustusvoimien apuna tai luvalla. (Pia Kauma, s. 49.)

Kaiken kaikkiaan Ruotsi oli perusteena hallituspuolueiden puheenvuoroissa tai lakia ja sen kiireellisyyttä kannattaneissa opposition kansanedustajien puheenvuoroissa. Keskustan

Mikko Alatalon mukaan ”koska muut Pohjoismaat ovat jo siirtyneet tiukentamaan ja antamaan mahdollisuuksia viranomaisille, niin kyllä meillä Suomessakin tämä muutos täytyy tehdä” (Mikko Alatalo, s. 36). Koska jollakin toisella valtiolla on jotain, on perustelu tarpeelle olemassa myös Suomessa. Simon Elo jatkoi vielä toisessa puheenvuorossaan kuvailua suomalaisten viranomaisten kyvyttömyydestä. Tässäkin tapauksessa Ruotsi on positiivinen esimerkki:

Toinen esimerkki on ulkoministeriön tietovuoto, joka oli tässä taannoin. Siitä jopa ulkoasiainvaliokunta, joka seuraa ja valvoo ulkoministeriötä, kuuli ensin Ruotsin televisiosta. Meillä ei ole mahdollisuutta itsellä tällaista tietovuotoa välttämättä huomata, jos ei ole riittäviä tiedustelulainsäädännöllisiä valtuuksia ja sitä kautta kykyä. (Simon Elo, s. 55.)

Puheenvuorossa viitataan ulkoministeriön tietovuotoon. Kybertoimintaympäristön turvallisamisessa käytetään viittauksia aiempiin tapahtumiin. Niillä vakuutetaan, että vastaavan kaltaista voi sattua uudestaan, tai jotain odottamatonta tapahtuu. (Lacy & Prince 2018, 2.) Muutoksesta turvallisuusympäristössä mainittiin useassa puheenvuorossa. Ruotsiin viitattiin niissä puheenvuoroissa, jotka kannattivat nyt esitetyn lainsäädännön säätämistä hallituksen esittämässä aikataulussa. Ruotsalaisessa turvallisuuskeskustelussa kybertoimintaympäristö on ollut jo aiemmin esillä. Ruotsissa on ollut muun muassa havaintona, että kyberturvallisuuteen ja informaationsodankäyntiin liittyvissä toimitissa on vallinnut puoluerajat ylittävä yksimielisyys. Samalla kriittisyys on keskittynyt vain siihen, että miksi toimiin ei ole ryhdytty jo aiemmin. Tietoyhteiskunta, kyberturvallisuus ja informaatio-operaatiot ovat laajoja käsitteitä. Käsitteiden laajuus on mahdollisesti vaikuttanut hyväksynnän saavuttamiseen. (Eriksson 2018, 162.)

Yksiselitteistä uhkaa ei lähetekeskustelussa juuri nimetty. Huomioitavaa on se, että puheenvuorot olivat yhteneväisiä puolueesta riippumatta. Turvallisuusympäristöstä ja muutoksesta puhuminen oli tapa turvallistaa tietoyhteiskunta. Keskustelussa viitattiin jonkin verran muihin valtioihin. Ruotsiin viittasivat vain lainsäädäntöä esitetystä aikataulusta kannattaneet. Keskustelussa ei siis viitattu Ruotsiinkaan tarkemmin, se oli lähinnä viittaus siitä, että vastaava lainsäädäntö on jo todistettavasti toiminut. Turvallisuusympäristön muutoksella -perustelun tarkastelu osoitti, ettei lähetekeskustelussa nimetty suoranaista uhkaa. Tässä tapauksessa turvallisuusympäristön yhteyteen liitettiin niin kyberhyökkäykset, terrorismi kuin viranomaisten suorituskyvyt. Mistään konkreettisimmista uhistaakaan ei

puhuttu valtioina. Muun muassa Venäjä mainittiin kerran hallituspuolueen kansanedustajan (Veli-Matti Saarakkala, s. 11) toimesta.

5.3 Ajalla perustelu

Ajasta puhuminen ja ajan käyttö tunnistaan parlamentaarisen retoriikan tutkimuksessa. Turvallistamisteoriassa se on tapa vahvistaa uhkapuhetta. On reagoitava ennen kuin on liian myöhäistä. (Buzan ym. 1998, 26.) Parlamentaarisen politiikan tutkimuksessa se on tunnistettu kritiikkinä. Tällä kritiikillä tarkoitetaan kuvausta, jossa parlamentti vain keskustelee ja kuluttaa aikaa tekemisen sijaan. (Wiesner ym. 2017, 117.) Lähetekeskustelussa Päivi Räsänen toteaa puheenvuorossaan että ”Vakavan kansallisen uhkan realisoituessa saattaisimme joutua vastaamaan kysymykseen, miksi näitä turvallisuusvaltuuksia ei ole eduskunnassa saatu aikaan.” (Päivi Räsänen, s. 19.) Puheenvuorossa halutaan korostaa tekemistä. Vastaavaa voidaan nähdä myös siinä, kun kerrotaan mitä itse tehtäisiin, mutta muut poliittiset toimijat eivät siihen suostu. Tällaisesta on esimerkki Sari Essayahin (kd) puheenvuorossa: ”Viime hallituskaudellahan kristillisdemokraattien ja RKP:n ministerit yrittivät näitä lakeja viedä eteenpäin, mutta silloiset hallituksen voimasuhteet eivät antaneet myöden.” (Sari Essayah, s. 28.)

Kai Mykkänen viittasi aikaan puhuessaan Suomen turvallisuusympäristöstä, joka muuttuu kiihtyvällä vauhdilla. (Kai Mykkänen, s. 1.) Kiireeseen ja nopeaan reagoimiseen hän viittasi myös sanoessaan, että valitettavasti meillä ei ole nopeita keinoja tätä uhkatasoa laskea. (Kai Mykkänen, s. 2.) Mykkänen jatkoi vielä ajasta puhumista todeten, että vallitsevasta poikkeuksellisesta tilanteesta johtuen on lainsäädännön säätämisen kiirehtiminen perusteltua (Kai Mykkänen, s. 4). Samalla tuodaan esiin, että nyt on jo viivytelty liian pitkään.

Samankaltaista kiireellä perustelua käytettiin useissa puheenvuoroissa. Jussi Niinistö totesi, että olemme jo pitkään olleet muita länsimaita jäljessä. Niinistö jatkoi, ettei asian kanssa voi enää yhtään viivytellä. (Jussi Niinistö, s. 6.) Wille Rydmanin mukaan Suomi olisi jo myöhässä, koska useimmat länsimaat ovat jo reagoineet ja nyt olisi Suomenkin jo korkea aika saada lainsäädäntö vastaamaan muuttuneita turvallisuusuhkia. (Wille Rydman, s. 11.) Myös Seppo Kääriäinen perusteli kiireellä tiedustelulainsäädännön tarvetta, todeten:

Tällä asialla on tietyllä tavalla kiire, mutta se ei ole mikään hätiköity asia. Ei tätä saa viedä hätiköidysti eteenpäin, ei ole mitään paniikkia olemassa, mutta kyllähän tällä tietty kiire on olemassa, koska me emme voi näissä asioissa olla muiden varassa, vaan meillä pitää olla myös itsenäistä, vahvaa omaa tiedustelua. (Seppo Kääriäinen, s. 22.)

Kristillisdemokraattien puheenvuorossa aika esiintyi toisenlaisessa sävyssä, kun Räsänen sanoi toivovansa, että mikään ”eduskuntaryhmä ei ota kannettavakseen vastuuta lainsäädännön viivytystä”. (Päivi Räsänen, s. 18.) Samankaltaiseen sävyyn puhui myös Perussuomalaisten Tom Packalén, jonka mukaan nyt esitetyn lainsäädännön vastustajat ”ottavat kantaakseen valtavan riskin, jos heidän toimintansa johdosta tulevia terrori-iskuja ei kyetä torjumaan” (Tom Packalén, s. 41). Jussi Niinistö kehotti ”kriittisiä edustajia muistamaan myös vastuunsa. Riski lisääntyy, että Suomeen kohdistuvia turvallisuusuhkia ei saada ajoissa selville.” (Jussi Niinistö, s. 19.)

Toinen tapa perustella ajalla oli perustella sitä, kuinka kauan lainsäädäntöä käsiteltävää lainsäädäntöä on valmisteltu. Kai Mykkäsen mukaan lakia ”on nyt 2,5 vuotta valmisteltu, ja sen takia olisi hyvä, että mahdollisimman nopeasti päästään myös käyttämään” (Kai Mykkänen, s. 25). Jussi Niinistön mukaan lakia on tehty poikkeuksellisen perusteellisesti ja pitkäjänteisesti. (Jussi Niinistö, s. 5.) Mykkänen myös perusteli ja varoitti myöhässä olemisesta toteamalla: ”minusta jokainen uhri, joka esimerkiksi terroritekoon joutuu Suomessa, myös jokainen kyberpommi, joka on asetettu vaikkapa suomalaisen viranomaisen järjestelmiin sen takia, ettei sitä ole pystytty ehkäisemään ajoissa, on liikaa.” (Kai Mykkänen, s. 25.)

Lähetekeskustelussa puhuttiin useassa puheenvuorossa siis ajasta ja etenkin sen loppumisesta. Se tuli esiin jo ministerien esittelypuheenvuoroissa, ja ajan loppumisella perusteltiin esiteltyä lainsäädäntöä. Ajan käsite esiintyi puheissa joko ilmaisuna kiireestä tai kuvauksena siitä, kuinka olemme jo myöhässä. Puheenvuoroissa käytettiin käsitteitä *kiire*, *ajoissa* ja *myöhässä oleminen* sekä *viivytely*.

Aika esiintyykin tarkastellussa lähetekeskustelussa useasti. Tämän retorisen keinon taustalla on oletus, että on toimittava, koska tulevaisuudessa on myöhäistä. Turvallistamisteorian mukaan turvallistaja motivoi yleisöään pelolla. Sillä viitataan juuri tämän kaltaiseen selviytymiseen. Eli on liian myöhäistä, jos emme hoida asiaa nyt, koska emme ole enää

myöhemmin olemassa. (Buzan ym. 1998, 26.) Analyysin perusteella voi tulkita, että lakiesitysten yksi keskeisimpiä perusteluita oli aika, jolla perusteltiin sekä työn huolellisuutta, ja myös sitä, että alkaa olla myöhäistä turvallisuuden kannalta.

6 TURVALLISTAMISEN PURKAMINEN JA VASTATURVALLISTAMINEN

Tässä luvussa esitetään tulkinta siitä, kuinka lähetekeskustelun puheenvuoroissa purettiin turvallistamista sekä vastaturvallistettiin. Turvallistamisen purkamisella (desecuritization) on tarkoitettu asian tuomista takaisin ”normaaliin” poliittiseen käsittelyyn. (Peoples & Vaughan-Williams 2015, 94; Buzan ym. 1998, 4.) Vastaturvallistamisessa puhuja hyödyntää turvallistamisen käsitteistöä ja rakennetta muodostaakseen oman versionsa. (Stritzel & Chang 2015, 552; Vuori 2011, 190.)

6.1 Ei ainakaan massavalvontaa

Useissa lähetekeskustelun puheenvuoroissa puhuttiin massavalvonnasta. Tällä käsitteellä viitataan tietoliikenteeseen kohdistuvaan seurantaan. Käsitteen voi katsoa nousseen laajemmin esiin 2000-luvulla, kun on perusteltu terrorismin vastaisia toimia. Englanninkielinen käsite *mass surveillance* esiintyy suomenkielisenä käsitteenä juuri massavalvontana. Laajemmin yleiseen tietoisuuteen massavalvonta käsitteenä nousi vuonna 2013 Edward Snowdenin tapauksen myötä (Gregory 2016, 92).

Lähetekeskustelussa massavalvonta esiintyi kieltomuotoisena perusteluna. Sitä käytettiin puheenvuoroissa, kun haluttiin tukea lakiesitystä. Puheenvuoroissa ei niinkään kuvattu mitä lainsäädännön myötä valvonta olisi, vaan korostettiin sitä, mitä se ei ainakaan ole. Tämän retorisen perustelun voi tulkita turvallistamisen purkamisena. Turvallistamisen purkamisella on tarkoitettu turvallistetun asian siirtämistä takaisin normaaliin poliittisen keskustelun piiriin. Lene Hansenin mukaan yksi purkamisen tapa on asiasta vaikeneminen (Hansen 2012, 544).

Turvallistamisen purkamiseen liittyy Hansenin mukaan se haaste, että turvallistamisen purkaminen voi mennä liian pitkälle. Asian hävitessä turvallisuus-teemaisesta puheesta, se voi hävitä kokonaan poliittisesta keskustelusta. Silloin yhteiskuntaan mahdollisesti merkittävästikin vaikuttava asia muuttuu pelkäksi tekniseksi ja byrokraattiseksi järjestelyksi ilman julkista keskustelua siitä. (Hansen 2012, 535.) Sotilastiedustelun lakiesityksessä muun muassa todetaan, ettei kyse ole kaikkeen tietoliikenteeseen kohdistuvasta tiedustelusta eli massavalvonnasta, koska kerääminen tapahtuu ennalta määrätyillä hakuehdoilla ja se kohdistuu vain Suomen rajat ylittävään tietoliikenteeseen (Valtioneuvosto 2017e, 144–145). Toisaalta lakiesityksessä todetaan myös, etteivät sijainnit ole välttämättä pääteltävissä verkon osalta, ja että hakuehtojen käytönkin jälkeen seurantaan voi päätyä suomalaista tietoliikennettä (Valtioneuvosto 2017e, 163).

Muun muassa Jussi Niinistö toi esittelypuheenvuorossa esille, ettei nyt laissa esitetyn kaltainen viranomaisen toimivaltuus voisi seurata kaikkea tietoliikennettä, ja että lopulta manuaalisen tiedon lukemiseen päätyisi hyvin pieni osa hakuehdoilla toteutetusta tiedonhausta. Hän korosti, että ”mistään massavalvonnasta ei siis ole kyse.” (Jussi Niinistö, s. 6.) Hakuehdoilla toteutettava tiedon keräys on ollut esillä aiemmin muun muassa Yhdysvalloissa. Siellä korkein oikeus on perustellut hakuehdoilla toteutettavan tiedon keräyksen lailliseksi. Koska tietokoneen suorittamat algoritmit etsivät tietoa laajasta tietomäärästä, ei kenenkään yksityisyyttä ole mahdollista tällöin loukata, koska tätä hakua ei tee ihminen. (Richards 2013, 1945.) Antti Häkkänen totesi, ettei nyt esitelty perustuslain muutos mahdollistaisi massavalvontaa:

Tässä yhteydessä on paikallaan nimenomaisesti todeta myös se, että ehdotus ei mahdollistaisi yleistä, kohdentamatonta ja kaiken kattavaa tietoliikenteen seuranta. Julkisuudessa käyty keskustelu niin sanotusta massavalvonnasta ei siten istu tähän lakipakettiin. (Antti Häkkänen, s. 8.)

Massavalvonnasta ja sen puuttumisesta vakuutteli myös Seppo Kääriäinen, joka ryhmäpuheenvuorossa totesi, ettei ”lainsäädäntömme jatkossakaan mahdollista massavalvontaa, niin kuin täällä ministereitten puheissa on aivan oikein selostettu” (Seppo Kääriäinen, s. 10). Kääriäinen myös vakuutti kuulijoita siitä, että viestinnän luottamuksellisuutta ”rajoitettaisiin mahdollisimman vähän ja vain sen verran kuin on välttämätöntä” (Seppo Kääriäinen, s. 10). Keskustelussa ei tarkennettu, mitä tarkoitetaan välttämättömällä tai mahdollisimman vähäisellä luottamuksellisuuteen puuttumisella.

Opposition osalta SDP:n Mika Kari kuvasi massavalvonnan uhkana, jota esiteltävät lait eivät saisi mahdollistaa. Samalla se toimi tapana vahvistaa opposition omaa viestiä. Hänen mukaansa SDP:n vaatimuksena on, ”että eduskunnassa hyväksyttävä lainsäädäntö on täsmällistä ja tarkkarajaista eikä saa mahdollistaa suomalaisten viestintään kohdistuvaa kohdentamatonta massavalvontaa” (Mika Kari, s. 11). Vasemmistoliiton Li Andersson totesi Suomen rajat ylittävästä tietoliikenteestä, että tämän ”tiedon joukossa voi olla mattimeikäläisten viestejä” (Li Andersson, s. 32). Andersson saattaa viitata lakiesityksen kohtaan, jossa todetaan, että tiedustelun keräysvaiheessa aineistoon saattaa päättyä tiedustelukiellon alaista ja tarpeetonta tietoa (Valtioneuvosto 2017e, 166; 276).

David Lyonin mukaan ongelmia liittyy siihen, ettei välttämättä aina ymmärretä nyky maailmassa vallitsevan valvonnan käsitettä tai sen roolia ja seurauksia. (Lyon 2015, 139.) Nykyajan massavalvonnan ymmärtämisen ongelmaksi Lyon nimeää sen, ettei välttämättä edes tunnisteta kuka valvontaa suorittaa tai tietoja kerää, kun julkinen ja yksityinen sektori ovat voimakkaassa yhteistyössä (2015, 139). Tämä tuli esiin myös lähetekeskustelussa:

Meillä on valtavia yhtiöitä, Google, Apple, meillä on Facebook, Twitter, jotka keräävät kaiken aikaa meistä tietoa, mitä me tuonne itsestämme laitamme. Keskimäärin länsimaissa jokainen kansalainen on ladannut itselleen yli 90 sovellusta, erilaista sovellusta meille kännykkään, meille iPadeihin, meille tietokoneelle ja niin edelleen. – – Meistä kerätään valtava määrä tietoa jo tällä hetkellä. Sitä tietoa ei Suomen valtio tällä tiedustelulainsäädännöllä kerää, mutta sen ovat suuret kansainväliset verkkoyhtiöt tehneet. (Mikko Savola, s. 48.)

Lyonin mukaan kaupallistuminen ja sosiaalisen median kehittyminen ovat kaksi valvontaan merkittävästi vaikuttanutta seikkaa. Yhdysvaltalaisviranomaiset ovat toimineet yritysten kanssa yhteistyössä parantaakseen tilannekuvaansa. Toinen merkittävä tekijä oli vuonna 2004 aloittanut Facebook, joka toi esiin uudella tavalla tietojen keräämisen käyttäjien itsensä osin jakamana. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet valvonnan kulttuurin syntyyn. (Lyon 2015, 143.) Valvonta voidaan ymmärtää myös kaupallisena toimintona, jolla halutaan saada tietoja asiakkaiden toiveista (Wright ym. 2015, 282). Savolan puheenvuorossaan mainitsema käytännön esimerkki kuvaa sitä, että tavallisista käyttäjistä voidaan joka tapauksessa kerätä tietoja useista erilaisista lähteistä, niin julkisen hallinnon kuin siviiliyritysten toimesta ja muodostaa niistä tietokantoja jo tälläkin hetkellä. Helen Nissenbaumin (1998, 17) mukaan

yksityisyys julkisessa tilassa tunnistettiin ongelmaksi vasta kun informaatioteknologia mahdollisti suurten tietomäärien keräyksen ja koostamisen.

6.2 Ei mitään salattavaa -perustelu

Massavalvonnan kielto -perustelun lisäksi lakiesitysten turvallistamista purettiin myös muilla vakuuttelun tavoilla. Tällainen oli myös *ei mitään salattavaa* -perustelun käyttö. Tämä tapa perustella viranomaisten suorittaman valvonnan lisäämistä tai sen oikeutuksen perustelua on ollut esillä valvonnasta käytävässä keskustelussa.

Arvoisa puhemies! Jos tässä olisi kyse tavallisen mattimeikäläisen sähköpostien urkkimisesta, keskusta ei voisi tätä lakia olla tukemassa. Siitä ei ole kysymys. Tavallisen kansalaisen ei tarvitse olla huolissaan. Jos jonkun huolissaan pitää tästä laista olla, niin ehkä sitten vakavaa rikosta suunnittelevan terroristin. (Antti Kaikkonen, s. 29)

Puhumalla normaalista elämästä ja majameikäläisistä esitetään asia arkipäiväisillä termeillä. Samalla kuitenkin puretaan aiemmin turvallistettua vakuuttamalla, ettei yksittäinen kansalainen edes huomaa toimia. Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa viranomaiset ovat perustelleet muun muassa valvontalaitteiden asennuksia laajoilla viestintäkampanjoilla. Näiden kampanjoiden perusviesti on ollut, ettei rehellisellä kansalaisella ole mitään salattavaa. (Solove 2011, 22.) Lähetekeskustelussa esitettiin puheenvuoroja, joissa ei pidetty tietoliikennetiedustelua yksittäistä kansalaista koskevana tai ainakaan merkittävänä asiana yksittäisen kansalaisen verkon käytölle. Näin ollen turvallistamisen purkamista voidaan tulkita tämän perustelun käytöllä.

Puheenvuoroissa todettiin muun muassa, ettei ”tiedustelu koske fyysisesti kehenkään eikä sitä tavallinen kansalainen huomaa” (Kari Kulmala, s. 61), eikä ”viranomaisia edes kiinnosta urkkia majameikäläisiä” (Pia Kauma, s. 49). Sinuhe Wallinheimon (kok) mukaan ”tavallisen suomalaisen arkea nämä tiedustelulait eivät heikennä” (Sinuhe Wallinheimo, s. 56). Vesa-Matti Saarakkala (sin) rauhoitteli myös *tavallisia kansalaisia* vakuuttelemalla, ettei ”matti-meikäläisen tarvitse pelätä, että omat tiedot joutuvat jotenkin väärille teille” (Vesa-Matti Saarakkala s. 13). Päivi Räsänen (kd) toi myös esiin luottamisen viranomaisiin sanomalla, etteivät viranomaiset ole kiinnostuneita, ”eikä heillä olisi valtuuksia tai resurssejakaan urkkia tavallisten kansalaisten viestintää” (Päivi Räsänen, s.

19). Turvallistamisen purkamista voi myös tulkita Kai Mykkänen toteamuksesta, jossa sanottiin ”eräiden kansaedustajien levittävän pelkoa” ja viittasi puhumiseen massavalvonnasta ja tavallisten kansalaisten urkkimisesta (Kai Mykkänen, s. 20).

Sinisten eduskuntaryhmän Kimmo Kivelä halusi vakuuttaa kuulijoita toteamalla, että ”eivät tiedusteluviranomaisia missään olosuhteissa kiinnosta kotirouvien ja talonmiesten salaiset suhteet” (Kimmo Kivelä, s. 29). Puheenvuoroista on tulkittavissa, että valtion tiedustelu rinnastetaan suoraan yksittäiseen kansalaiseen. Kun puhutaan yksittäisestä henkilöstä, unohtuvat yhteiskunnalliset vaikutukset, joita valvonnalla on. Keskustelussa oltiin kuitenkin samalla huolissaan massavalvonnasta. Ana Viseu, Andrew Clement ja Jane Aspinall ovat vuonna 2004 ilmestyneessä tutkimuksessaan kuvanneet tätä ristiriitaa. Heidän mukaansa yksittäinen kansalainen huolestuu yksityisyydestä yhteiskunnallisena arvona vasta sitten kun se on menetetty. (Viseu, Clement & Aspinall 2004, 103.) Daniel Soloven mukaan kyse on siitä, että valvonta esitetään turvallisuutena ja yhteisöä pelkästään hyödyttävänä toimintana. Yksityisyys ja sen menettäminen ovat ongelma pelkästään yksilölle eikä laajemmalle yhteisölle. (Solove 2011, 15.) Perusajatus tiivistäen tällaisen perustelun taustalla on, että jos sinulla ei ole salattavaa, niin mitä merkitystä tiedoillasi on.

6.3 Turvallistamisen vastustamisen tapoja

Lähetekeskustelun puheenvuoroissa ei esiintynyt selkeää puolesta-vastaan asetelmaa tiedustelua koskevista lakiesityksistä. Kritiikkiä voidaan kuitenkin tulkita turvallistamisen purkamisen ja vastaturvallistamisen kautta. Varsinaisen lakiesityksen kritisoimisen sijaan huomio kiinnitettiin asian poliittiseen käsittelyyn ja muihin kohtiin, kuin mistä esittelypuheenvuoroissa puhuttiin. Oppositiota edustavien SDP:n ja vasemmistoliiton edustajat nostivat puheenvuorojen keskeiseksi aiheeksi suojelupoliisin valvonnan. Turvallistamisteorian näkökulmasta se on asian siirtämistä takaisin poliittiseen päätöksentekoon, kun puhutaan parlamentaarista valvonnasta. Purkamisella on tarkoitettu asian siirtämistä takaisin ”normaaliin” poliittiseen käsittelyyn. (Peoples & Vaughan-Williams 2014, 94.) Seuraava lainaus on SDP:n ryhmäpuheenvuorosta, jota käsiteltiin aiemmin luvussa 4.2. Tässä kohdassa sillä havainnollistetaan turvallistamisen purkamista:

Toiseksi, supon koko toiminta on syytä saattaa asianmukaiseen parlamentaarisen valvonnan piiriin kokonaisuudessaan. [Vasemmalta: Piste!]

Tämä yli 10 vuotta kestänyt supoa koskeva keskustelu on nyt syytä saada päätökseen. Asian tärkeyttä korostaa se, että hallitus on tässä lakikokonaisuudessa esittämässä supon toiminnan merkittävää muutosta poliisiorganisaatiosta tiedusteluorganisaatioksi. Parlamentaarista valvontaa siis tarvitaan, ei vain siihen, mitä ja miten tietoja kerätään, vaan myös siihen, miten näitä tietoja käytetään. (Mika Kari, s. 12.)

Kari puhuu ”10 vuotta kestäneestä” keskustelusta. Tämä on tapa tuoda asia turvallisemmaksi takaisin normaalin politiikan käsittelyn piiriin. Hän viittaa jo aiemmin käytyyn poliittiseen keskusteluun. SDP:n Eero Heinäluoma totesi suojelupoliisin valvonnasta, että ”valvonnan pitää olla tosi tarkkaa, että tämä tieto käytetään oikein, ilmoitetulla tavalla ja sitä tehdään vain silloin, kun siihen on asialliset perusteet olemassa”. Heinäluoma jatkoi myös, että ”suojelupoliisin valvonta tässä yhteydessä ratkaistaan pysyvällä tavalla niin, että luottamus tähän organisaatioon voi säilyä”. (Eero Heinäluoma, s. 24.)

Myös SDP:n Antti Rinne totesi, että ”Kaiken tämän, kuten edustaja Heinäluoma kuvasi tätä muutosta, takana täytyy olla selkeä parlamentaarinen valvonta, joka kohdistuu nyt nimenomaan suojelupoliisiin kokonaisuudessaan (Antti Rinne s. 25). Keskustelun aikana Rinne myös kysyi hallitukselta tästä valvonnasta, että: ”onko koko Supo tulossa valvontaan, koko Supon toiminta tulossa valvontaan nyt, kun se muuttuu tiedusteluviranomaiseksi. Onko se tulossa kokonaan parlamentaariseen valvontaan tämän tiedusteluvirastokunnan toimesta?” (Antti Rinne, s. 35.)

Oikeusministeri Antti Häkkänen vastasi asian olevan eduskunnan päätettävissä toteamalla, että ”jos merkittävä huoli jää, en usko, että se tästä salista jää kiinni, että tuota teidän huoltanne ei otettaisi huomioon. Eli kannustan, että se perusteellisesti käydään läpi, jos tällaisia puutteita on olemassa.” (Antti Häkkänen, s. 38.) Antti Rinne kommentoi vielä Häkkäsen vastausta, viitaten SDP:n lähetekeskustelussa esillä pitämään Suojelupoliisin valvontaan liittyen:

Arvoisa puhemies! Hienoa, ministeri Häkkänen, että kahden ja puolen tunnin keskustelun jälkeen päästään tilanteeseen, jossa ministeri toteaa, että on eduskunnan käsissä toteuttaa loppujen lopuksi tämä supon parlamentaarinen valvonta juuri niin laajasti kuin se pitääkin toteuttaa. Että jos ymmärsin oikein ministerin vastauksen, valta on nyt täällä eduskunnassa myöskin hallituksen mielestä tämän asian toteuttamiselle. Tämä on hienoa. Se on tärkeätä, että saadaan vihdoon ja viimein, kymmenen vuoden keskustelujen jälkeen tämä asia ratkaistua sillä tavalla, että tiedusteluviranomaiseksi muuttuva suojelupoliisi

saa parlamentaarisen valvonnan koko siihen toimintaan, ja upeaa, että päästiin tähän lopputulokseen. (Antti Rinne, s. 39.)

SDP:n puheenvuoroista voi tehdä muutaman tulkinnan. Niillä purettiin turvallistamista, jota lakiesitystä puoltavissa puheenvuoroissa tehtiin. Puhuttiin ikään kuin sivuun aiheesta, nostamalla esiin tietty kohta lakiesityksestä. SDP:n puheenvuoroissa korostettiin suojelupoliisin valvontaa. Sitä myös korostettiin muistuttamalla kymmenen vuotta kestäneestä keskustelusta. Tämä on turvallistamisen purkamisen tapa, koska käsittelyssä olevissa lakiesityksissä viranomaisen parlamentaarinen valvonta on vain yksi kohta, johon muissa puheenvuoroissa ei juuri viitattu.

Puheenvuoroista voi tulkita myös vastaturvallistamista. Opposition kansanedustajien puheenvuoroissa korostettiin viranomaisten, erityisesti suojelupoliisin, toiminnan valvontaa. Tämä on kritiikin ja vastaturvallistamisen tapa, koska käsittelyssä olevissa lakiesityksissä viranomaisen parlamentaarinen valvonta on vain yksi kohta, johon esittelypuheenvuoroissakaan ei juuri viitattu. Markus Mustajärvi totesi vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa, että ”niitä organisaatioita, joille on annettu voima ja valta, tulee valvoa. Jo tätä ennen on kritisoitu suojelupoliisin valvontaa tai paremminkin sen puutetta.” (Markus Mustajärvi, s. 17.) Vastaturvallistamiseksi sen voi tulkita, koska luotiin epäily hallituksen esityksen uhkakuvien sijaan viranomaisen toimintaan.

Kuitenkin niissäkin maissa, joissa on laajat massavalvontaoikeudet, tapahtuu väkivaltaisia iskuja. Usein toistetun hokeman "mitä pelättävää rehellisellä kansalaisella on?" vastapainoksi pitää nostaa kysymys, miksi sitten valvoa sitä rehellistä kansalaista. (Markus Mustajärvi, s. 16.)

Puheenvuoron mukaan tietoverkon valvonta ei automaattisesti estä uhkakuvien toteutumista. Vastaturvallistamista edustaa se, että uhka kansalaiselle onkin juuri viranomaisen suorittama valvonta. Vastaturvallistamista voi tulkita myös Tytti Tuppuraisen puheenvuorosta, jossa korostettiin eduskunnan roolia, epäiltiin hallituksen esitystä sekä haluttiin kiireetöntä asian käsittelyä:

Kysymys on toisaalta, toisessa vaakakupissa, myös kansalaisten suojasta yksityisyyteen ja perusoikeuksiin. Tämä on eräänlaista tasapainoilua, ja meidän lainsäätäjien tehtävä on huolehtia, ettei tässä mennä överiksi. En halua mitenkään ylikorostaa tätä massavalvonnan mahdollisuutta, mutta se on käytävä huolella läpi, että tiedusteluvaltuudet ovat tarkkarajaisia ja oikein kohdennettuja ja kerättyjen tietojen käyttöä valvotaan oikein. Tämä on asia, johon meidän kansanedustajien täytyy paneutua ja johon eduskunnalla täytyy olla riittävästi aikaa paneutua. (Tytti Tuppurainen, s. 30.)

Tämän voi tulkita vastaturvallistamiseksi, koska hallituksen esitys on käännetty päinvastoin. Uhka onkin ehdotetuissa toimissa. Massavalvonnan uhkaan viitataan, kun todetaan että ”se on käytävä huolella läpi”. Lakiesityksen kiire on päinvastoin, ettei kiirettä ole, vaan ”eduskunnalla täytyy olla riittävästi aikaa paneutua”. (Tytti Tuppurainen, s. 30.) Aikataulun korostaminen on tässä tapa kritisoida ja herättää epäilyksiä. Kyösti Pekosen mukaan parlamentarisessa retoriikassa vastapuolen saattaminen epäilyttävään valoon on yksi nykyajan parlamentaarisen keskustelun piirteitä (Pekonen 2011, 96). Toinen kritiikin muoto ja vastaturvallistamisen tapa oli käyttää vaihtoehtoisia käsitteitä kuin lain esittelypuheenvuorossa. Vasemmistoliiton ja perussuomalaisten edustajat vastaturvallistivat lakiesitystä käyttämällä *vakoilun* käsitettä. Perussuomalaisten Juho Eerola kommentoi puheenvuorossaan viranomaisten toimivaltuuksien lisäämistä:

Lait lisäävät sekä sotilastiedustelun että suojelupoliisin vakoiluvaltuuksia, mutta on muistettava, että kansainvälistä rikollisuutta voidaan torjua myös konkreettisemmilla keinoilla. (Juho Eerola, s. 12.)

Puhumalla vakoilusta lainsäädännön mahdollistama toiminta esitettiin epäilyttävänä tai uhkaavana. Kielitoimiston sanakirja antaa sanalle vakoilu määritelmäksi ”Asiamiesten tai teknisten laitteiden avulla harjoitettu, varsinaiseen vieraaseen valtioon kohdistuva salainen tiedustelu (joka valtioon itseensä kohdistuvana katsotaan rikolliseksi)”. Tiedustelun kielitoimiston sanakirja määrittää tarkoittavan: ”Vieraita valtioita koskevien sotilaallisten, taloudellisten, poliittisten yms. tärkeiden tietojen hankkimisen (salaa)”. (Kotimaisten kielten keskus 2019a; 2019b.) Sanana vakoilu oli keskustelussa niin pelotteena kuin retorisena keinona kritisoida lakiesityksen sisältöä. Samoin Vasemmistoliiton Markus Mustajärvi käytti eduskuntaan ehdotetusta tiedusteluvalvontavaliokunnasta omanlaista nimitystä puhumalla vakoiluvaiokunnasta:

Sitten tästä suojelupoliisin roolista: ehkäpä oikeusministeri olisi oikea henkilö pohtimaan sitä, onko outoa se, että se organisaatio valitsee tämän vakoiluvaliokunnan jäsenet, mutkan kautta ainakin, tai arvioi heidän pätevyyttään ja sitten tämä valiokunta tulee sen arvioitsijan toimia valvomaan. (Markus Mustajärvi, s. 22.)

Puheenvuoron voi tulkita kriittiseksi kannanotoksi ehdotettua valiokuntaa kohtaan. Eduskunnan pääsihteerin asettama työryhmä esitti vuonna 2017, että tiedustelutoiminnan parlamentaarista valvontaa varten perustettaisiin eduskuntaan uusi tiedusteluvalvontavaliokunta -niminen erikoisvaliokunta. Mustajärven puheenvuorossa tämä tiedusteluvalvontavaliokunta on nimetty uudelleen omin sanoin. Vastaavanlaisen puheenvuoron esittää myös Pekka Haavisto:

Voin kuvitella tulevaisuudessa jonkun aktiivisen kansanedustajan, jonka huomio kiinnittyy suojelupoliisin toimintaan, ja sitten suojelupoliisi on se, joka antaa hänestä turvallisuusselvityksen, voiko hän olla tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsen. Mielestäni tässä on tietty ristiriita. Tätä pitäisi vielä tässä eduskunnassa harkinta. (Pekka Haavisto, s. 32.)

Haaviston ja Mustajärven kommentteissa on tulkittavissa vastaturvallistamisen, jossa uhka onkin viranomaisten toimissa. Viranomaisten toiminta esitetään epäluotettavana, kun puhutaan vakoilusta tai siitä että on epäilyttävää, että viranomainen tarkistaa poliitikkojen taustoja.

Puheenvuorojen analyysin perusteella lakiesityksiä puolustettiin ja perusteltiin turvallistamisen lisäksi myös purkamalla turvallistamista. Tällä tarkoitetaan sitä, että lainsäädännön uusia toimivaltuuksia esitettiin samalla myös täysin normaalina toimintana, jossa ei ole mitään epäilyttävää. Tämä tapahtui kertomalla mitä tiedustelulainsäädäntö tai sen toimivaltuudet eivät ainakaan ole, tai mitä ne eivät edusta. Tiedustelu myös esitettiin arkipäiväisenä viranomaisten toimintana, joka ei haittaa tai uhkaa yksittäistä kansalaista. Kuten edellisessä luvussa havaittiin, että sekä hallituksen että opposition kansanedustajat osallistuivat turvallistamiseen. Näin oli myös turvallistamisen purkamisen kohdalla.

Turvallistamisen purkamiseksi voi tulkita, että suoranaisesti hallituksen puheenvuorojen vastaan puhumisen sijasta, nostettiin esiin vaihtoehtoisia asioita. Opposition puheenvuoroissa puhuttiin uhkien sijaan pikemminkin viranomaisten, erityisesti suojelupoliisin, valvonnasta. Esitettyä turvallisuusympäristöä tai muutosta ei suoraan kiistetty, sen sijaan korostettiin eduskunnan roolia tiedusteluviranomaisen valvojana. Myöskään tarvetta lainsäädännölle ei suoranaisesti vastustettu. Sen sijaan korostettiin, että eduskunta määrää aikataulun lain säätämisessä. Eduskunnan roolin painottamisella korostettiin lainsäädännön poliittista käsittelyä turvallistamisen sijaan.

Samalla opposition edustajien puheenvuoroista on tulkittavissa vastaturvallistamista hallituksen esitykseen liittyen. Kuten itse turvallistaminen, vastaturvallistaminenkin tapahtuu puheteoissa. Vastaturvallistaminen ei kuitenkaan tapahdu yhdellä puheteolla, jossa ilmoitetaan, että jokin asia ei uhkaa turvallisuutta. (Hansen 2012, 530.) Tässä lähete keskustelussa se tarkoitti, että esittelypuheenvuorojen kiireellinen tarve kansallisen turvallisuuden takaamiseksi kääntyi vastaturvallistettuna siihen, että kiireellä tehty lainsäädäntö saattaisi mahdollistaa vakoiluun ja massavalvonnan joskus tulevaisuudessa.

7 LOPUKSI

7.1 Yleisiä havaintoja keskustelusta

Tässä työssä tutkittiin, miten kansanedustajat keskustelivat lähetekeskustelussa lakiesityksistä tiedustelulainsäädännöksi. Puheenvuorot analysoitiin turvallistamisteorian kautta kysymyksillä: Miten kansanedustajat puhuivat lakiesitysten puolesta ja vastaan? Mitä keskustelussa turvallistettiin? Miten kansanedustajat käyttivät retorisia keinoja ja aiheeseen liittyviä käsitteitä?

Lähetekeskustelua tutkittaessa on huomattava, että eduskunnassa vallitsevat tietyt konventiot siitä, miten puheenvuorot esitetään. Puheenvuorojen sisältöön vaikuttavat myös hallitus ja oppositio -asetelma sekä kansanedustajan oma kiinnostus, osaaminen, valiokuntajäsenyys ja halu olla esillä kyseisessä asiassa. Keskusteluun voi olettaa vaikuttavan myös sen, mitä asiasta on aiemmin puhuttu.

Ottaen huomioon, että hallituksen tekemät lakiesitykset perustuslain muuttamisesta, sotilas- ja siviilitiedustelusta sekä tiedusteluvaltuutetun viran perustamisesta käsittävät yhteensä noin 1000 sivua, käyty lähetekeskustelu vaikutti kuitenkin painottuvan debattiin viranomaisten toimivaltuuksista suhteessa yksilöön. Pelkästään hallituksen esitys laiksi sotilastiedustelusta on laajuudeltaan noin 400-sivuinen. Tässä työssä tarkasteltu lähetekeskustelu näyttäytyi konsensushakuiselta. Tämän kaltainen yhtenäisyys, puolesta ja vastaan -keskustelun sijasta, on tyypillistä nykyajan parlamentaarille puheelle (ks. Palonen 2008, 103). Lähetekeskustelun puheenvuorojen perusteella voi havaita, ettei lakiesityksiä vastustanut sellaisenaan käytännössä kukaan edustajista. Kybertoimintaympäristön turvallistaminen laajemmassa mittakaavassa voisi itsessään olla aihe toisessa tutkimuksessa.

Yksi piirre puheenvuoroissa oli esitelmällisyys. Keskustelun loppuvaiheessakin pidettiin puheenvuoroja, joissa aloitettiin kertomalla maailman muuttumisesta, sekä siitä, kuinka viranomaiset tarvitsevat uusia keinoja puuttua uusiin uhkiin. Tällöin voi tulkita, ettei puhuttu pelkästään salissa oleville toisille edustajille. Opposition edustajat sisällyttivät kuitenkin kriittisyyttä omiin puheenvuoroihinsa, vaikkei tarkasteltujen puheenvuorojen perusteella kukaan lakiesityksiä suoranaisesti vastustanutkaan.

Kansanedustajat toivat esiin tiedustelun tarpeen välttämättömänä keinona, samalla esittäen sen kuitenkin arkipäiväisenä toimintona. Lakiesitysten ja esitettyjen toimivaltuuksien lisäämisestä vallitsi lähes yksimielisyys. Lakiesityksiä kritisoineet välttivät puhumasta suoraan niitä vastaan ja pyrkivät pikemminkin vastaturvallistamaan viranomaisten toiminnan. Analyysi osoitti myös, että suomalaisessa keskustelussa toistui vastaavia piirteitä ja perusteluita, kuin aiemmassa länsimaisessa tiedustelu- ja valvontakeskustelussa. Tällaisia perusteluita olivat muun muassa kansallinen turvallisuus ja tiedustelun normalisointi sen tuottamalla hyödyllä.

7.2 Turvallistaminen

Käytännössä hallituksen esittelypuheenvuoroissa tietoyhteiskunta ja kybertoimintaympäristö turvallistettiin ja kansallisen turvallisuuden esitettiin olevan uhattuna. Esittelypuheenvuoroissa kuvattiin Suomen toimintaympäristön muuttuneen uusien uhkien ja teknologian myötä. Viranomaisille vaadittiin mahdollisuutta valvoa ja kerätä tietoa myös digitaalisesta ympäristöstä. Toimivaltuuksien lisäämisestä ja tiedustelusta luotiin välttämätön ja kiireellinen keino vastata uhkaan.

Kybertoimintaympäristön ja tietoyhteiskunnan turvallistamista vahvistettiin tietyillä käsitteillä. Keskustelussa käytettiin perusteluna esimerkiksi käsitettä *kansallinen turvallisuus* mutta puheenvuoroissa ei käytetty virallisten asiakirjojen käyttämiä käsitteitä *kokonaisturvallisuus* tai *kokonaismaanpuolustus*. Esitystä perusteltiin myös kiireellä ja muuttuneella turvallisuusympäristöllä. Tällä luotiin kuva uhasta ja turvallisuuden välttämättömydestä, jolle ei ole vaihtoehtoja. Vaikka keskustelussa viitattiin kansalliseen turvallisuuteen, siitä puhuttiin lähinnä yksilön näkökulmasta. Esitettyyn kansalliseen uhkaan vaadittuja toimia ja niiden seurauksia ei juurikaan pohdittu yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Hallituspuolueiden kansanedustajat myös purkivat turvallistamista. Tiedustelu esitettiin välttämättömyyden lisäksi myös lähes arkipäiväisenä toimintana. Käytännössä suurin osa kansanedustajista pyrki puheenvuoroillaan tekemään tiedustelusta normaalia politiikkaa. Tiedustelu ja sen vaikutukset kuvattiin puheenvuoroissa arkisiksi toiminnoiksi. Puheenvuoroissa korostettiin, ettei kyse ole negatiivisessa maineessa olevasta massavalvonnasta. Samalla kybertoimintaympäristön valvontaa normalisoitiin perustelemalla sen tuottamia hyötyjä.

Turvallistamisen näkökulmasta aiheen sivusta puhumisessa kyse oli pikemminkin vastaturvallistamisesta. Keskustelussa huomiota saivatkin vain tietyt osat laajoista lakiesityksistä. Valvonnan yhteiskunnallisia vaikutuksia puheenvuoroissa ei juuri pohdittu. Turvallistamisteorian näkökulmasta voisikin siis kysyä, että hyväksyikö eduskunta lakien ohella muuttuneen turvallisuusympäristön ja uudenlaisen uhan?

LÄHDELUETTELO

Tutkimusaineisto

Täysistunnon pöytäkirja PTK 9/2018 vp. 2018. Saatavilla
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_9+2018.pdf> Luettu
20.3.2018.

Lähteet

Aaltola, Mika; Sipilä, Joonas & Vuorisalo, Valtteri (2011): Securing Global Commons – A Small State Perspective. FIIA working paper. <<https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2017/01/wp71.pdf>> Luettu 20.12.2018.

Balzacq, Thierry (2011): Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve. Lontoo: Routledge.

Balzacq, Thierry (2015): The ‘Essence’ of Securitization: Theory, Ideal type, and a Sociological Science of Security. *Electronic Journal of International Relations* 29:1, 103–113.

Balzacq, Thierry; Léonard, Sarah & Ruzicka, Jan. (2016): Securitization revisited: theory and cases. *International Relations* 30:4, 494–531.

Buzan, Barry; Wæver, Ole & Wilde, Jaap de (1998): *Security. A New Framework for Analysis*. Lontoo: Lynne Rienner Publishers.

Charteris-Black, Jonathan (2005): *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.

Dimmroth, Katharina & Schünemann, Wolf J. (2017): The Ambiguous Relation Between Privacy and Security in German Cyber Politics A Discourse Analysis of Governmental and Parliamentary Debates. Teoksessa Schünemann, Wolf J. & Baumann, Max-Otto (toim.): Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe. Cham: Springer, 97–112.

Der Derian, James (1992): Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed, and War. Cambridge: Blackwell.

Der Derian, James (2017): War in the twenty-first century: Visible, Invisible or Superpositional? Teoksessa Lucaites, John Louis & Jon Simons (toim.): In/visible War: America's Twenty-first-century Armed Conflicts. New Brunswick: Rutgers University Press, 249–264.

Eduskunta. (2017a): Lakien säätäminen eduskunnassa. Eduskunnan verkkosivut. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/lakiensaaminen/Sivut/default.aspx> Luettu 12.10.2017.

Eduskunta (2017b): Tiedustelun parlamentaarinen valvonta -työryhmän mietintö. Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2017. <<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Documents/tiedustelun%20parlamentaarinen%20valvonta.pdf>> Luettu 18.4.2018.

Eduskunta (2017c). Täysistunto torstai 20.4.2017 klo 16.00–19.45. Pöytäkirja PTK 40/2017 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_40+2017.pdf> Luettu 18.10.2017.

Eduskunta. (2018a): Nimenhuutoraportti tiistai 20.2.2018 klo 14.05. <<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaLiite/Sivut/EDK-2018-AK-171860.aspx>> Luettu 18.4.2018.

Eduskunta (2018b): Tiedustelulait. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/tiedustelulait.aspx> Luettu 20.4.2018.

Eriksson, Johan (2018): Threat politics: New perspectives on Security, Risk and Crisis Management (reissued). Lontoo: Routledge, Taylor & Francis Group.

Gregory, Anthony (2016): *American Surveillance: Intelligence, Privacy, and the Fourth Amendment*. Madison: The University of Wisconsin Press.

Guha, Manabrata (2011): *Reimagining War in the 21st century: From Clausewitz to Network-Centric Warfare*. New York: Routledge.

Happonen, Päivi (2017): *Analyysi: Päätyvätkö salaiset rakkausviestimme Supon tiedusteluhaaviin?* Yle 19.4.2017. <<https://yle.fi/uutiset/3-9571907>> Luettu 18.4.2018.

Hansen Lene (2012): *Reconstructing de-securitization: The Normative-political in the Copenhagen School and Directions for How to apply it*. *Review of International Studies* 38:3, 525–546.

Hansen, Lene & Nissenbaum, Helen (2009): *Digital Disaster, Cyber Security, and the Copenhagen School*. *International Studies Quarterly* 53, 1155–1175.

Hasu, Tomi (2014): *Kybersodankäyntiä koskevan lainsäädännön tarkastelua*. Teoksessa Kuusisto, Tuija (toim.): *Kybertaistelu 2020*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 62–66.

Holmström, Lauri (2013): *Intelligence Culture, Economic Espionage, and the Finnish Security Intelligence Service*. Teoksessa *Intelligence Elsewhere: Spies and Espionage outside the Anglosphere*. (toim.): Philip H. J. Davies & Kristian C. Gustafson. Washington D.C.: Georgetown University Press, 265–284.

Huhtinen, Aki & Aimonen, Tuomo (2005): *Sanasota: Johdatus Sodan ja Sodanjohtamisen Filosofiaan*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Huhtinen, Aki-Mauri & Rantapelkonen, Jari (2004): *Tiedustelun kriisi: taistelu ajasta informaatioidankäynnissä*. *Kosmopolis* 34:2, 85–107.

Hänninen, Jyri & Suominen, Heli (2012): *Räsänen: Suomen CIA:ta ei ole tulossa*. *Helsingin Sanomat* 22.12.2012. <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002698121.html>> Luettu 18.2.2018.

Joint Chiefs of Staff (2013): Joint Publication 2–0: Joint Intelligence. Washington D.C.: United States Department of Defense. <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp2_0.pdf> Luettu 12.3.2018.

Kaldor, Mary (1999): *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford: Stanford University Press.

Kiviranta, Varpu (2013): Hyppönen: Verkkoliikenteen seulonta tarkoittaa tarkkailuyhteiskuntaa. Yle 20.6.2013. <<https://yle.fi/uutiset/3-6698211>> Luettu 18.3.2018.

Kotimaisten kielten keskus (2019a): Kielitoimiston sanakirja. Hakusana *vakoilu*. <<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/vakoilu>> Luettu 18.4.2019.

Kotimaisten kielten keskus (2019b): Kielitoimiston sanakirja. Hakusana *tiedustelu*. <<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/tiedustelu>> Luettu 18.4.2019.

Lacy, Mark & Prince, Daniel (2018): Securitization and the Global Politics of Cybersecurity. *Global Discourse* 8:1, 100–115.

Laitinen, Kari (1999): *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka: tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Laitinen, Kari & Harle, Vilho (2004): Turvallistaminen, sota ja järjestys muuttuvassa kansainvälisessä järjestelmässä. Pääkirjoitus. *Kosmopolis* 34:2, 4–8.

Laki sähköisen viestinnän palveluista 2014/917. Finlex. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917>> Luettu 18.4.2018.

Lifländer, Christian-Marc (2019): *Emerging Threats in Cyber Space: The Next Domain of Warfare*. Teoksessa Gueldry, Michel R.; Gokcek, Gigi & Hebron, Lui (toim.): *Understanding New Security Threats*. New York: Routledge, 170–180.

Limnell, Jarno; Majewski, Klaus & Salminen, Mirva (2014): *Kyberturvallisuus*. Jyväskylä: Docendo.

Lowenthal, Mark M. (2017): *Intelligence: From Secrets to Policy* (seventh edition). Thousand Oaks: CQ Press.

Lyon, David (2015): *The Snowden Stakes: Challenges for Understanding Surveillance Today*. *Surveillance & Society* 13:2, 139–152.

Niinistö, Sauli (2015): Puhe vaalikauden 2011–2015 päättäjaisissä. <<https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-eduskunnan-vaalikauden-2011-2015-paattajaisissa-finlandia-talossa-15-4-2015/>> Luettu 18.4.2018.

Nissenbaum, Helen (1998): *Protecting Privacy in an Information Age: The Problem of Privacy in Public*. *Law and Philosophy*. 17:5/6, 559–596.

Nojonen, Matti (2005): *Sunzi Sodankäynnin Taito*. Helsinki: Gaudeamus.

Palonen, Kari (1988): *Tekstistä politiikkaan*. Hämeenlinna: Vastapaino.

Palonen, Kari (2006): *The Struggle With Time: A Conceptual History of 'politics' as an Activity*. Hampuri: LIT.

Palonen, Kari (2008): *Speaking Pro et Contra: The Rhetorical Intelligibility of Parliamentary Politics and the Political Intelligibility of Parliamentary Rhetoric*. Teoksessa Soinen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.): *The Parliamentary Styles of Politics*. Helsinki: Finnish Political Science Association, 82–105.

Palonen, Kari (2012a): *Eduskunnasta puhekunnaksi*. Teoksessa Palonen, Kari (toim.): *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Jyväskylä: Vastapaino, 232–246.

Palonen, Kari (2012b): *Max Weber parlamentarismen puolestapuhujana*. Teoksessa Palonen, Kari (toim.): *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Jyväskylä: Vastapaino, 143–161.

Pekonen, Kyösti (2011): Puhe eduskunnassa. Tampere: Vastapaino.

Peoples, Columba & Vaughan-Williams, Nick (2014): Critical Security Studies: An Introduction (second edition). Abingdon: Routledge.

Pietiläinen, Tuomo (2012): Ilkka Salmi: Suomi tarvitsee mini-CIA:n. Helsingin Sanomat. 18.11.2012. <<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002593166.html>> Luettu 18.2.2018.

Poliisilaki 872/2011. Finlex. <<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872>> Luettu 18.4.2018.

Puolustusministeriö (2006): Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006. <https://www.defmin.fi/files/815/YETT_2006.pdf> Luettu 20.10.2017.

Puolustusministeriö (2015): Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja. Tiedonhankintalakitöryhmän mietintö. <https://www.defmin.fi/files/3016/Suomalaisen_tiedustelulainsaadannon_suuntaviivoja.pdf> Luettu 18.4.2018.

Puolustusministeriö (2019): Kokonaismaanpuolustus. Puolustusministeriön verkkosivut. <https://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/kokonaismaanpuolustus> Luettu 12.3.2019.

Pynnöniemi, Katri (2016): Introduction. Teoksessa Katri Pynnöniemi ja András Rácz (toim.): Fog of Falsehood: Russian strategy of Deception and the Conflict in Ukraine. Finnish Institute of International Affairs 45/2016, 13–124.

Raitasalo, Jyri (2008): Sodankäynnin vallankumous – realistinen visio vai virhearvio? Teoksessa Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas (toim.): Sotateoria ja todellisuus. Näkökulmia sodan muutokseen. Strategian laitos, julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 43–62.

Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas (2008): Näkökulmia sotaan. Teoksessa Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas (toim.) (2008): Sotateoria ja todellisuus. Näkökulmia sodan muutokseen. Strategian laitos, julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 1–10.

Raunio, Tapani (2018): Parliament as an arena for politicisation: The Finnish Eduskunta and Crisis Management Operations. *The British Journal of Politics and International Relations* 20:1, 158–174.

Richards, Neil M. (2013): The Dangers of Surveillance. *Harvard Law Review* 126:7, 1934–1965.

Riipinen, Pekka (2008): Kokonaismaanpuolustuksen käsitteen kehityskaari osana Suomen kansallista turvallisuutta. Turvallisuus- ja puolustusasiain komitea. Helsinki: Puolustusministeriö. <https://www.defmin.fi/files/1296/Riipisen_raportti_nettiin.pdf> Luettu 12.3.2019.

Rydman, Arno (2017): Suomi on 10 vuotta muita perässä tiedustelussa – ja maailma on muuttunut. *Verkkouutiset* 12.7.2017. <<https://www.verkkouutiset.fi/suomi-on-10-vuotta-muita-perassa-tiedustelussa-ja-maailma-on-muuttunut-67780/>> Luettu 18.10.2017.

Salumäki, Tiina. (2017): Vasemmistoliitto tiedustelulaista: Kiire murentaisi perusoikeuksia. *Yle* 19.7.2017. <<https://yle.fi/uutiset/3-9571203>> Luettu 18.3.2018.

Schafer, Burkhard (2016): Surveillance for the Masses: The Political and Legal Landscape of the UK Investigatory Powers Bill. *Datenschutz und Datensicherheit* 40:9, 592–597.

Schulze, Matthias (2015): Patterns of Surveillance Legitimization. The German Discourse on the NSA Scandal. *Surveillance and Society* 13:2, 197–217.

Schünemann, Wolf J. & Baumann, Max-Otto (2017): Introduction: Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe. Teoksessa Schünemann, Wolf J. & Baumann, Max-Otto. (toim.): *Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe*. Cham: Springer, 1–14.

Sisäministeriö (2012): Turvallisempi huomien – Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 26/2012. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79434/sm_262012.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 18.4.2018.

Sisäministeriö (2013): Tie turvallisempaan huomiseen – Sisäisen turvallisuuden ohjelman hyvät käytännöt. Sisäasiainministeriön julkaisut 29/2012. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79493/sm_292012.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 23.10.2017.

Sisäministeriö (2014): Sisäinen turvallisuus tulevaisuuden menestystekijänä ja hyvinvointimme varmistajana: Sisäministeriön tulevaisuuskatsaus 2014. Sisäministeriön julkaisu 29/2014. <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78973/Sis%C3%A4ministeri%C3%B6n%20tulevaisuuskatsaus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 18.4.2018.

Sisäministeriö (2015): Suomen sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tulevaisuus: Pitkän aikavälin tavoitteet. Sisäministeriön julkaisu 13/2015. <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78962/Suomen%20sis%C3%A4isen%20turvallisuuden%20ja%20oikeudenhoidon%20tulevaisuus..pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 18.4.2018.

Sisäministeriö (2016): Sisäisen turvallisuuden selonteko 2016. Sisäministeriön julkaisu 8/2016. <https://intermin.fi/documents/1410869/4113506/67644_julkaisu_082016.pdf/1befa515-e73e-4ca3-8b03-59991a98c0e3/67644_julkaisu_082016.pdf> Luettu 18.4.2018.

Skinner, Quentin (2002): *Regarding Method*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Snetkov, Aglaya (2017): Theories, Methods and Practices – a Longitudinal Spatial Analysis of the (De)securitization of the Insurgency Threat in Russia. *Security Dialogue* 48:3, 259–275.

Soininen, Suvi (2008): A Rubber stamp or a Stage of Debate? Approaches to Parliament in 1930's and 1940's British Political Theory. Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.): The Parliamentary Style of Politics. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 61–82.

Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (2008): Introduction. Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.): The Parliamentary Style of Politics. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 9–14.

Solove, Daniel J. (2011): Nothing to Hide: The False Tradeoff between Privacy and Security. New Haven: Yale University Press.

Steiger, Stefan (2017): The Unshaken Role of GCHQ. The British Cybersecurity Discourse After the Snowden Revelations. Teoksessa Schünemann, Wolf J. & Baumann, Max-Otto (toim.): Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe. Cham: Springer, 79–95.

Stritzel, Holger (2012): Securitization, Power, Intertextuality: Discourse Theory and the Translations of Organized Crime. *Security Dialogue* 43:6, 549–567.

Stritzel, Holger & Chang, Sean C. (2015): Securitization and Counter-Securitization in Afghanistan. *Security Dialogue* 46:6, 548–567.

Suojelupoliisi (2017): Supon vuosikirja 2016. <https://www.supo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/supowwwstructure/72827_SUPO_2016_FIN.pdf?adf40d61e4d6d788> Luettu 20.3.2018.

Suojelupoliisi (2019): Tietoa Suposta. <https://www.supo.fi/tietoa_suposta> Luettu 18.4.2019.

Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20perustuslaki>> Luettu 18.4.2018.

Sveriges Riksdag (2008): Lag om signalspaning. Svensk författningssamling 2008:717. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2008717-om-signalspaning-i_sfs-2008-717> Luettu 18.10.2017.

Tiainen, Minna (2017): (De)legitimating Electronic Surveillance: a Critical Discourse Analysis of the Finnish News Coverage of the Edward Snowden Revelations. *Critical Discourse Studies* 14:4, 402–419.

Treverton, Gregory F. (2009): *Intelligence for an Age of Terror*. New York: Cambridge University Press.

Turja, Timo (2008): *Styles of Parliamentary Speech in the Plenary Sessions of Parliament of Finland*. Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.): *The Parliamentary Style of Politics*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 155–187.

Turvallisuuskomitea (2013): *Suomen kyberturvallisuusstrategia 2013*. Valtioneuvoston periaatepäätös 24.1.2013. <<https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/05/Suomen-kyberturvallisuusstrategia-ja-taustamuistio.pdf>> Luettu 18.4.2018.

Valtioneuvosto (2012a): *Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta*. <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1210166/periaatepaatos-kokonaisturvallisuudesta.pdf/399f0c06-7a0d-494e-aa57-6bef275fca60/periaatepaatos-kokonaisturvallisuudesta.pdf>> Luettu 11.10.2019.

Valtioneuvosto (2012b): *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012 – Valtioneuvoston selonteko*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2012. <http://julkaisu.t.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79441/J0512_Suomen%20turvallisuus%20ja%20puolustuspolitiikka%202012.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 17.4.2018.

Valtioneuvosto (2015a): *Ratkaisujen Suomi. Hallitusohjelma 2015*. <https://vnk.fi/documents/10616/1095776/Ratkaisujen+Suomi_FI.pdf/5f59e1a3-bfe8-47cb-a42f-6e18ee6a53a7/Ratkaisujen+Suomi_FI.pdf?version=1.0> Luettu 20.10.2017.

Valtioneuvosto (2015b): Tiedustelulainsäädännön hankkeet käynnistettiin.

<https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/tiedustelulainsaadannon-hankkeet-kaynnistettiin> Luettu 18.10.2017.

Valtioneuvosto (2016): Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2016. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_6+2016.pdf> Luettu 18.10.2017.

Valtioneuvoston (2017a): Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. <https://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf> Luettu 18.12.2017.

Valtioneuvosto (2017b): Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys HE1982017 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_198+2017.aspx> Luettu 26.1.2018

Valtioneuvosto (2017c): Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys HE1992017 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_199+2017.aspx> Luettu 26.1.2018

Valtioneuvosto (2017d): Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Hallituksen esitys HE2022017 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_202+2017.aspx> Luettu 26.1.2018.

Valtioneuvosto (2017e): Hallituksen esitys HE2032017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esitys HE2032017 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_203+2017.aspx> Luettu 26.1.2018.

Valtioneuvosto (2018): Valtioneuvoston yleisistunto 25.1.2018. VN 5/2018. <<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/istunto?sessionId=0b00908f80584bd6>> Luettu 26.1.2018.

Viljanen, Vesa (2019): Lainsäädäntö. <<https://www.yksityisyydensuoja.fi/lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6>> Luettu 18.2.2019.

Virilio, Paul (2000): *The Information Bomb*. New York: Verso.

Viseu, Ana; Clement, Andrew & Aspinall, Jane (2004): *Situating Privacy Online*. *Information, Communication & Society* 7:1, 92–114.

Vuori, Juha A. (2004): *Turvallistaminen totalitaarisessa poliittisessa järjestelmässä – makrotason mallin ja mikrotason analyysin yhdistämisestä*. *Kosmopolis* 34:3, 4–28.

Vuori, Juha A. (2005): *Turvallisuudesta uhkantorjuntaan – Käsitteen kääntöpuolen pohdintaa*. *Kosmopolis* 35:4, 46–51.

Vuori, Juha A. (2008a): *Luomisen hurmaa? Konstrukttiivinen tiede kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa*. Teoksessa Hakovirta Harto & Vuori Juha A. (toim.): *Tieteenteoriat ja kansainvälisten suhteiden oppialan kehitys*. *Acta politica aboensia*, A2. Turku: Uniprint, 93–137.

Vuori, Juha A. (2008b): *Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders*. *European Journal of International Relations* 14: 65, 65–100.

Vuori, Juha A. (2011): *How to Do Security with Words – A Grammar of Securitisation in the People’s Republic of China*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Vuori, Juha A. (2017): *Trumpin turvallisuuspuheteot*. *Niin & näin* 2017:2, 95–100.

Weiland, Verena (2017): *Analysing the French Discourse About “Surveillance and Data Protection” in the Context of the NSA Scandal*. Teoksessa Schünemann, Wolf J. & Baumann, Max-Otto (toim.): *Privacy, Data Protection and Cybersecurity in Europe*. Cham: Springer, 49–59.

Weller, Toni (2012): *The Information State: An Historical Perspective on Surveillance*. Teoksessa Ball, Kirstie & Haggerty, Kevin D. & Lyon, David (toim.): *Routledge Handbook of Surveillance Studies*. New York: Routledge, 57–63.

Wiesner, Claudia; Haapala, Taru & Palonen, Kari (2017): *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Williams, Michael C. (2011): *Securitization and the liberalism of fear*. *Security Dialogue* 42:4/5, 453–463.

Wright, David; Rodrigues, Rowena; Raab, Charles; Jones, Richard; Székely, Iván; Ball, Kirstie; Bellanova, Rocco & Bergersen, Stine (2015): *Questioning surveillance*. *Computer Law and Security Review* 31:2, 280–292.